

CENZURAT

MÚZEUM

A MÚZEUM-EGYESÜLET KÖZLÖNYE

XII. kötet

1936. 10-12. sz.

SZERKESZTI:

GYÖRGY LAJOS

FŐTITKÁR

Új folyam VII.

Kiadja a Múzeum-Egyesület.

CLUJ

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. nyomása

1936

TARTALOM

TANULMÁNYOK:

<i>Rass Károly: A mi regényirodalmunk</i> — — — — —	245
<i>László Dezső: A mai iskola és a gyermek</i> — — — — —	274

NYELVMŰVELÉS.

Kosztolányi Dezső és az új magyar nyelv-művelés. <i>Szta.</i> — — — — —	293
Már szívideges ember is van. <i>Szta.</i> — — — — —	295
Néhány szó a <i>csinál</i> igéről. <i>Szta.</i> — — — — —	295
Baj van az igekötőkkel. <i>Szta.</i> — — — — —	296

BIBLIOGRAFIA:

<i>Valentiny Antal: Románia magyar irodalmának 1935. évi bibliográfiája</i> —	299
<i>Monoki István: Romániában az 1935. évben megjelent román-magyar és magyar időszaki sajtótermékek betürendes címjegyzéke</i> — — — — —	315

A MÚZEUM

a Múzeum-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 12 számban, negyedévenként 6—7 ív terjedelemben. A folyóirat az E. M. E. Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, Természettudományi-, Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának hivatalos közlönye.

A MÚZEUM

az Egyesület alapító, igazgatósági és rendes tagjainak évi 300 lejes kedvezményes áron jár. Előfizetési ára nem tagoknak és könyvkereskedőknek 400 lej. Előfizetések és a lap szétküldésére vonatkozó kívánságok címe:

MÚZEUM kiadóhivatala,
Cluj, Str. Baron L. Pop 5.

Magyarországi főbizományos: STUDIUM R.-T.
Budapest, IV. Kecskeméti-u. 8.
Előfizetési ára 12 P.

Kéziratok, ismertetésre szánt könyvek és a folyóirat szellemi részét illető tudakozódások a szerkesztőt illetik:

DR. GYÖRGY LAJOS,
Cluj, Str. I. G. Duca 10.

A szerkesztőség közli az igen t. munkatársakkal: 1. Géppel írott kéziratokat kér. 2. A közlésre szánt dolgozatok átlagos legnagyobb terjedelme 1 ív. 3. Minden munkatárs a folyóiratnak egyszersmind előfizetője is. A tiszteletdíjat 300 illetőleg 400 lejig a kiadóhivatal az előfizetés javára írja. 4. Külön-nyomat a szerző kívánságára és költségére készül. 5. A kéziratokat a szerkesztőség csak a szerző külön kifejezett óhajára küldi vissza.

MÚZEUM

(MUSÉE DE TRANSYLVANIE)

Tome **XLI.**

1936.

Nouvelle série **VII.**

Rédacteur: **LOUIS GYÖRGY**, Editeur: **Société du Musée de Transylvanie.**

Rédaction: **Cluj, Str. I. G. Duca 10, Roumanie.**

Charles Rass: Le roman hongrois de Transylvanie.

Désiré László: L'école d'aujourd'hui et l'enfant.

SOIGNONS NOTRE LANGUE. Désiré Kosztolányi et le nouveau mouvement puriste hongrois. — Il existe déjà l'homme „szívidoges“ (nerveux de coeur). — Quelques mots sur le verbe „csinál“ (fait). — Quelque chose n'est pas en ordre avec les préfixes verbaux.

BIBLIOGRAPHIE. *Antoine Valentiny*: Bibliographie de la littérature hongroise de la Roumanie en 1935. — *Étienne Monoki*: Le liste alphabétique des productions de la presse périodique hongroise publiées en Roumanie en 1935.

MÚZEUM

(SIEBENBÜRGISCHES MUSEUM)

XLI. Band.

1936.

Neue Folge **VII.**

Redigiert v. **LUDW. GYÖRGY**, Herausgegeben v. **Siebenbürger Museum-Verein.**

Redaktion: **Cluj, Str. I. G. Duca 10, Rumänien.**

Karl Rass: Die ungarische Romanliteratur in Siebenbürgen.

Desiderius László: Die heutige Schule und das Kind.

SPRACHPFLEGE. Desiderius Kosztolányi und die neue ungarische Sprachpflege. — Es gibt schon „szívideges“ (herznervöse) Menschen. — Einige Worte über das Zeitwort „csinál“ (macht). — Etwas ist nicht in Ordnung bei den Verbalpräfixen.

BIBLIOGRAPHIE. *Anton Valentiny*: Bibliographie der ungarischen Literatur in Rumänien aus dem Jahre 1935. — *Stephan Monoki*: Die alphabetische Liste der ungarischen periodischen Presserzeugnisse, herausgegeben in Rumänien im Jahre 1935.

A MÚZEUM

a Múzeum-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 12 számban, negyedévenként 6—7 ív terjedelemben. A folyóirat az E. M. E. Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, Természettudományi-, Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának hivatalos közlönye.

A MÚZEUM

az Egyesület alapító, igazgatósági és rendes tagjainak évi 300 lejes kedvezményes áron jár. Előfizetési ára nem tagoknak és könyvkereskedőknek 400 lej. Előfizetések és a lap szétküldésére vonatkozó kívánságok címe:

**MÚZEUM kiadóhivatala,
Cluj, Str. Baron L. Pop 5.**

**Magyarországi főbizományos: STUDIUM R.-T.
Budapest, IV. Keckeméti-u. 8.
Előfizetési ára 12 P.**

Kéziratok, ismertetésre szánt könyvek és a folyóirat szellemi részét illető tudakozódások a szerkesztőt illetik:

**DR. GYÖRGY LAJOS,
Cluj, Str. I. G. Duca 10.**

A szerkesztőség közli az igen t. munkatársakkal: 1. Géppel írott kéziratokat kér. 2. A közlésre szánt dolgozatok átlagos legnagyobb terjedelme 1 ív. 3. Minden munkatárs a folyóiratnak egyszersmind előfizetője is. A tiszteletdíjat 300 illetőleg 400 lejig a kiadóhivatal az előfizetés javára írja. 4. Külön-nyomat a szerző kívánságára és költségére készül. 5. A kéziratokat a szerkesztőség csak a szerző külön kifejezett óhajára küldi vissza.

MÚZEUM

(MUSÉE DE TRANSYLVANIE)

Tome **XLI.**

1936.

Nouvelle série **VII.**

Rédacteur: **LOUIS GYÖRGY.** Éditeur: Société du Musée de Transylvanie.

Rédaction: Cluj, Str. I. G. Duca 10. Roumanie.

Emeric Révész: Méliusz et Calvin.

Étienne Lakatos: La nouvelle musique artistique hongroise.

Louis György: Les précédents du roman centenaire „Abafi“.

Jean Cser: La connaissance de l'individualité.

SOIGNONS NOTRE LANGUE. Pour notre langue maternelle. — La corruption de langue est un symptôme moral. — L'emploi étrange du mot „Monsieur“. — Où se trouve le médecin de la langue médicale malade? — L'„y“ distingué et ses compagnons. — La langue des arts et métiers. — „Iromba“. — Ancien, mais actuel même aujourd'hui.

DIFFÉRENTS. Guillaume Csutak (1878—1936). — Paul Erdélyi (1864—1936). — La bibliothèque universitaire de notre ville. — La vraie science et le vrai savant. — La plus grande société géographique du monde. — L'exposition de tableaux et de livres de l'université de notre ville.

REVUE DES LIVRES ET DES REVUES. 1. Philosophie. — 2. Littérature. — 3. Ethnographie. — 4. Sociologie.

COMMUNICATION DE LA SECTION DES SCIENCES NATURELLES. *Jean Bányai:* Sources naturelles de gaz.

MÚZEUM

(SIEBENBÜRGISCHES MUSEUM)

XLI. Band.

1936.

Neue Folge **VII.**

Redigiert v. **LUDW. GYÖRGY.** Herausgegeben v. Siebenbürger Museum-Verein.

Redaktion: Cluj, Str. I. G. Duca 10. Rumänien.

Emmerich Révész: Méliusz und Calvin.

Stephan Lakatos: Die neue ungarische Kunstmusik.

Ludwig György: Die Vorgeschichte des hundertjährigen „Abafi“.

Johann Cser: Die Erkenntnis der Individualität.

SPRACHPFLEGE. Für unsere Muttersprache. — Die Sprachverderbnis ist eine moralische Erscheinung. — Das fremdartige „Herrn“-Nennen. — Wo befindet sich der Arzt der kranken ärztlichen Sprache? — Das vornehme „y“ und seine Gefährten. — Die Sprache der Handwerke. — Alt, aber auch heute zeitgemäss.

VERSCHIEDENES Wilhelm Csutak (1878—1936). — Paul Erdélyi (1864—1936). — Die hiesige Universitätsbibliothek. — Die rechte Wissenschaft und der rechte Gelehrte. — Die grösste geographische Gesellschaft der Welt. — Die Bilder- und Bücherausstellung der hiesigen Universität.

BÜCHER- UND ZEITSCHRIFTENRUNDSCHAU. 1, Philosophie. — 2. Literatur. — 3. Ethnographie. — 4. Gesellschaftswissenschaft.

MITTEILUNG DER NATURWISSENSCHAFTLICHEN ABTEILUNG. *Johann Bányai:* Natürliche Gasquellen.

történelem géniusza ellen? Hol követtem el a tragikus ballépést? Mert a megalázkodásban is van megnyugtató. Mindenekfelett áll azonban a kérdések kérdése: adtam-e valamit az emberiség történetének? Adtam-e valami olyant, ami belépőjegyül szolgálhat a jövő olimpiászára?

A mi regényíróink is körülbelül ezzel a kutató gondolattal indultak el a történelem sarkvidékeire. És a válasz szerintük ez: nem éltünk hiába. Az Országépítő keresztény államot teremtett Nyugat védelmére, és mi kiálltunk a csatavonalba. A Táltos király már csaknem maga is elpusztult a Sárga viharban, és hullott a Fekete völgyének beláthatatlan sora, akik az ozmán nyilakat fogták fel a szívükkel. Kelet minden hullámverése megtört a Halászbástya ormain... Hát ez is csak valami... csakhogy... Ami bűn, az bűn. Ott vannak a lelkünk fekete foltjai. A gyűlölködés. Örökké egymást nyúztuk. Vértornyokat raktunk saját idegszálainkból. Nálunk a Varjú is kivájja a Varjú szemét... Az úrhatnáság. Uraink örökké kiskirálykodtak. „Sibói” bölényvirtussal nekimentek a falnak, haszontalan politizálással vesztegették az időt, nem dolgoztak, amíg nappal volt... Így vesztettük el a Hesperidák aranyalmáját. Új utakon kell elindulnunk... De ez már más vonalak közé tartozik.

Ezek a regények szinte mind a modern szellemtörténet stílusában épültek. A tetőkön alig látni mohát, a falakon színek játszanak, a szobák is szellősök, az arcokon a ma gondja vagy öröme. Ma nem mi megyünk a multhoz, hanem a múlt jön a határainkra. A szellemtörténet tulajdonképpen nem egyéb, mint a múlt átélése a mi véredényeinkkel; ennek alapján a mai történeti regény sokszor nem több egy kis fantazirozásnál történeti díszletekkel és görögtüzekkel. Mikszáth Új Zrinyiászában a feláramt Zrinyit elviszik a Nemzeti Színházba. A Szigetvári vértanukat adják, szóval egy olyan tényt, amelyet Zrinyiek átéltek és Jókai elképzelt. Egyik oldalán áll tehát a történeti valóság, másik oldalon a szellemtörténet, vagyis a történelem Jókai meglátásában. Zrinyi nézi az előadást a díszpáholyból. Megkérdezik tőle: mit szól hozzá? Zrinyi legyint a kezével: egy szó sem igaz belőle... Hát sokszor így vagyunk a mai történeti regényekkel is. Nem tudom, ha IV. Béla, Kún László, Tomaj Dénes, Szt. István revideálnák a lapokat, mennyi maradna meg belőlük a cenzúra után? De ma ez a történeti regényírás módja, írónk nem maradtak el a haladó székértől. Művészi szempontból azonban határozottan sokat használt a történelmi expresszionizmus: megnyíltak a romantika új kapúi, új álmok, új színek születtek, és mi érdeklődéssel nézzük az álfestett régi időket, lehet, hogy hamis levegőben, de legalább korszerű jelmezekben, mindaddig amíg ez is meg nem változik: Hamlet frakkban...

Íróink közül Kós, Makkai, Szántó királyokat választottak modellül: Kós Szt. Istvánt, Makkai IV. Bélát, Szántó Kún Lászlót.

Kós *Károly* könyvének címével jelzi azt a nézőpontot, ahonnan ő meg akarja ismertetni első szent királyunk személyét: ő az *Országépítő*. Azt fogjuk tehát látni, hogy mekkora bánatpénzt kellett fizetnie Szt. Istvánnak ezért a vállalatért. Mert ezt az építési engedélyt nem adták ingyen. Az országot meg kellett alapítani, ez volt a fennmaradás feltétele, csak-hogy ennek köszirtek álltak az útjában. Egy csomó apró, vad, hajthatatlan törzs rakoncátlankodott a végtelen pusztákon, s a nádasok ingo-

ványai közt; ezekkel elbánni, őket rendre, engedelmességre szorítani az akkori közlekedési és közigazgatási viszonyok közt, a lehetetlen feladatok közé tartozott. Itt nem lehetett sokat tétovázni a problémák megoldásában; sokszor kellett elintézni a gordiusi csomót Nagy Sándor receptje szerint egy jól irányított kardcsapással. És István csodálatos erővel és szívóssággal végzi ezt az országépítő munkát. Ha erről van szó, nem ismer kíméletet fajával, családjával vagy a maga érzésvilágával szemben sem. Ez a munka nem gyönyörűség. István maga foglalja ezt össze a halálos ágyán ezekben a jellemző mondatokban: Megfáradtam, mert nehéz volt az építés, amit rámparancsoltál, Uram, s iszonyú... Véres építést parancsoltál nekem, Uristen, s én nem irgalmazhattam, s te sem irgalmaztál nekem, Istenem... Koppánynak hálnia kellett... s Ajtonynak... Tonuzobának is... s az utolsó — Vazul volt... ez volt a legnehezebb, Uram... Mert ezek így történtek; szembeszálltak, s ő nem kímélte őket, habár a lelke egy-egy darabját is vágta le velük. Ahogy az Irás könyve mondja: Ha kezud vagy lábud megbotránkozlat téged, vágd le azt és dobd el magadtól... Hát ő levágta. Ezt jelentette országépítőnek lenni. A könyv nagyon szépen van megírva és nagyon megkap új árnyalataival: megérezzük Szt. István lelkének néma tragédiáját. Sajnos azonban a beállítás mégis nagyon egyoldalú: csak az embert és az államférfit látjuk, de az apostolnak és a szentnek még az árnyékát sem. Pedig hát ez a két tényező még sem mellőzhető Szt. István lelki összetételéből. Mennyi fény és mennyi meleg ömlik az ő apostoli szívéből! Kóst nagyon hideggé tette a vezető gondolata. Az impresszionisták érzéketlenségével halad a mult ösvényein s nem látja az útszéli virágokat. Úgy látszik, sejtelve sincs egy szent vagy egy apostol belső berendezéséről. Ezért aztán pl. ilyen épületes dolgokat mondhat Szt. Gellérttel, amikor befejezi Szt. Imre nevelését: a királyfinak most már más dolgokat kell megtanulnia; meg kell tanulnia, hogy aki őt bántja, azt irgalom nélkül sujtsa le; az igazságért, ha kell, öljön és gyilkoltasson; meg kell tanulnia a mulatozást, tobzódást; meg kell tanulnia kegyelem nélkül megtiporni, elpusztítani embereket, nemzeteket és birodalmakat; irgalom nélkül büntesse, aki ellene támad. És szerinte Szt. Imre meg is tanulta a többi lélekképző dolgok közt a virágén=keket, a trágár dalokat, megtanult dühében káromkodni, korbácsolni védtelen állatot és embert, megtanulta a nőket ölelni és csókolni. Hát bizony ezt Szt. Imre nem tanulta meg és Szt. Gellért nem ezekkel az ütemekkel fejezte be a királyfi nevelését. Ezek csak olyan szellemtörténeti kicsapongások, amiket nem veszünk komolyan, de dért hintenek a tavaszi mezőkre.

Makkai Sándor az expresszionisták nagyítójával vizsgálja IV. Bélát és táltosi erőket sejt benne. A táltos itt inkább népies értelemben veendő; olyan valaki, aki eltér a rendes összetételű emberektől: okkult erők dolgoznak benne, megérzései, látomásai vannak, álmokat lát, s ezek nem puszta álmok, hanem titkos hatalmak kezintései. Valami nyomás nehezedik a lelkére, érzi, hogy valami nagy szerencsétlenség közeledik feléje. Már érzi, hogy a föld inog; még a „görbe ország“ hegyei közt találkozott a Fehér királynéval s az megmondotta neki, hogy a föld remeg kelet felől, a puszták megindulnak. Minden jósága mellett zárkozott, rideg emberré lesz, nem

nyilatkozik meg senki előtt, s nem érti meg felesége sem. Mikor aztán a pusztá megérkezik, a sárga vihar áttör a Kárpátokon, megérti lelke nyomását: áldozatra van kiszemelve népeért; ő táltos király, neki meg kell vívnia a sárga lovassal. A vihar azonban szétveri a képzelgéseket, kigyógyul mániájából, s belátja, hogy ő nem halálra, hanem életre van ítélve. Ez alázatossá teszi, hívővé és férfitá. Ő, aki csak a végzetben, szerencsétlenségben és halálban hitt eddig, most egyedül hisz az életben és feltámadásban. Mikor mások már belenyugosznak abba a gondolatba, hogy ez a helyzet nem fog megváltozni soha, őt a tűz, a romok és holttestek épen arról győzik meg, hogy a tatárok tartozkodása nem lehet állandó, mert az uralkodás célja nem lehet az emberirtás, mint ahogyan a tatárok teszik. Aki csak azt tudja, állandó országot az nem alapíthat. Új történelem következik. S azért ő már ott Trauban püspököket, hivatalnokokat nevez ki, intézkedik, gabonát, állatállományt vásárol, már szánt, vet a jövő számára. Így lesz az álmodozó, mániákus táltos királyból cselekvő, rugalmas, törhetetlen acél erőforrás, második országépítő.

Művészi szempontból ez a regény áll a lépcső legfelső fokán. Kétségtelen, hogy történelmi regényeink kitűnően vannak megírva, nem közönséges tehetségek alkotásai, de a babér mégis a Makkaié. Könyve igazi költői munka. A költői geniálitás a meglátásban van: mit látsz te költői ember az élet tényeibein? milyen megvillanások cikáznak át a lelkedden és mit tudsz ezekből megörökíteni? A történelmi regényírónál is azt kérjük: mit látsz te ebben vagy abban a történelmi jelenetben vagy történeti személyben, és mit tudsz ebből teremteni? Geniálitás kell hozzá, hogy valakit regényalakká meszeljek, vagy olyan tulajdonságokat tetelezzek fel benne, aminőket a történelmi díszletek megengednek. Művészi érzék kell hozzá, hogy kietlen felületek alatt megsejtssem a paradicsomkert lappangó nyílásait, amelyek az én szavamra kitörnek a föld alól. Ez a művészet ismertető jegye. Ahol mi kopárságot vagy zűrzavart látunk, a művész előtt virágok nyílnak, angyalok szálldogálnak, rózsákat szórnak, isteni színjátékok hullámszanak. Művészi meglátás kellett hozzá, hogy valaki IV. Bélában regényhőst fedezzen fel, vagy a tatárjárás halálmezein is meglássa az aranyszálakat. IV. Bélánál az a művész nehézsége, hogy nem kerülheti el a tatárjárás szkilláját. Aki ide betévedt, meg van írva a sorsa: bele kell gázolnia a vérpatakba. A regény itt nem adódik, itt a regényt teremteni kell. Ez megviseli az író fantáziáját. Igaz, hogy most épen legújabbán a tatárjárás felszínre került az európai irodalomban, de nem a tatárok, hanem Dsingiszkán személye miatt. Gmelin Themudsin-ja, Lamb Dsingiskanja, Prawdin Tschingis-Chanja mind körülötte keringenek. Prawdin tavaly a folytatást is megírta *Das Erbe Tschingis-Chans* címen. Az útak tehát nem járatlanok. Makkain is látszik, hogy olvasta Lamb könyvét. Ha azonban valaki nem Dsingiszkán tüneményes egyénisége miatt nyúl ehhez a korhoz, hanem a tatárjárás miatt, akkor ez nagyon próbára teszi a teremtőképességet. És Makkainak van teremtő ereje hozzá. Biztos szemmel néz át a terepen, benépesíti a kietlen pusztákat, virágot, életet ültet a fekete romokra. Igaz, hogy a *Táltos király* minden tekintetben fölülte áll a *Sárga viharnak*, de Makkai gazdag képzelete még a tatárjárás megjelenítésében is tud változatosságot hozni. Legfennebb a

hangszerelés kifogásolható, az az igen modern hangnem, ahogyan szereplői kicserélik gondolataikat. Ezt már Császár Elemér és Kós Károly is megemlítették. Stílus tekintetében kétségkívül Kós stílusa símul legjobban a tárgyához, Makkaié a legkevésbé. És a szemlelet is igen a mienk. Ha az ember Tomaj Dénest hallja, szentül meg van győződve, hogy ez az ember olvasta Hóman és Szekfű könyveit

Szántó György műve, az *Aranyágacska*, tulajdonképen folytatása Makkai könyvének. Az utódokat sorakoztatja fel: V. Istvánt, Kún Lászlót és III. Endrét. III. Endre az aranyágacska, mert ő az utolsó hajtása az Árpád-ház fájának, azonban nem ő áll a középpontban, hanem Kún László. Itt is a meglátásban van a művészet. A szerző szerint Kún László egy darab Ázsia: a régi vad, de erős, vitéz, hajlhatatlan ázsiai magyar-nak egy késő nyílása. A kúnok bálványozzák is, táltosnak, fensőbb lénynek nézik. Mert a kúnokban még a mongol álmok kergetődznek: leigázni Nyugatot, meg sem állni a nyugati tengerpart határáig. És a morvamezei csata meg is nyitotta ez utat, a szláv-német gyűű szétpaltant, — de Kún László megkegyelmez Nyugatnak, sőt a kúnok ellen fordul. Tehát nem táltos, már nyugatizálódott, már korcs, nem bálvány többé, a varázs megszűnik, a többit aztán a kún szablyák elintézik. Nem szabad vitatárgyává tenni, hogy ez így volt-e vagy sem? Lehet, hogy Kún László is legyintene kezével, ha elolvasná Szántó könyvét, csak úgy, mint Zrínyi a Nemzeti Színházban. Lehet, hogy repültek át ilyenféle álmok a lelkén a mámor pillanataiban. Mindegy. Művészi szempontból azonban határozottan szerencsés invenció, amelyet a szerző nagyszerűen értékesített a *Sátoros király* c. pompás színművében. Kár, hogy a regény nem róla van elnevezve, s még nagyobb kár, hogy V. István és az aranyágacska is belekerültek zavaró körülményeknek. Így a könyv egysége megbomlik. Szinte csodáljuk ezt a félrelépést Szántótól, hiszen ő nemcsak kítűnő elbeszélő, hanem elsőrangú szerkesztő is; ő sohasem a habok játéka, mindig tudja, hogy miért írja könyvét.

Nyirő József már a kiskirályok táborában keres hőst magának. Mint hazai embernek, Wesselényi Miklóson akad meg a szeme, ezen a kétlelkű, páratlanul nemes, gavallér, vad fergetegemberen, akinek Kemény Zsigmond világotlatta meg a belső mélységeit. Nyirő nem változtat a vegyvizsgáló állomás megállapításain, az ő szeme egyebet keres a látóhatáron. Ezek a kiskirályok csinálták majdnem ezer éven át a magyar történelmet, hát mit alkottak? Mit dolgoztak a nemzet életében? Mert a csatatéren két kézzel pazarolták a vérüket Meghalni tudtak. Hát élni? Mit dolgoztak, míg nappal volt? Járt-e a kezük? A békés építő szerszámokat tudták-e úgy forgatni, mint a kardot? Ez tehát tetemrehívás a gyász napjaiban; átvizsgálása az ősök számadó könyvének. Ezt a számonkérést II. József császár végzi el egy elképzelt jelenetben, mikor összekerül a „sibói“ bölénnyel a kufsteini börtön hományában. Mit tett ön hazája érdekében? kérdi tőle. Wesselényi alkotmányt, országjogokat emleget. A magyar nemes az alkotmányért, az ország jogaiért öklelődött a harcmezőn és szabad napjaiban. Nyirő — II. József kegyetlen iróniával vág vissza erre a frázisra: a jobbágyok irhájába lövöldözni, nagy vadászatokat tartani, császár ellen izgatni, lázadásokat szítani, hazájáért káromkodni, ez még

nem alkotmányos küzdelem. Ez az alkotmányosdi játék csak igazságtalan, kényúri kiváltságokat, nemdolgozást, néptől, földtől elkülönült vagyont és pénzhabzsoló uraskodást védelmezelt. A szabályak csak azért fogtak, hogy a kutyabőrös gonosztevők elrejtőzzenek. Egy garázdálkodó nemesi férget nem lehet agyontaposni, mert elbúvik a kutyabőre ráncai közé. Az ország joga a deres és mogyorófa-királyság, díszmagyar bábjáték, családi büszkeség, néha egy-egy kis országgyűlés, ahol szép szavakat lehet leadni. De az ország érdekében nem történik semmi. Hány iskolát alapítottak az anyanyelv megmentésére? Mit tettek az irodalom érdekében? Még nyelvük sincs, csak valami döcögős, darabos, parasztos hanggyártmány, nem uraknak való. Így mondja ezt a császár. Mert az ő finom érzékszervei már vihart szimatolnak a levegőben. Már hallja, hogy valami titán kopácsolja belülről a tojánhéjat; a vak Sámson már megfogta a világ oszlopait, s már próbálgatja rajtuk az erejét. Meg kell előzni az eseményeket. És ő meg is próbálja. Ezért szünteti meg a nemesi kiváltságokat, ezért rendeli el a közteherviselést, könnyíteni akar a nép terhén, nehogy a tömeg maga nyúljon a gyepelhöz az erőszak kezével. Csakhogy a világ nem értette meg az új hangokat. Nálunk meg épen ólom volt a fülekben. Folytak tovább az alkotmányos kedvtelések, a vadászatok emberre, vadra, otthon, vagy idegen erdőben és hálósobákban... És a világ összeomlott...

Nyíró könyve rikító színekben mutatja a történelmi expresszionizmus igazságtalanságait. Az unokák sorsa miatt nem mindig lehet elmarasztalni az ősokeket. Ötven év múlva minket is felelősségre vonhatnak, hogy miért tettük ezt és nem azt? miért tettük így és nem amúgy? Hát jöjjenek ide, éljenek velünk, s akkor megkapják a feleletet. Száz év múlva élő unokáink talán azt fogják mondani rólunk: milyen bölcsen cselekedtek őseink, hogy úgy éltek és dolgoztak, amint az idők engedték és parancsolták. Mert ez a történelmi ítélet örökké a habok játéka. Évszázadon át büszkélkedtünk, hogy bátyái voltunk Nyugatnak Kelet ellen. Innen-onnan egy-egy leereszkedő vállvergetést is kaptunk érte. Ma már azt mondjuk: mekkora bűnt követtünk el fajunk ellen, mi mesebeli Jánosok, hogy nyúztuk magunkat másokért! Jaj, miért tettük! Jaj, miért tettük! Ma már elfogadjuk a Fekete völgyekben Szapolyai védekezését, hogy miért nem ment el a mohácsi vérfürdőre? Nem akarta leöletni azt a 40 ezer magyart. A török nem Magyarországot akarja leigázni, neki a Nyugat kincsei kellene. Miért álljuk el az útját? A megmentettek úgy sem fogják meghálálni soha. Nem akarta a 28 ezer mellé odaprédálni még a 40 ezret. Ma azt mondjuk: igaz, megmaradt volna az erőnk, másképp intézhettük volna a sorsunkat. Az bizonyos, hogy Wesselényiék erő- és időtékozlását, haszontalan kiskirálykodását nem lehet helyeselni, de nem a ma szempontjából. Olyan mindegy, hogy Wesselényi a Nádasdyak, Illésháziak, Révayak, Máriássyak, Berzeviczyek mintájára iskolákat alapított volna, vagy Stansich-Horváth Gergely báró példájára maga tanította volna a betűvetést a vadászatok helyett, a helyzet akkor is ugyanaz lenne ma. Ezt a tényt meg kell állapítani a háborgó kedélyek megnyugtatóására. A vádbeszéd tehát e felől a világtájék felől nem igazságos. Sajnáljuk Wesselényit, nagyon ügyetlenül védekezik József császár előtt.

Egy jobbacska III—IV. gimnázista átkozottul érdekes tényeket tudott volna odamondogatni Ófelségének. — Egészen más az ítéletünk Nyirő könyvéről művészi szempontból. Minden művészi alkotásnál jogosan szóvá lehet tenni azt a külső körülményt, amely korlátozta az író kezének szabad mozgását. Az esztétika boltívei alatt azonban elhallgatnak a mellézköngék. Nyirő ebben a könyvében mutatkozik be, mint regényíró. Semmi nyoma rajta az írói lámpaláznak. Mesteri kézzel fonja regénnyé Wesselényi történetét, nagyszerű elbeszélő készsége és páratlan szép nyelve itt is úgy csillog, mint novelláiban. Minthogy a könyv címe *A sibói bölény*, mindenesetre hiba, hogy a II. kötetben Wesselényi meglehetősen eltűnik a porondról.

A Fekete vőlegények, Vértorony, Varjú nemzetség regényes korrajzok, tükördarabok nemzeti multunkból. Gulácsy regénye a mohácsi vész előtti és utáni évek zűrzavarát mutatja Tomory Pál és Czibak Imre történetében. A történeti regényhez két dolog szükséges: történelem és regény. Vagy a történelmet kell regényesíteni, vagy a regényt kell tarkázni történelmi díszletekkel. Gulácsy könyve regénynek indul, de a regény szálai a II. kötet vége felé elpattannak s azután csak történelmi fejlekedéseket kapunk a főhősök haláláig. Mennyivel tökéletesebb Eötvös (*Magyarország 1514-ben*), vagy Kemény (*Zord idő*) könyve, ahol a regény egyszerre végződik a történelmi eseménnyel! A szerző különben a transzilván gondolat megszületését látja Czibak Imre halálában. Hazánk új utakra indul a kettős királyválasztással. Ettől kezdve a maga lábán kell járnia. Az első lépések nehezek: a három nemzet még bizalmatlanul nézi egymást. A szász Weimarra esküszik, s Ferdinandtól várja a közös germánvér diadalra lobbanását; a moldvai vajda nagy latin álma miatt tartja szárazon a puskaporát, a magyar pedig egyre a Királyhágó palántján keresi a rést. Csak a közös sors, a közös veszedelem kovácsolhat egyggyé. Ebben az új történelemben a magyarság vállalta a vezetéset. Czibak Imre halála megmutatja ennek a munkának a lélektanát. Aki ezt vállalja, tagadja meg önmagát, s vegye fel keresztjét, mert ez vértanui munka. Ez minden transzilván politikának az evangéliuma.

A Varjú nemzetség a Varjú család története Bethlen s a Rákócziak korából. Ezek is zűrzavaros idők; háborúk, pártoskodások mindenfelé, az emberek nyúzzák egymást minden különösebb cél nélkül. A Varjú család a köznemesek közé tartozik, de amint Kós mutatja, ezek is csak azt csinálják, amit az előkelőbbek, ha részt akarnak venni a nemzeti életben. Ennek a könyvnek is van valami tanulsága. Egy örökséget keresnek, egy nagy kincset, amely valahol a Pojánán van elrejtve. Egy régi könyv megmagyaráz mindent, de azt nem tudják elolvasni. A rejtett kincs egy nagy tanács: maradjunk a hegyek közt, ezek megvédnek minket, a völgy nem nekünk való.

Tabéry Géza a Dózsa-féle parasztlázadással keseríti a lelkünket. Hát bizony csak lélekkeserítés. Hiszen nap-nap után annyi a bánatunk: oltáraink omlanak össze, vetéseink égnek le, tölgyeink dőlnek ki, miért még ezek a régi vértornyok és hullahegyek is? S ha csak a hullahegyek lennének! A könyv Fugger Katalin küzdelmeibe olvasztja bele a jobbágság helyzetét és a parasztlázadás fejezeteit, szóval: történeti regény.

Történeti regény, de tengeralattjárókkal. A vizek mélyén aknák lappanganak, a betűk árnyékában kaján célok leskelődnek. Ezt hamar észre lehet venni. Mert aki a magyar parasztlázadást akarja megírni, de azzal kezdi, hogy vagy száz oldalon át Rómában ténfereg, összeszed minden szemétdombot, amit úton-útfélen talál a pápák, pápai udvar, Borgiák, egyháziak cégéreskedéseiről, nincs egyetlen bíboros, püspök, egyházi méltóság, akiben csak árnyéka is lenne a tisztességérzetnek, hanem az egész csak rablóbanda, „sátáni fajzat”, — amint talán Vitéz nevezi őket, — aztán a hazai földön viharzik végig és itt is ami piszok és éktelenség kapható a rágalom győgszertáraiban, azt mind rákeni a katolikus papságra: — na, arról nagyon hamar ki lehet találni, hogy mit akar? A katolicizmust akarja kompromittálni. És Tabéry nyiltan is megmondja céljait. Könyve utolsó lapjainak alapján semmi kétségünk, hogy a régi megromlott hitet vagyis a katolicizmust teszi felelőssé a régi bűnökért, a jobbágyság elnyomásaért, a parasztlázadásért, amiből az új hit hozta a megtisztulást és megerősödést. Egyik hőse, Darvadó Gergely, hevesen beleveti magát „a németországi hitjavító mozgalmakba, melyek a fenéig romlott kor méltatlan papi hatalmától célozták megtisztítani a krisztusi hitet”, hirdette, hogy „az ember csak a saját hite által üdvözl, nem kell Istenhez külön közbenjáró, külön közvetítő, népek verejtékén uraskodó kegy' em-kufár”. Ennél felekezetibb, sötétebb, gyűlölködőbb hangú könyvet nem ismer a magyar szépirodalom. Szégyelni lehet, hogy épen nálunk jelent meg. Soha senkinek sem jutott eszébe a jobbágyság elnyomását vagy a parasztlázadásokat a katolicizmus nyakába varrni. Tabéry felfogása csak magán-szellemtörténet. De még ha a történelem teljesen igazolná is ezt a szemléletet, mi szükség volt erre a lélekkerítésre épen most, elhagyatóságunkban? Most amikor egyházaink, köztük a kompromittált katolikus egyház is, kálváriákat járnak intézményeikért, mikor papjaink, köztük a gyűlölt és kicégézett katolikus papság is, héroszi csatákat vívnak, idegölő fáradalmakkal gördítik a sziszifuszi sziklát a hegyen fel, százszor újra kezdik, és örökké új kősziklák teremnek: szabad-e most ilyen kipelengéseket végezni a világ előtt?... Nem hallgatom el azt sem, hogy aki szereti az erotikus falatokat, az itt lukullusi lakomákat rendezhet magának, szemérmellen, obscén jelenetek százai futkároznak a pázsiton. Tabéry minden regényében gondoskodik az ingyencek táplálásáról. És nagyon sokszor meglátszik, hogy ez a farsangozás nem azért történik, mert föltétlenül szükség van rá, hanem az író felvidámítására, csakúgy mint Anatole France-nál, vagy akárhányszor Szántó Györgynél. Mégis csak más ez pl. Makkainál az *Ördögsekérben*. A kényes tárgy művészi diszkréciónak társaságában halad. Elmondja, amit el kell mondani, de aztán a függöny gyorsan lehull, a szerző nem telivér férfitársaságnak beszél, hanem a gráciáknak. És ezzel aztán elértem a művészi szempontokhoz is. Tabéry regényében mind a szálak fűzése, mind a jellemzés ellen igen sok kifogást lehet tenni, azonban tagadhatatlan, hogy vérbeli író munkája. Tabéry kitünő elbeszélő, nagy nyelvi erővel és szépséggel, csak sajnálni lehet megtévedését. Mindig nagy hiba, mikor az író elvtársi lábkat ölt a művészi szárnyak helyett, és az is, ha a Parnassust össze- téveszti a kaszárnyával.

II.

A transzilván regények csapatába azokat a regényeket sorozom, amelyek vagy a mai itteni magyarság sorsát tárgyalják, vagy vele valamilyen kapcsolatba állíthatók. Egyikét-másikat regényes emlékiratnak nevezhetném, mert a regény alatt történeti tények, fájdalmak, gondok és siralmak rejteznek. Valamikor ezek jobban fognak beszélni az utókornek minden iskolai kézikönyvnel. Ezeket a könyveket csak nálunk lehetett megírni, a legtöbbje igazi átélés, olyan mint egy lírai költemény. A *Hamúeső* (Gulácsy), *Zotony* (Székely M.), *Föl a bakra* (Ligeti), *Földindulás* (Berde M.) a rendszerváltozás zürzavarát, az agrár-reformot, az új jogrend kialakulását és első ujgyakorlatait tükrözik. Molter Károly *Metánia Rt.* könyve az ipari elhelyezkedés útvesztőit járja. Berde Mária a *Szentségvívőkben* az első irodalmi megmozdulás történetét beszéli el, vagyis az egykori „Zord Idő” viszontagságait. Wass Albert a *Farkasveremben* egy másik nyomorúságunkat érezteti meg: az elszigeteltség fullasztó sivárságát. Székely Mózes könyve (*Csütörtök*) már új csapásokra megy: alagutakat keres az itteni magyarság és románság között. Nagy baj azonban Kacsó Sándor regénye szerint, hogy vezetőink is a maguk polgári hasznukat keresik s így *Vakvágányon* baktatnak a bizonytalanságban. — Aztán az ifjú nemzedék arcképe és sorsa is tollra kerül Ligetinél (*A két Böszörményi*) és Grandpierrénél (*Rosta*). Vannak továbbá regényeink, amelyek az itteni felsőbb réteg haszontalan életét rajzolják; ennek a vétkes könnyelműségnek szomorú eredményei hajtanak ki a jelenben. (Kuncz Aladár: *Felleg a város felett*; Bánffy Miklós: *Megszámláltattál*). Végül vannak könyveink, melyek kizárólag a székelység sorsáról tájékoztatnak (Nyirő: *Uz Bencze, Kópjafák*; Tamási Áron: *Ábel*).

A nagy hajótörés első vészjeleit Székely Mózes *Zátonya* adja le, helyesebben nem is ő, hanem kutyája üvölti bele a világba, néha laikus tagolatlansággal ugyan, de annál több történeti hűséggel és igazsággal. Gulácsy *Hamúesője* is a kezdet pillanatait örökíti meg Bass Menyhért jegyző-tolmács, Südy elbocsátozott jegyző s a többiek sorsában. Uralkodókból alattvalókká értéktelenedtünk: leszorultunk a parketről. Biztos földel alól odakerültünk az út szélére, hull a fejünkre a végzet: a hamúeső. Valamikor ilyen hamúeső borította el Pompéjít. Ez a mi sorsunk is. Nem bírjuk el ezt a légnomást, mert magunk is temetjük egymást a helyett, hogy segítenénk egymáson. A könyv címe nagyon szerencsés, a történet maga azonban Móricz Zsigmond receptjére készült paraszthistória. A helyzet s az alakok rajzában sok az igaz vonás, de az alakok árnyalásában nagyok a túlzások. Stílusa népies; erős, zamatos nyelv, de sokszor brutálisan szókimondó. A könyv 50. lapján pl. olyan ordináré formában megy a társalgás Bass Menyhért és hiestársa közt, aminőt csak Szegeden engednek meg maguknak a gyümölcs- és paprikakereskedelem női lebonyolítói, de — nem a rendőr jelenlétében. — Ligeti is a földrengés utáni idők első jeleneteit mutatja: a lecsúszott exisztenciák, az esküt nem tett tisztviselők megélhetési kísérleteit (*Föl a bakra*). Ez a tábor Elekes törvsz. bíróban szilárdul típusná. Elekes a magyar hivatalnokosztály ügyefogyottságával húzodozik a reális élet pályáktól, de a helyzet rákényszeríti. Mikor

már eladogatta bútorait, berendezését, cigaretta- és valuta-spekulációkkal próbálkozik, persze siralmas eredményekkel. Mert a nagy átalakulásba Elekesék nem hoztak magukkal más képességeket, csak nagy adag élheterlenséget s idejét mult önérzetet. Elekes csúszik lefelé. Utoljára is az éhség töri le az önérzetet s löki a helyes útra: föl a bakra, bérkocsis lesz belőle, mert a munka nem szégyen, csak kényeret teremtsen. Ezt a keserves leromlást még szomorubbá teszi családi fészkeinek széthullása, mert ezzel együtt történik feleségének elzüllése is kiegészítésképen. Sajnos, a nyomorúság lesúrolta erkölcsi érzékenységünket is. Minket is elfogott az uralkodó düh: valami örült, felszabadult élnivágyás. Megszületett már a világháború lángjaiban, de most tombol igazában; nincs hatalom, amely visszatartsa a lázadó ösztönöket. A háború inkább megrontotta a nőt, mint a férfit. A férfit még megköti az önérzet, a történelmi konzervativizmus, a faji öntudat, de a nőt legfennebb csak az életkora. Ha azonban az asszony a balzac-i éveket tapodja, akkor... A szerző az impresszionisták hidegségével nézi az idők forgását, de a tárgy meglelése szerencsés: ez is odatarozik a történetünkhöz, ezt a mozaikot is bele kellett helyezni a korkép kereteibe. — Ugyancsak az anyagi elhelyezkedésünk nyomorúságait szellőzteti Molter Károly is a *Metánia Rt.* könyvében. Előadása tagadhatatlanul nagyon szellemes, de annyira belefulladásba, hogy a végén egy kis misztikus sejtelen kívül alig marad bennünk valami. Messze lakó ember meg épen nem érti meg.

A hasonló tárgyú regények közt kétségkívül legművészebb s minden tekintetben legszebb és legigazabb Berde Mária könyve: *A földindulás*. Minden van ebben a könyvben: cím, tartalom, történelmi keret, lélektan, tanulság és stílus, és minden mesteri összhangban. A földindulás az agrárreformot jelenti, mikor a föld is megmozdult a magyar gazda lába alatt, s elindult új földesurat keresni. Nemcsak testvéreink, prófétáink vettek vándorbotot kezükbe, hanem a föld is. Megindult a föld. Nem jószántából tette, hanem: új idők — új telekkönyvek. Ez sem regény, hanem okmány a jövő számára. Okmány, ahol nem a történelmi jelleg a fontos, hanem ami a történet alatt húzódik. Mert a történelem nem a lírai mozzanatok megörökítője. A történelem csak a tényeket lajstromozza, de nem a kísérő körülményeket. Milyen más egy ütközet a történelem lapjain s a valóság térképén! A tények vonalai nem mindig mutatják a lappangó kálváriákat, mintahogyan az utcai arcok alatt sem lehet megsejteni a hangtalan tragédiák zárójeleneteit. Előkelő idegenek nem hallják a történelmi események lírai közzjátékait; nem tudják, hogyan éltük át mi az eseményeket, mit éreztünk mi a földrengés kilengései alatt. Ez a zenei kíséret a lelkekben harmonizálódik. A rajtunk kívül élő ember nem tudja, mi az, mikor egy darab történelem összeomlik kártyavár módjára, s maga alá temet világnézeteket, jogi, logikai formákat, társadalmi és gazdasági kategóriákat. És ezt nem helyváltoztatás okozta; ki se léptünk a portánkról. Az átalakulás sem hosszú évek munkája: egyszerre történt — átfestéssel. A külső vonalaknak ez az elhelyezkedése sokszor nagy belső lelki eltolódásokat, bomlásokat takar, ezeket a regényírók szállítják az utókornak. Berde Mária is ezt teszi, ő is megörökíti az itteni magyar sors mohácsi vészét a lírai kísérettel együtt a Kathona-család átélésében.

Kathona a magyar közép-birtokos osztály típusa. A Kathonák minden földdarabban a lelkük egy-egy töredékét nézték, úgy dédelgették, mint a gyermeküket és küldetést láttak foglalkozásukban. Örök kapcsolat volt köztük és a nép közt, portáik végvárai voltak a föld népének az inség idején. És ők rátermettséggel és lelki felkészültséggel végezték ezt a nemesi hivatást. A földindulással tehát a lelkük is összeomlik. Ennek a nemesi osztálynak típusát rajzolja Berde Mária az idősebb Kathona alakjában. A magyar földesúr szebb és színesebb rajzát nem adta még senki. Nem is bírja ki az új telekkönyv tatárjárását. A szerző azonban nem áll meg a tragédia romjainál. Van egy nagy tanítása is a jövő számára: ebben a földindulásban sokan leszakadnak rólunk, hadnagyok, agronomok, bírák ölébe hullnak; vannak, akik nem tudnak leépíteni, ezek elmerülnek, és ezeket nem is sajnáljuk. De a Dánék, a Klárák acélossága kibír minden zivatart. És akik megmaradnak, azok egyek. Ez az itteni magyar irodalom egyik legszebb könyve.

Nem szólhatok ilyen föltétlen dicsérettel Berde Máriának utolsó regényéről, a *Szentségvívókról*. A szentségvívók a magyar nyelv és irodalom napszámosai. A könyv szerint egy száz, egy izraelita és egy szakely ocsudnak fel az összeomlás után legelőször a letargiából, ők gondolnak először az irodalmi élet megindítására. Budapesttel nem lehet kapcsolatot tartani már a vámsorompók miatt sem, de különben sem kérnek a gyámkodásból: el kell szakadni, új utakra kell lépni. És elindulnak egy folyóirattal. A folyóirat: a Zord idő. Ez az út azonban örökös szakadékokkal tarkázódik. A konzervatívek nem jó szemmel nézik ezt a vegyes összetételű társaságot: az izraelita talán épen a kommunizmus vádjá miatt menekült hozzánk. Így hát gyanakodnak, akadályokat vetnek útjukba, nem támogatják, másokat is lebeszélnek, belekötnek a cikkekbe, gúnyos iratokat szerkesztenek ellenük, sőt a hatóságok előtt is árulkodnak rájuk. Egyik munkatársukkal, egy tanítónővel a ref. egyház-tanács nagyon brutálisan bánik el, erkölcstelenségeket fedeznek fel írásaiban, működésében, s megfosztják állásától. A kupaktanácsszerű gyűlésen maga a püspök elnököl, aki semmivel sem mutatkozik különbnek a többieknél. Ez is transzilván regény, hiszen az itteni magyar irodalom megélhetési nehézségei szintén oda tartoznak az itteni magyarság gondjai közé. Igaz, hogy itt a tárgy nagyon vicinális jellegű, de ez még nem lenne baj: négyzetcentiméter térfogatú eseményeket is regénnyé lehet bontani megfelelő teremtő erővel. Berde Mária kétségkívül rendelkezik olyan írói képességekkel, hogy tornyot tud építeni porszemekből. Ért hozzá, hogyan kell megindítani titkos áramokat, amelyek színeket hoznak, virágokat teremnek. Ilyen pl. itt Zudor Anna s a gyermek Hellmut története. Nem történet ez, hiszen nem történik semmi, hanem valami leheletszerű tündéralom, amely átlopózdik egy leánylélek labirintjein. Elemezhetetlen finomsággal van a regénybe belelehelve. Mennyire sajnáljuk, hogy a szerző nem ilyen szépségekkel mulattatja az isteneket, hanem meg-megreked a valóság ingoványaiban, sőt néha egyező jelenetekkel unalmaskodik. És a beállítás sem egészen szerencsés. Nagyon egyéni pilléreken épül fel az egész és sok tekintetben az igazság rovására. Ezek a könyvek korrajzok, kultúrfelvételek a jövő történelem számára. Ha a jövő nemzedék kezébe

veszi ezt a könyvet, kétségkívül ezt fogja megállapítani: na, azok a konzervatívek jó firmák voltak, az ördög egy kicsit megszánkázathatta volna őket. Kik ezek a konzervatívek? A régi történelmi, vallási, erkölcsi hagyományok hívei, akiknek a lelkét legjobban megviselte az összeomlás, mert nem tudták csak úgy máról-holnapra átfesteni, mint a cégtáblákat. Ezek szenvedtek legtöbbet a magyarságért. Épen ezeket ültetni a szegénypadra, ez balkezű cselekedet. Ha már itt tartunk, elmondhatom, hogy az irodalmi sikertelenség nem a konzervatívek szűklátókörűségén múlt, hanem inkább az írók ízléstelenségén, részben pedig azon a tényen, hogy nem álltak közösségben a magyarság lelki világával. Aradon is alakult pl. egy hasonló összetételű társaság mindjárt az első esztendőben magyar könyvek kiadására. Nagy örömmel fogadtuk a vállalkozást és gyűjtöttük az előfizetőket. Talán második vagy harmadik számképen Nagy Dánielnek valamelyik hülyeségét kaptuk. Seregestől dobták vissza az előfizetők: hát ilyeneket ajánlunk mi nekik? A vállalatot megbuktatta egy ostoba sületlenség. A hiba az volt, hogy az íróknak az a része nagyon radikális-progresszívista hangszerelésben udvarolt a műzsáknak, ezeket a dallamokat pedig ma sem veszi fel a magyarság hallókészüléke.

Egyoldalú igazságtalanság sötétlik Kacsó Sándor *Vakvágányon* c. könyvében. A cím itt is jó. Tényleg vakvágányon állunk, nem tudjuk, hogy a világ melyik égtája felé induljunk. A szerző szerint egyik oldalon a hatalom brutalitása, másik parton saját piocáink, akik csak azért hirdetik az összetartást, hogy könnyebben kiszívhassák belőlünk az utolsó vércseppeket. Hát aki a mi nagy társadalmi erőlködéseinkből csak ennyit látott meg, az tényleg vakvágányon utazik. Aki az egész diáksegélyakcióból csak annyit látott, hogy egy grófné könyör-vacsorát akar adni egy egyetemi hallgatónak; aki a papság gyötrelmes harcaiból csak azt látta, hogy egy pap nem akar eltemetni egy gyanus körülmények közt elhunyt atyafit, és a megegyezés ellenére is hatóságilag hajtja fel az egyházi adót: az ne írjon regényt, hanem csak vezető cikket, mert az nem próféta, hanem csak pártember, elvtárs. Aki transzilván átfogójú könyvet akar írni, annak lelkének kell lenni a szárnyalásra, szívének a látásra, hogy ne csak azt lássa, amit akar, hanem ami van. s ne csak azt mondja el, amivel kicégérezhet, hanem amivel igazolhat. Csak ezek írhatnak okmányokat a jövő történelmének. Az a vigasztalás, hogy Kacsó gyöngye szerzeménye nem kerül a történelem kezébe.

Szomorú sorsunk új vonalát mutatja Wass Albert *Farkasverem* c. regénye. Színtere a Mezőség. Lehet, hogy tényleg a Mezőséget jelzi ez az elnevezés, lehet, hogy ki kell tolni a határokat a vámsorompókig. Lehet, hogy csak mágnásainkat érti, lehet, hogy egész szellemi társadalmunkat, — mindegy; a cím nagyon kifejező: benne vagyunk a farkasveremben. Ezt jelzik a Mezőség unalmas hepe-hupái. Aki ide becseppent, azt megöli a sár és a szárazság. Itt nem lehet kultúréletet élni, itt nem lehet álmodozni, ide nem lehet színeket hozni, itt mindent elnyel a por, a hétköznap, az unalom. Nincs menekülés, meg kell alkudni a kérelhetetlennel. Legfennebb idegenben találunk egy kis oázist, ahol kilélezhetjük magunkat, ide haza aztán megint vár az iszap, a hinár az elmerülés. Ez a gondolat szemléltetődik Rápolthy Jenő történetében.

Tehetséges fiatal író, de elzúlik. Valamikor más életet élt ez a hosszú ember: Pest, Margitsziget, fény, cigány, adósságcsinálás... Aztán világ-háború, frontösszeomlás, agrárreform, diákkori sok adósság, foglalás, csúnya dolgok. Ez volt az ő élete. Most otthon ül anyja mellett, egy bolondos vénasszonynál a farkasveremben. Hiába próbálgatja a szárnyait; hiszen író-erek futkároznak benne, repülni szeretne, de erőtlenül hull vissza a földre: a farkasverem a tehetségek kriptája. Ivásnak adja magát, elzúlik. Jellemzés szempontjából sok mindent lehet kifogásolni, alakjai sokszor csak figurák, pl. az öreg Rápolthyné, egy kis szerkesztési hiba is becsúszik: olyan epizód is tárgyalásra kerül, amely nincs semmi kapcsolatban a vezető vonallal, de valami friss, üde tavaszi hangulat ömlik el az egészen. Egy oldalán több virág van, mint Bánffy két kötetében. Bánffynak nincs egyetlen sora se, amely beköltöznék a lelkünkbe; Wass Albert regényét szívünkbe zárjuk, mint kedves ígéretet.

Sorsunkat súlyosabbá teszi a jövő nemzedék problémája: mi lesz a hamuesőben az ifjúságunkkal? Ott van a sors markában, az gyúrja, őrli, súrolja szegényeket. Annyit már látunk, hogy a folytatásunk nem az, ami mi voltunk, már nem ismerünk benne önmagunkra. Ligeti és Grandpierre mutatják nekünk az új nemzedék típusait: Ligeti a jómóduak sarjadékát rajzolja, Grandpierre a templomegerek lejtőjét jelenetezi. Ligeti *Két Böszörményi*-je inkább a pszichológiai regények közé tartozik, mert kevés rajta az ilthoni patina, de az a kis veret épen elég, hogy a kínzó kérdőjelre valami kis biztatást kapjunk. Ez a *Két Böszörményi*: az apa és a fia két külön világ képviselője. Az idősebb Böszörményi jómódu orvos, a tegnap szülötte, a régi hagyományok kövülete. Azok közé tartozik, akik örökké a régi időkön rágódnak, azt sírják vissza és hisznek a visszatérésében. Fia az új idők hajtása, már semmit sem érez a múlt illatából, idegen levegőben nőtt fel. Nem jó, nem is rossz, nincs benne romantika, de nincsenek emberies érzései sem. A mi világnézetünk összezelevői: vallásosság, részvét, faji érzet, jótékonyág, nemzeti hagyományok, stb. mind ismeretlenek előtte. Ő a modern fiatalok szalonjában cseperedik fel; annak a függőyei közt nincs nők iránti tisztelet, csak nők iránti cinizmus, nincs önfegyelem, sohasem hall erkölcsről, határsorompókról, érzékek megzabolázásáról, csak a szenvedély jogosultságáról, független emberi jogokról, más szavakkal: korlátlan kimérés minden vonalon. Végig olvas mindent össze-vissza, s különösen megragadják a szobatudósok merész elméletei. Anyja nincs, mert elválva él apjától, apját gyűlöli, a nők iránt csak állati érzései vannak. Mit mondjunk még róla? Teljesen gyökértelen. Olyan mint Kästner Fabiánja, vagy Wassermann Etzel Andergastja. Gondolkozása teljesen egyezik a modern regényirodalom annyi hasonló kollégájával, megtaláljuk őket Werfel Barbarájában, Zarek Vágyak városában, Lindsey Moderne Jugendjében, hemzseg tőlük minden irodalom, azt mondhatnám gyárilag készülnek. Lelkének ez a féltékeny tehát kopirozva van idegen kirakatokból. Inkább általános európai, mint speciálisan a mienk, hiszen mi ilyen jómóduakból nem sok díszpéldánnyal rendelkezünk. Ennek az európeának a megfordulása, átalakulása adja a regény érdekesebb részét s azt a bizonyos ötvözetet, amely miatt ide anyakönyveljük el Ligeti regényét is. Hogy ebből a nem-

zetközi, szintelen, se hideg, se meleg alakból hogyan lesz hozzánk hasonló halandó örök emberi érzésekkel, akiben a végén még a patriotizmus ösztöne is megmozdul, vagyis magyarnak érzi magát: ezt mutatja Ligeti regényének második része. Sok finom szállal kell átszőni ezt az ifjú szívet, hogy a vérkeringés irányt változtasson. Már ott kinn Salzburgban mintha érezne valami magányosságot, valami honvágyfélést: visszakívánczik a hazai hegyek közé. Mi ez? Ő is csak feldobott kő, akinek szükségképpen vissza kell esnie a földre? Geufben látja a sok idegen diplomatát, a világgrontókat, és megpillantja Apponyit. Valami különös érzés fogja el: az összetartozás érzése. Ez az ember magyar és ő is az. Nem is hallotta beszélni, csak nézte ezt a nagy embert, akinek arcára egy nemzet története volt ráírva, s úgy érzi, hogy valami csodálatos áram sugárik belőle. Ezek az élet titokzatos, láthatatlan szálai. Aztán jön a szerelem is a maga gyöngéd, tisztultabb formájában, nem úgy, ahogyan ők csinálták a maguk meghitt társaságában. És ezek a titkos, észrevehetetlen pókhálósálak elvégzik munkájukat. Egy választáson az ifjú Böszörményi csupa kíváncsiságból felmegy a választói helyiségbe, de aztán mégis cédulát kér, hogy leszavazzon a szociálistákra, vagy a kommunistákra. És ott benn a kabinban maga sem tudja hogyan, ráüti a bélyegzőt a Magyar Párt választási jegyére. A regény tehát azt akarja mondani: akármilyen megfertőzött levegőben sýnylődjék és tengődjék is a mi fiatalságunk, az életnek vannak láthatatlan, de eltérhetetlen fonalai, ezek idővel visszahúzzák őket közénk: csak feldobott kövek, amelyek visszaesnek az anyaföld ölébe. Ez Ligeti legjobb regénye.

Grandpierre Rostájának ifjú nemzedéke, sajnos közelebb áll a valósághoz, több példányban forog közkezen s több is a vicinális szín rajta. Itt is az idősebb s a fiatalabb nemzedék van szembeállítva az idősebb Szabóban és fiában. Szabó valamikor törvényszéki bíró, jelenleg újságíróskodik; ő magyarázza meg nekünk a címszerepet. A rosta egy nagy alkotmány az idő kezében; az élet belehelyez mindenkit, az idő forgatja, forgatja, és aki nem odavaló, az kihull belőle, a többi ott marad. Az öregebbek és konzervatívek kihulltak már, mert nem tudtak alkalmazkodni az adott körülményekhez. Szabó szerint mi még mindig a régi sírhantok közt bolyongunk. Bevallja, hogy ő sem szolgálta népe érdekeit, mert örökké csak Petőfit dicsérte, a magyar dalt, a magyar konyhát, magyar multat, s mindent ami magyar, és siránkozott az iskolasérelmek és a választási visszaélések miatt. És most is azt tesszük: dicsérjük magunkat a mások rovására, s mikor a félvilág a nyakunkra nőlt, mi akkor is a multon borongunk s a jogtalanságokon kesergünk. Holdvilággal táplálkozunk, nem élünk higiénikusan és gyermekeinket sem neveljük hozzá a klímához. Ez nagy veszedelem, mert a rosta forog, maholnap alig marad valaki benne. Mikor mindenki leszállítja az igényeit, mi makacsul arisztokratáskodunk. Szabó bíró pl. szívesebben adná a fiát a Berger szövőgyárba a nem sikerült érettségi után, de az asszony hallani sem akar róla: munkásnak az ő fiát! Ugyanakkor egy másik ifjú úr elmehetne péknek, kapna egy jó üzletet a nagybátyjától, de az apja nem engedi: meg kell tartanunk a szupremáciát az intellektuális pályákon. Ezek aztán kihullanak a rostából. Ifjabb Szabó kimegy egy

magyarországi egyetemre, s ott erőlködik, hogy diplomát szerezzen, de ez inkább csak léhűtősködés, zsarolja és tönkreteszi szüleit, aztán itthon balkezeskedik, végül kommunista lesz és kiszökik Oroszországba. Már a huga másképp csinálja. Ez szép, okos, de nem fér a bőrében: élni akar. És van merészsége hozzá. Ez természetesen nem történhetik meg némi szépséghibák nélkül, de ki törődik ma ilyen semmiségekkel? Fontos az, hogy kimászik a bajból, bennmarad a rostában, mert férjhez megy egy román kapitányhoz és jó dolga van. Grandpierre típusaival tagadhatatlanul gyakrabban találkozunk úgy a rostában, mint a rostán kívül. Sajnos, a nyomorúság nagyon szedi az áldozatait az ifjúság sorában. Az elhelyezkedés problémáját nem tudjuk megoldani s épen úgy misztérium a férjhezadás kérdése is, amint ezt Indig Oltó is jelzi regényében (*Két ember eltéved*). Ifjaink rá vannak kényszerítve, hogy maguk vágják ketté a gordiusi csomót. Ilyen elintézési módok tehát nem ritkák. Ha a könyv csak korrajz vagy tanulmánykép, akkor sötét és szomorú ugyan, de igaz; de ha a könyv probléma-regény, akkor baj van. Már pedig a cím után ítélve, erre kell következtelnünk. Az író t. i. a címmel szokta jelezni könyve tartalmát és célját. A Rosta itt nem kultúrképet jelez, hanem gondolatot takar, csak úgy mint a *Hamueső*, *Földindulás* s íb. A gondolatot Szabó bíró megmagyarázta, akkor tehát most következik a tanulság: a bennmaradásnak csak az az egy módja, amelyet Szabó Márta története igazol. Hát ez egészen hamis, és végzetesen rossz lenne, ha ifjúságunk ezt tanulná belőle. Tehát vagy a regény jó, vagy a címlap, de együtt nem.

*

Más területek felé visz Székely Mózes Csütörtök c. regénye: át-lépünk a magyar-román közeledés töretlen útjára. Bilibaca ügyvéd indul el rajta, majd a lelkének örököse: fia. Meg kell értenünk egymást itt a hazai föld területén, hiszen egy a kenyérünk, egy a vizünk, egy a levegőnk, történelmi multunkon is egy moha zöldel, ez erősebb minden faji kapcsoltnál. Bilibaca azt mondja fiának: A háború nyomába új világ lép. Egy vérben, könnyben, szenvedésben tisztult világ, amelyben minden megtörténhetik, csak az nem, hogy a mai fájdalmak gyűlöletté váljanak... Valamikor kisüt a nap és akkor a mi jajunkból új jármot senki sem faraghat. Lesznek ilyenek is, de ezek kipusztulnak. De mindig győzni fognak azok, akik azért harcolnak, hogy ebben az országban mindenkinek egyenlő mértékkel osszanak. Egyenlő mérték, egyenlő súly... a kapuban tartózkodó idegennek, mint tenmagadnak. Ez a napsütés azonban csak akkor történhetné meg, ha Bilibaca leszármazottjai elszaporodnának.

A transzilván regények közé helyezem azokat a munkákat is, amelyek a háború előtti magyar társadalom felsőbb rétegét mutatják be a maga könnyű, gondtalan, pillangó életében, amint nevetve, dáridózva, behunyt szemmel táncol a szakadék felé, nincs Kasszandrája, aki felkiabálja vétkes könnyelműségéből. Célzatuk ez: ne csodálkozzunk az eseményeken, ennek a társadalomnak el kellett égnie a végzet tüzeiben, önmagát ítélte halálra. Ilyennek indult Kuncz Aladár trilógiája, melyből csak az első rész készült el: *Felleg a város felett*; ilyen Bánffy: *Megszámlál-*

tattal c. regénye s ilyen akart lenni Tamási hamar letűnt könyve: A címeresek Ezek közül csak Bánffy könyve érdemel figyelmet. A főuritársadalom léha, üres, haszontalan életébe vezet; nincs köztük senki, akit valami komolyabb cél lelkesítene. A mágnásfiak züllenek, lumpolnak, lerészegednek, törnek, zúznak, cigányoznak, kártyáznak, legmagasabb cél előttük, hogy vezető táncosok legyenek a kaszinóban. És ilyen az egész felső vonal: báloznak, kaszinóznak, vadásznak, kártyáznak, semmiségéért párbajoznak, és — nincs tovább. Ez a felső tízezer. Igaz, hogy üres, lapos, szellemtelen az élet a földszinten is, nemcsak az emeleten, A népet nyúzzák, a politikai világban az obstrukció csörgedezik, haszontalanságokkal tölik az időt, senki sem látja a veszedelmet, csak Tisza. A falra föl lehet írni: Megszámláltattál... megméréttél és könnyűnek találtattál. Ebbe a korrajzba van elhelyezve Abády Bálint és Uzdy Pálné szerelmi játéka. A regény úgynevezett monumentális munkának készült, 726 lapon kell átgyalogolni, amíg a végállomásra jutunk, de amint hírlík, ez még csak az első felvonás, a szerző állítólag trilógiának szánta művét. Monumentális műveket nem igen lehet írni egy kis bőbeszédűség nélkül. A legtöbb nagyszabású alkotás csak nyerne értékben, ha az arányok jótékonyan lesoványodnának. Sokszor erősen érezzük, hogy a lapok csak a nagyszabás kedvéért íródtak. Mikor Sigrid Undsetnél tízszer-tizenkétszer megyünk el ugyanazon vidéken s ugyanannyiszor kell meghallgatnunk a vidék szépségeinek leírását, Mann Várászhegyében ki tudja hányszor elnyelnünk végtelen vitákat, Sinclair Lewis Ann Vickers-ében örökké egyező börtönjeleneteket, — ilyenkor az az őszinte óhajlás fakad fel bennünk, hogy jó lenne törvényhozásilag megtiltani a nagyszabású regények gyártását. Bánffynál is nagyon lassan haladnak a közlekedési eszközök, a cselekmény áll, áll, mint pl. az Abády és Adrienne epizódban, úgyhogy mikor végre összekerülnek, megkönnyebbülten lélekezünk fel: na végre!... Az is bizonyos, hogy nagyon színtelen a levegője. Ha az ember pl. Zolánál színészek társaságában van, akkor ott színészek közt érzi magát; ha a párizsi szellemi arisztokratákkal ül az asztal körül, ezt nem lehet összetéveszteni a négus udvarával. Hiszen minden iparágnak megvan a maga gondolköre, beszéd tárgya, megvannak szokott kifejezései, szóképei stb. A footballkapus másképp és másról beszél, mint a hortobágyi kanász. Bánffy főúri köröket ír le. Érdeklünk: hát milyen ez a főúri kör? A magyar irodalom főúri tárgyú regényeit szinte kivétel nélkül olyanok írták, akik csak műkedvelőkként forogtak a felsőbb körökben vagy színét sem látták, a légügyi hivatal jelentéseit tehát legtöbbször maguk szerkesztették. Érdekes tehát, ha most közülük beszél valaki: hadd lássuk, mi van a hegyek tetején? Pillanatra sem érezzük magunkat főúri szalonokban. Olyan itt is minden, mint nálunk, rendez adófizetők-nél. Ez hiba. Meg kell csak nézni, mikor Szántó ír le valamit: környezetet, embereket, klímákat! Ha Berlinbe visz, akkor berlini ott minden: a kávéház, a kiszolgálás, a cigaretta, a cipősarok; s ha olasz városban vagyunk, olasz ott a festmény, az aszfalt, s még az óra ütése is. Bánffy még nem tud patinát verni a díszleteire. Impresszionista hidegséggel mond el mindent, nincs egyetlen jelene vagy mozzanata, amely be-

csengetne a lelkünkbe. De regényíró, mert azt a sok szálát regénnyé tudja szőni s az egész mégis egy kiváló, értelmes fő munkája.

Külön sorokat szentelhetünk a székely könyveknek, vagyis azoknak az írásoknak, amelyek a székely földbe bocsátják gyökereiket. Ennek a világtájnak két képviselője van: Nyirő és Tamási. Nyirő tulajdonképen csak kisebb írásaiban székelykedik, nagy regényei más barázdákon járnak. *Úz Bence* lenne nagyobb terméke a „székely nemben“, de ez nem úgynevezett regény, a szerző sem annak szánta, hiszen a részletek különböző sorrendben már előzőleg megjelentek s Nyirő most rendbe szedte és könyvet csinált belőle. Ez itt-ott meg is látszik. *Úz Bence* az erdő embere. Irtózatos erős, darabos, sokszor goromba, de jólelkű. A havasokon él, állandóan viadalban a kenyérrel, egyszer el tudja fogni, máskor nem. Az ő kópéságai, viszontagságai másolódnak le Nyirő nagyszerű színezésében. Kellemes olvasmány a székely nép és székely helyzet sok jellemző vonásával. A székely nép nyomorúságát a *Kópjafák*-ban szemlélteti Nyirő. Ott látjuk az igavonás megrázó jeleneteit, a székelység nagy betegségét: a szegénységet, az élethalál-harcot a környezettel, hatalommal, önmagával, s mindez színekben kimeríthetetlen gazdagságú nyelven. Egyik-másik, pl. Csinód Mihály története, klasszikus szépsége miatt méltán betehető iskolai kézikönyveinkbe. De hát ez nem regény, csak novellás kötet, nem foglalkozhatunk vele részletesen.

Tamási két könyve azonban már ide tartozik. Első regényében, a *Szűzmáriás királyfi*-ban, már igazi székely színeket látunk. Ez a királyfi, vagy királyi lélek: Csorja Bódi, nagy „győzhetetlen“ tehetséggel megáldott székelyfi, de hajthatatlan, lázadó berendezéssel, „az egyedülvalóság királyi gögjével“. És székely. Farkas Ádám azt mondja magukról: „székelynek születünk, keménynek és hőslélkűnek, Isten és ember bolondjának, csórén maradt úrnak, vajtoronynak, amelyben vihart jelez folyton a lélekharang“. Bódi önmagában érzi népe sorsát. Lelkében nagy álmok, népét megváltó gondolatok, de aztán mindezekből nem lesz semmi, letörök. A környezet nem alkalmas a kifejlődésre, de Bódi királyfi is tétlenkedik, alig tesz valamit, legfennebb a korcsmában bajnokoskodik. Máriát hiszi megváltó gondolatnak, fest is egy ilyenféle képet, — ezért Szűzmáriás királyfi, — de hogy ennek mi a tulajdonképeni forgalmi értéke, erre nézve nagy homályban maradunk. Tamási regénye különös keveréke az expresszionizmusnak és népiességnek. Hőse expresszionista receptek szerint készült, de útjának igen nagy részét falusi parasztszekeren teszi meg; fejében romantikus gondolatok holdfényeskednek, de taglejtései székely virtuskodások. Még a stílusa is sokhelyt ilyen vegyülék: expresszionista feszültség rabonbán sallangokkal, néha egy és ugyanazon mondatban. Tamási könyvén meglátszik, hogy elsőszülött. Még nem tudja a gondolatot regénnyé változtatni. Ahol reális jeleneteket rajzol, keze otthonosan mozog, de mihelyt jelképezni akar, ott már nem tudja, hogy mit csináljon. Azonban már látszanak a nem közönséges tehetség nyomai. Különösen a stílusa lep meg: üde, szép, színes, csupa költészet, sokhelyt épen csak versbe kellene szedni. De még így is több bennük a poézis, mint Bartalis akárhány úgynevezett költeményében. Az ember sajnálja, hogy ez a sok szépség miért nem remekművet díszít.

Az *Ábel-trilógia* már kizárólag a székely faj problémájával hadakozik: mi a székely rendeltetése? És erre ezt a feleletet kapjuk: a székely ide van rendelve a Hargitára, ez az ő végzete. Hiába megy a városba, vagy a nagyvilágba, az nem neki való. Az ő életének ideg-szállai ide rögződnek a székely földbe, ez a föld az ő testvére, idekötik őt természetes és természetfeletti erők: megélhetési lehetőségei, hagyományai, atavizmusa, maradjon hát itt, legyen tiszta és becsületes, aztán megél. Természetes, hogy ez a gondolat nem folydogál mindenütt ilyen átlátszóan a tenger felé: a víz színe itt-ott elszennyesedik. Bizonyos, hogy legüdébb és legzavartalanabb a rengetegben, a fenyők illatában. Itt igazán azt a talpig becsületes, derék székely legényt láljuk a maga romlatlan szívével, akit az Isten jókedvében teremtett, s aki magával viszi mindenfelé a napsugarat. Annyi kedves, szép, feledhetetlen jelenetnek vagyunk tanúi: mikor megeszik a döglött sast Surgyelán örmesterrel, aztán a Fuszulánnal való bajok, de különösen, mikor megtudja apjától édesanyja halálát. Nem tudunk betelni velők, szeretnők, ha nem lenne sohase vége ennek az álomnak. Egyik legszebb könyvünk. Már a városban a színpalak kirívóan megváltoznak és sokszor nem ártana vegytisztítóba küldeni őket. Ábel nem a föld egyszerű, igaz gyermeke többé, ordináreságok dísztelenkednek a nyomában, pl. a rituális fürdővel való izellenkedés, vagy a tanulmányi kirándulások Blanka kisasszonynál. Nagy hiba, hogy a regény folyamán Ábel sokszor kiesik a szerepéből s Tamási személyes élményei kontárkodnak be az ablakon. Az egész amerikai vendégszereplés Tamásinak nagyon személyes átéléseiből tevődik össze, amelyekből az igazolódik, hogy nem szeret dolgozni, vagy helyesebben: hogy azok a munkák nem neki valók, ő nem arra született és ezért hagyja ott Amerikát, nem pedig az igazságtalanságokért. Itt nem nagyon igazolódik az igazság iránti végzetes szerelem, s azért aztán ez az amerikai hadjárat csak lazán illeszthető bele Ábel robinzonádájába. Látszik a fáradtság rajta, alant repül és a humora is elhagyja. Tamási munkája örökszép népkönyv lehetne, sőt több: úgynevezett nevelő regény (Erziehungsroman), ha mérsékeli temperamentumát. Igazi magas színvonalú könyvet adni a nép kezébe, vagy olyan nevelő regényt, mint a Wilhelm Meister és társai, ez irodalmi érdemnek is nagyobb egy-két korcsmai szellemességnél. Némely írónak az a meggyőződése, hogyha nem ordinaré, akkor nem is lehet irodalmi. Tamásit úgy látszik Szántó *Stradivari*-ja büvölte el, meg akarta mutatni, hogy tud ő is afféléket, ha akar. Mindenesetre bűne, hogy szemétdombot is tett a tündérpalotába.

III.

A pszichológiai regényekhez értünk. Ezen a nagy éjszaki sarkon is sokan tesznek felfedező utakat a mi regényíróink közül. Egyesek csak a partszéleket járják, de vannak, akik bemerészkednek az ismeretlen jégmezőkre. Sorra kerülnek a rendes hőmérséklet alanyai, de az abnormitások is, ahol már az örület vagy perverzitás határai kezdődnek. Az eljárási mód is különböző: sokan az értelem mécsvilágával indulnak el, mások a sejtések apró szentjánosbogár-fényével. Valamennyien kapcso-

atot keresnek a cselekvények megállóhelyei között, vagyis megértetni akarják a láthatatlan láncszemeket. De még nem turkálnak olyan mélységekbe, mint André Gide, s a jelzőállomások hálózatát sem tépik szét, mint Joyce vagy Virg. Woolf.

Berde Mária egy régebbi regénye, a *Szent szégyen*, még odatartozik a multhoz, amikor még a rendes, mindennapi lelkiberendezéseket elemezték. Azt a hétköznapi problémát látjuk itt, ami örökösön ismétlődik hol eme, hol ama házfedél alatt: nagy szerelem, önfeledett pillanat, s mikor megvan a baj, az úrfi elpárolog s legfennebb távolról küldi egészségügyi tanácsait. Mi lesz most? Ott maradunk a szégyenben, mert a szerelmi eskük és fogadkozások legtöbbször csak annyit érnek, mint a képviselőválasztási ígéretek. És a szégyen, a szent szégyen rossz tanácsadó, tiltott ösvényekhez vezeti a gyöngéd nemet: javasasszonyokhoz vagy javasdoktorokhoz. Berde Mária regényében nem így történik, s ez a regény szépsége. Az anyai érzés átgázol minden félelmen és minden szégyenen, leszámol azzal a körülménnyel, hogy ujjal mutatnak rá, szemébe vigyorognak. Hadd mulassanak, hadd örüljenek, beszéljenek, a világ minden káröröme sem ér fel egy kis gyermekkacagással. A regény Berde Mária szokott lélektani érzékével van megírva.

Egészen másképp jelenik meg a gyermek a modern ember lelkivilágában. Sem az apa, sem az anya fogalma nem tartozik a rokonszenves iparcikkek közé. Kádár Imre a kettő közül az apát viszi a vegyvizsgálóba *A fekete bárány* című regényében. Modern fiatal házaspárról van szó. Dömötör Mihály banktisztviselő elég jól él Irmával, feleségével, házasságuk is szerelmi házasság volt, anyagi helyzetük kielégítő, hiszen Irma is tanárkodik és a gyermeket mégis kizárják. Helyesebben: csak a férfi; az asszony akarta, de a férfi kívánságára az első jelentkező örökös beavatkozással kitessékelik. Irmában továbbra is megmarad az anyaság vágya, de illetékes helyen nem járulnak hozzá. S miért borzadozik Dömötör ennyire az apaságtól? Mert a fronton volt, s amint ő mondja, hozzá szokott az öléshez, minden sejtje hozzáalakult a véres művészethez; fia ezekből a sejtekből verődik össze, tehát fenevad lesz belőle. Jellemző, hogy a modern ember mi mindenbe bele tud kapaszkodni, csakhogy felmentse magát a kötelezettségek alól. Mert a tulajdonképeni ok az, hogy Dömötör úr modern lacibetyár, az esze örökösön csak a nőknél jár, hite nincs, összes jótulajdonsága: egy kis szentimentalizmus, s egy kis hamisan értelmezett vágy a szépség és jóság után. Van benne gavalléria és becsületérvés, de csak addig, amíg nem nőkről van szó, mert a végletekig gazember, mihelyt a szellők a nemi mezőkről fujdogálnak. Életelve a modern időké: szerelem a sztratoszféráig. Kikezd Évával, főnöke leányával, épen akkor, amikor felesége ismét anyának érzi magát és Irma most nem akar lemondani a gyermekről. Annál jobban fázik azonban Dömötör az apaságtól az Éva-epizód miatt, mert az ember ilyenkor nem nagyon tud örvendeni a folytatásának. A könyv azt mutatja meg, hogy miképpen alakul át Dömötör, hogyan ébred fel benne az apaság érzete. És ebben van a könyv értéke és szépsége. Világos, hogy az ilyen átalakításokat csak katasztrófák igazítják el. Ez be is következik. Dömötör t. i. számol azzal az eshetőséggel, hátha új csillag jelenik meg a szerelem

égboltozatán? Nem szabad hát a hidakat felrobbantani. Oktatási órákat ad Evának a szerelem egészségtanából: ott is meg kell tartani a függetlenséget: a szerelemben független viszonyt rendelnek a modern erotika éllapjai. Éva aztán jó tanítványnak bizonyul, ott hagyja Dömötört és elmegy Párizsba magasabb tanfolyamokra. De Dömötörnek nagyon a rekeszizmára megy a szakítás. Megpróbálja felejtetni: könyvekbe, tanulmányokba, dőzsölésekbe temetkezik, de nem használ. Utoljára összepakol és kirnegy a hegyek közé. Ott az öreg Juontól, a pásztortól, sok minden okos dolgot meghall, kezdi érezni, hogy milyen üres, nyomorult és lelkiismeretlen a modern ember. Izsák feláldoztatásáról is beszélnek. Dömötör elgondolja: egy gyermek érezhet-e szeretetet atyja iránt, aki meg akarta ölni? Hát ő nem ezt akarta? Nem akarta-e feláldozni a magzatot nem Jehovának, hanem a saját kényelmének, gyávaságának és felelőtlenségének? Nézhet-e jó szemmel annak a gyermeknek a szemébe, akit nem akart, akit nem szent óhajtás, hanem véletlen és tévedés hozott a világra? Szegény gyermek milyen nagy dilemmában lehet, hogy belépjen-e az élet színpadára, ha így várják? Ha csak azok a gyermekek születnének meg, amelyeket várnak, nagyon megapadna az anyakönyvvezetők munkája. Dömötör belebolondul a gondolkozásba, láz fogja el, beteg lesz, öngyilkosságot követne el, de lefogják. Heteken át sínylődik a betegágyon, de a betegség meglőri, lassan-lassan lecsendesül és átalakul. Megalázkodik és belátja szánalmas lelki nyomorúságát. Mindent elmond őszintén feleségének és ez nagylelkűen megbocsát neki. És Dömötör rájön, hogy mégis csak más valami a házasság, mint a független szerelmi viszonyok. Rájön, hogy a házasság a legnagyobb kulturális feladat, amelyet a házaspár a szellemi fejlődésért, az emberiség javáért vállalnak s amelyet csak mély és belső szerelemben lehet teljesíteni. És most már kívánja, várja a gyermeket. De a szülés nehéznek ígérkezik, az asszonyt szanatoriumba kell szállítani. Dömötört elfogják a félelmek és aggodalmak. Aggodalmai megsokszorozódnak, mikor megtudja, hogy orvosi beavatkozásra lesz szükség, a helyzet nagyon kritikus. Nem tud elmozdulni a szanatoriumból, a másik szobából végig hallgatja az asszony kínlódását, üvöltését, megérzi a nagy kockázatot, amibe a gyermek kerül az anyának, s oda van az izgalomtól, végiggyöttrődik ő is a szülés borzalmain. Mikor aztán megtörténik minden, a gyermek szerencsésen megérkezik és a feleség is megmarad, örömeiben az orvos nyakába borul, a gyermeket a karjaiba veszi, éppen karácsonyest van, s azt mondja boldogan a gyermeknek: Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit... Ez a lelki újjáépülés igazán ritka művészettel, nagy lélektani igazsággal van megalkotva. Kádár könyve is odatartozik itteni irodalmunk legértékesebb munkái közé.

Érdekes kísérlet Pakots Károly *Lélekuhanás* című regénye. Egy aszkéta lélek hajótörése. Cézár, szerzetes, szt. Ferenc gyermeke, patriciusi leszármazott, tűneményes ívet fut be a lelkiéletben. A fellegek felé emelkedik, hogy aztán mint Lucifer, szárnyaszegetten hulljon alá: meggyilkolja előljáróját és rablóvezér lesz. Az utolsó pillanatban aztán megint visszatér az Istenhez. A szerző igen helyesen két típusát különbözteti meg a lelkiéletnek: az ész és a szív aszkétáját. Akinek a lelkiélete az

észre van építve, annál lehetségesek a nagy kilengések, mert ezeknél a benső élet nem lelki szükség, hanem az értelem játéka. Ez az értelmi művelet kapcsolódhatik nagy hiúsággal, göggel, ha hiányzik az alázat. Ilyen volt Lucifer és ilyen Cézár is, A szív aszkétáját mindenén átsegíti lelke alázata Cézár élete ívben fut előttünk, ennek az emelkedő része tagadhatatlanul kitűnően van megszerkesztve. Már a hanyatlás férlve nagyon fogyalékos. A szerző igen helyesen a gögöt teszi mozgatón: megsértik Cézár hiúságát és önérzetét, s ezzel a lejtő útja adva van. De ez még nem elég, ezért még nem gyilkolunk, legfennebb otthagyjuk a zárdát. A gyilkosságig még hosszú az út, és ezt a lépést nem látjuk kellőképpen megokolva. A visszatérés is igen gyorsan intéződik el. Általában az egész második rész eltikkad a romantika ködében.

Ugyancsak egyházi ember a hőse Nyirő József *Isten igájában* c. regényének is. Egy aposztázia története, a szerzőnek saját átélése. Mi sem bizonyítja jobban Nyirő regényírói rátermettségét, minthogy ezt a lelki folyamatot regénnyé tudta átrendezni és irodalmi értéket adott neki. Ez a könyv nem úgynevezett rituális fürdő, amelyben a szerző megtisztalkodik a nyilvánosság előtt. Az ilyen öngazolásban a szenvedő alany rendszeren bő alkalmat talál az egyház, egyházi személyek, s általában a vallási élet befekettítésére, s igen sokszor sanda célok vigyorognak ki a ráncokból. El kell csak olvasni pl. Ohorn: *Der Klosterzöpling* c. regényét. Természetes, hogy Nyirő is meg akarta értetni magát, de nem ment a szeméthordó vállalathoz adatokért. Nyirő csak az egyházi rendből lépett ki, vallásához ma is olyan mélységes hittel ragaszkodik, mint azelőtt. De hát lehet-e regénnyé tenni egy aposztáziát? A felelet nagyon egyszerű: mindent, ha valaki érti a módját. Ha egy szürke házasságtörést oda lehet vinni a piacra, miért ne lehetne egy ilyen letörést? Ez is csak olyan lelki tény, mint minden lezuhanás. Nyirő átélte és ezt az átélését megmagyarázza, csak úgy, mint ahogyan a pszichológiai regények szokták. Hiszen ez a lépés sem történt okok nélkül. Minden nagy elhatározás előtt földalatti és földfeletti erők állnak munkába a lélek átdolgozására. Nyirő bemutatja őket: a hivatás hiányát, lelki szakadékokat, küzdelmeket, igazságtalanságokat, népének sorsát, a háborút, forradalmat, impériumváltozást, a sors kajánkodását, ezek mind összejátszanak, hogy őt elkülonítsék s az örvény felé lökjék. Nyirő végigvezet az állomásokon, hogy megértsük a zárójelenetet. A könyvre mindenesetre el lehet mondani, hogy nagyon egyéni nézőpontból történik a színpad elrendezése, de ne feledjük, hogy minden pszichológiai regény tulajdonképpen egyoldalú beállítás: a címszereplő megértetése. Nyirő könyve különben nem is bővelkedik, hanem valósággal dúslakodik a költőibbnél költőibb részletekben. Gyönyörű pl. Adorján Ferenc kispap halála, s az utána következő szentgyakorlat letipró hatása; ugyanilyen az első gyóntatás leírása: milyen más az élet, mint a teológia! Hogy indulnak meg a szakadékok egy fiatal pap lelkében? Csodálatosan szép az utolsó mise, aztán a titáni küzdelem a malommal, s végül a kenyér apotheoizisa. Az egészen nagyon meglátszik, hogy Nyirő a szívével írta,

Tabéry Géza *Szarvasbikája* már a rendkívüliségek területére visz, vagyis oda, ahol a lélek gépezete nem rendes fegyelmi szabályok szerint

működik. Ez a rendkívüliség: Bólyai János, a világhírű matematikus. Ő is olyan, mint a szarvasbika, amely holdfényes éjjel betéved a tükörterembe; minden oldalról vetélytársat lát maga felé közeledni, dühhel megy neki fejével az elsőnek, a másodiknak, a többieknek, amíg összezúzza magát s elvérzik az önmagával való küzdelemben. Tabéry nagyon helyesen a kéillelküségéből próbálja Bólyait megmagyarázni. Két ember volt benne, csak úgy mint Wesselényiben, s ez a kettő élet-halál harcot vív egymással: az egyik a büszke, királyi elme, a diadalmas tudós, a másik az érzékes, gyönyört könyörgő, alázatos pulya, a terhelt szülők gyermeke, hiszen apja is abnormis, anyja is örült. Mikor a lángelme szólal meg benne, akkor királynak érzi magát s uralkodni akar mindennek felett, de mikor a terhelt érzéki ember jelenkezik benne, akkor összeomlik s megaláztatás kell neki, mazochista. Önmagát alázza le fájdalomában is. Mikor a lángelme elveszti a csatát, felnyitja a fertők zsilipjeit: összeadja magát egy cseléddel. Így tölt el 16 aljas évet. Nem közönséges tehetség alkotása. Stílusa nagyon hullámzik ugyan, de sokhelyt ragyogó szép. Az olvasóközönség méltán kifogásolta Teleki Anna beállítását. Tabéry közönséges főuri bestiát csinált belőle. A szerző is jónak tartotta igazolni magát Emlékkönyvében s elismeri, hogy ez nem az igazi történelmi személy, ezt csak ő gondolta ki bizonyos „művészi kínálkozások miatt.” Két megjegyzésem van rá: ezek a művészi kínálkozások — valljuk be négy szem között — legtöbbször csak értelmi kéjelgések a könyv kelendősége szempontjából. Másodszor: a Tabéry-féle eljárással bordélyházat lehet csinálni történelmi ideáljainkból. Tessék erre a célra a megfelelő szakosztályt igénybe venni. Én Dugonicsnak sem tudom megbocsátani azt az izellenséget, hogy II. József miatt Árpádot kompromittálta. Mi szükség volt erre? Nem vehette volna ugyanannyi erővel Zoltánt vagy Taksonyt hozzá?

Legmesszebbre megy a felfedezetlen területeken Makkai Sándor az *Ördögszekér* c. regényével. Báthori Anna perverz, beteg egyéniségét mutatja be a különlegesség szírvárány színeivel. Föltétlenül művészi alkotás. Laikus ember nem tudja, mit jelent az: leereszkedni a lélek titkos örvényeibe, kapcsolatot, esetleg logikát találni a habok, hullámvérések, szemét és virág között és sejlhetővé tenni, vagy legalább végigkísérni a rejtelmek játékát. Minél megmagyarázhatatlanabb valami, annál inkább izgatja a művész fantáziáját. A régi irodalmat nem érdekelték a hisztériák. Ma fénykorukat élik, ők ülnek a kirakatban s velük együtt a bűn és az örület. Ma nagyon rossz ajánlólevél a regényhősnek a bűntelenségi igazolvány. A modern regényíró előtt százszorta érdekesebb a bűn, vagy az abnormitás minden erénynél és kiválóságnál. És a tömegnek is ez kell. Ezt a körülményt aztán eléggé ki is aknázza az üzleti spekuláció. Makkai is sok szemrehányást kapott könyvének kényes jelenetei miatt, regénye nem is való az ifjuság kezébe, siralmas romlásokat okozhat; de az is igaz, hogy mindenütt meglátszik a művész mérséklete. És még egy szempontból hangzott el panasz és nem alaptalanul: mi szükségünk van nekünk a mi napfénytelen életünkben épen ezekre a bestiákra? Miért kell épen most kiborítanunk történelmünk szemetes ládáját a világ előtt? Mindig azt hirdettük, hogy a multunk a dicsőségünk. Na, most megmutatjuk.

Népünk joggal kérdezheti, hát ezek voltunk mi? Hiszen akkor igazuk van a román iskolai kézikönyveknek. Amikor minden Számi a multjával dicsekszik s még haramiáit is szentekké faragja, miért kell nálunk Báthori és Teleki Annáknak cédáskodniok? Nekünk most nem perverz hisztériákra, vagy díszmagyaros banditákra van szükségünk, hanem melegszívű hősökre, Krisztus-lelkekre, akik egy kis tavaszt hintsenek a lelkünk kiellenségébe.

IV.

Háborús regényt is termelt a mi kis irodalmunk. Markovits Rodion két darabbal is szerepel a kiállításon: a *Szibériai garnizonnal* és az *Aranyvonattal*; Kuncz Aladár eggyel: a *Fekete kolostorral*. Markovits regényével kapcsolatosan eszembe jut, hogy mikor Remarque olyan zajos sikert ért el *Am Westen ist nichts neues* c. könyvével, a kiadók természetesen megrohanták és új köteteket kértek tőle. Remarque Kern Alfrédhez, az ismert kritikushoz fordult tanácsért és témáért. Kern klasszikus szellemességgel ezt válaszolta: Am besten ist nichts neues. Markovitsnak is ezt a tanácsot kellett volna adni. Úgy látszik ő is vérszemet kapott az első siker után. Rosszul tette. Mert az első munka még olyan, amilyen; a másíkról azonban jobb hallgatni. Az ember örüljön, ha egy tárgyról le tud egy bőrt húzni. Kuncz Aladár könyve azonban szép munka, méltó büszkesége a mi itthoni irodalmunknak. A háborús regénytermelés idővel olyan méreteket öltött, hogy olvasásukkal ma már nem lehet lépést tartani, az ember nem bírja a tempót. Mikor minden német őrmester megírja a maga háborús emlékiratát, le kell mondani minden reményről. És sok felé is tagozódik: van front, hinterland, fogolytábor, bűvárhajó, repülő, kémiszolgálati és Vörös-Kereszt regény. Ebben az óriási üveg-házban körülbelül ez a három áll a legfelső vonalon: Remarque: *Am Westen ist nichts neues*, Bernier: *La percée*, és Kuncz Aladár: *Fekete kolostor*. Kuncz Aladár könyve az internáltak táborának életét mutatja. Ezt a könyvet nemcsak az teszi értékké, hogy a legigazabb dokumentum a történelem számára, hanem a művészi formája. Itt már lehet stílusromantikáról beszélni. Valami csodálatosan finom, diszkrét illat szálldogál itt a levegőben, s valami elemezhetetlen genialitás dolgozik a mozaikokon, az ember hajlandó azt mondani: ez a művészet csak öntudatlan lehet, maga a művész nem tudja a törvényeit, csak jár a keze titokzatos erők hatása alatt. Olyan ez, mint mikor a gyermek produkálja magát: senki sem tanította, talán álmában látta, s most minden mozdulata annak az álomvilágnak a vetülete. Az egész könyv olyan, mint egy szép lírai költemény, olyan, mint pl. Áprily költészete: a szerző örökké másról beszél, mégis mindig a maga lelkét adja. Itt is úgy vagyunk: fogolytábor jelenetek peregnek előttünk, de a függönyök mögül, a színpad alól mindenütt átsugárzik egy finom, megértő, emberszerető lélek verőfénye. Ez különösen akkor érezhető, mikor nehéz és kényes dolgokat kell elmondania. Ilyen a nemiélet kérdése, hiszen az ösztönök a fogolytáborban sem alusznak. Egy női szoknya meglibbenése kitágítja a pupillákat és orlyukakat, hullámok szaladnak át a véredényeken. És vannak még vadabb dolgok. Kuncz Aladár ezeket is elmondja, de igazi művészettel: csak

rámutat minden póz nélkül és tovább megy, úgy hogy könyvét fiatal leányok is elolvashatják. Milyen más ehhez képest, mikor pl. Fábrián Béla beszél ugyanerről *Ezer ember asszony nélkül* c. könyvében, és úgy magyarmiskáson kibrutáliskodja magát. Milyen finoman világítja meg ezt a dolgot Kuncz Aladár egy igénytelen kis jelenettel. Egy francia káplár özvegye bemegey a táborba. Az asszony szép. Persze nagy az izgalom körülötte. Az asszony nézi őket és csak ennyit mond mély és igaz megértéssel: milyen boldogtalanok önök! El van intézve. Épen ilyen nagyszerűen éreztető az a jelenete, mikor hosszú rabság után először szabad kimennie a városba emberek közé, bevásárolni, persze fegyveres kísérettel. Az emberek kitérnek előle. Két iskoláslány jön egy apácával. Az apáca valamit súg nekik, a leánykák keresztet vetnek és elfordítják a fejüket. De őt ez nem bántja. Túláradó érzéssel szeretne odamenni azokhoz, akik kitérnek előle, akik megvetik őt, és szeretné végig símogatni őket. Szeretne benézni minden ablakon, megállani minden bolt előtt, csengetni a kapukon, szót váltani az emberekkel, s együtt futni a lovakkal. A kutyákban lehet ilyen érzés, amelyekkel az emberek sokszor rosszul bánnak, s amelyek mégis minden ember és minden emberi dolog iránt őszinte hűségese érdeklődéssel és rokonszenvvel viseltetnek. Egyik oldalon az embertelen gyűlölködés, másikon a fiatal élnivágyás, s a szabadság kitérő érzése. Az ilyen apró finomságokban van a könyv értéke. De erős, hű és pontos megfigyeléssel adja vissza a nehéz drámai jeleneteket is. Minél hosszabbra nyúlik a rabság, annál türelmellenőbbek az emberek. Az első időkben még eltelik az idő az elhelyezkedéssel, aztán olvasnak, tanulnak, szórakozási alkalmakat találnak ki. A negyedik évben azonban kimerülnek az elmék. Csak jönnek, mennek, rohannak a szabadtereken. Az örülség beköltözik a táborba. Két német megőrül, bele is hálnak. Aztán jön Tutsek, majd Heipl; s Rosenberg üldöztetési mániát kap, Katz patkányfogásra adja magát. Az örület kikezdi az elméket; elhatalmasodik az alkohol, szaladnak, rohannak jóidőben, viharban egyaránt, mintha önmaguk elöl szaladnának; ingerültek, hamar összevesznek, vagy komor hallgatásba süllyednek. És a tények elbeszélése mindenütt szép, színes nyelven történik. Bátran merem hirdetni, hogy Kuncz Aladár könyve az egész világirodalom háborúirodalmának egyik legszebb alkotása.

V.

Külön cím alatt kell tárgyalnom Szántó György *Stradivari* c. regényét. Valamennyi regényünk közt ez az egyetlen, amely stílus-romantikájával emelkedik messze az átlagos vonal fölé. A szerző egy hegedű történetének keretébe helyez el egy csomó embersorsot, amelyek végzetesen hasonlítanak a hegedű készítőjének, Antonio Stradivarinak, zürzavaros életéhez. Szántót tulajdonképpen az a probléma izgatja, vajjon van-e valami kapcsolat az emberek egymásmellett szaladó, vagy egymásután következő sorsában? Juniper barát is azt keresi Wilder Szt. Lajos hídjá c. regényében az öt szerencsétlen életében, akik alatt leszakadt a híd. Egy végzet érte őket, volt-e hát valami közös bennük, ami miatt egy közös befejező jelenet jutott osztályrészükül? És úgy találja, hogy közös

nevezőre lehet őket hozni. Ezek mind magukra maradt lelkek, akik alatt leszakadt a hid. A közös sors: szeretet és szenvedés másokért addig, amíg ez a rozoga tákolmány — Szt. Lajos hidja — le nem szakad alattunk. Szántó is titkos fonalakat talál ember és ember közt: a sorsok visszatérnek, megismétlődnek nemcsak ugyanazon családban, hanem máshol is, korlátlanul, meg nem magyarázható logika szerint. Valahol elindulnak a sorsok egy nemzés szent pillanatában, valahol szétágozódnak a sorsok generációk és történeti korok félelmes erdejében, valahol ismét egymásmellé kerülnek és futnak párhuzamosan, mint a hegedűhúrok és valahol eggyé torkolnak, összefolynak“. Szántó hisz a kettős életben, hogy az ember a maga egyéni életével párhuzamosan egy másikat is élheti, mint Jókainál Hátszegi Lóránt — Fatie neagră, Babits Gólyakalifája, vagy Makkai Ágnesében a doktor; vagy folytatódik valakinek az életében, mint Wassermann *Etsel Andergastjában* Irlen és Kerkhofen. A szerző ezt így magyarázza: ha valaki leküzdí a halálfélelmet s a kimúlás percében összpontosítani tudja minden lelki erejét és át tudja menteni emlékezőtehetségét a következő életre, akkor a halál elveszíti minden tulajdonságát előtte, mert a halál semmi egyéb, mint az előző életformák elfeledése. Nem vagyok szakember az okkult dolgokban, csak annyi a megjegyzésem, hogyha a halál a meglévő életformák elfeledése, hogyan viheti át valaki magával a másik partra épen az emlékezőtehetségét? Ez azonban más lapra tartozik. Szántónak nagy jelességei vannak. Bámulatos az elbeszélő készsége. Kifogyhatatlan a történetek kitalálásában, örökké újat és újat tud szőnyegre helyezni, látszik, hogy nagy figyelemmel kísérte az emberek sorsát és minden apróság érdekelt. Természetes, hogy ez a nagy elbeszélő készség itt-ott korlátozásra szorul. Kitűnően tudja alakjait bemutatni és foglalkoztatni. Pompásan tud megjeleníteni tárgyakat, jeleneteket és környezetet. Akárhova visz, mindjárt megteremtí a levegőt a maga sajátos elemeivel. Nála nem lehet össze téveszteni Berlint Rómával, a fórum romanumot a bugaci csárdával. Meglátszik világlátottsága, s különösen nagy az érzéke a zenei hangok és a színek iránt. Ebben a tekintetben egy írónk sem vetekszik vele. Meglátszik, hogy valamikor festő volt. Tudni kell róla, hogy a háború előtt is művészkedett, de ecsettel; a gorlicei áttörésnél azonban megvakult s most mint íróban folytatódik nagy művészi tehetsége. Nem lehet azonban elhallgatni, hogy igen sokszor szabadszájú férfítársaság stílusában tárgyal. Értsük meg egymást: tudom, hogy az író sokszor nem kerülheti el bizonyos kísérő körülmények visszaadását, vagy néha szereplői szólják el magukat; nem erről van szó, hanem itt maga az író csemegézi a pikáns falatokat. És sohasem hagyja útszélen a „művészi kínálkozásokat“, csak úgy mint Tabéry.

VI.

A kiállítás utolsó szögletébe értünk: az úgynevezett szórakoztató regények sátorához. Ez a sátor kissé bazárszerű, ahol békés egyetértésben parádéznek egymás mellett tükör, fakanál, fésű és medvecukor. Ide menekítettem Makkai Ágnesét, ez okkultista regény egyetlen kísérletét; itt nyert elhelyezést Szántó *Földgömbje*, amely Marlowe-nak, a XVI. sz.-i

angol drámaírónak viharos életét mondja el; és itt helyezkedik el *Quo vadis* keretben *A császár bűnbakjai* P. Jánossy Béla rendezésében. Látunk aztán művészi szerelmeket épszemű és vak hősökkel. Ez különben mind-egy, hiszen a szerelem vakká tesz minden közönséges adófizető alanyt. Hát még ha művészi szerveket hoz mozgásba! Erről győződünk meg a *Nászrepülésben*, Kádár regényében, ahol a szenvedő fél nyitott szemmel ugrik a tengerbe. Szabó Mária *Apasszionatájában* fordítva történik: a vak művész a végén fizikai látását is visszanyeri, hogy belássa igazságtalanságát. Az elnyűtt modern házasság is ábrázolásra talál Ligeti Ernő könyvében, a *Kék barlangban*. A gondolat az benne, hogy az emberek sohasem tudják megbecsülni a meglevőt. Mindnyájan járunk a boldogság kék barlangjában, de sokan észre sem veszik... Aztán volna még itt elég játékszer, de ezek már csak egészen a háttérben, még a címük is alig látszik. Jobb is, ha nem látszik. Vannak első elindulások, még várunk a véleménynyilvánítással.

Van itt azonban három könyv, amely különösen magára vonja figyelmünket: *Pjotruska*, *Új élet kapujában* és *Napos oldal*. Mindháromnak Karácsony Benő a szerzője. Mindhárom regényírói rátermettséget árul el, akár az alakok rajza, akár a történet, akár az előadás szempontjából. Az első és a harmadik munka Dickens-féle ál-realista stílusban készült, vagyis a kísérő körülmények s az alakok egy része is az életből vannak kiemelve, de azért a történet maga hamisítatlan romantika és a főhős is ugyanonnan kapta az érzékszerveit. Dickensre emlékeztet az a kedves, nem közönséges humor is, amely napsugárként ömlik el a mezőkön, s színeket fest a tárgyak és emberek arcára. Könyvei ezért kellemes olvasmányok. Sokkal mélyebben jár második alkotása: az *Új élet kapujában*, amely a tegnapot, mát és holnapot akarja megrajzolni Tunák mérnök történetében. Tunák még a régi világot hordja magában, mikor hazakerül a hadifogságból, lelke még a régi hagyományokból táplálkozik, még ott él a tegnapi. Pedig azóta már a házak összedőltek, új világ emelkedett ki a romokból más levegővel, más vérsejtekkel és más életműködéssel. Felesége, nővérei, barátai elmodernültek, gyermeke az ő távollétében született, nem akarja elfogadni apának, még a mérnöki tudomány is más területekre tolódott. Tunák új élet kapujába került. Ennek a nagy ellentétnek a bemutatása kiválóan sikerült. Mit lehet itt keresni? Mi van itt kialakulóban? Ez lenne a holnap, de ez még csak nagyon zavarosan halványkodik valami kommunista útjelzőkön. Karácsony Benőt minden regényében az élettel való ideges küzdelem érdekli, mint Falladát, és könyvei határozottan nem közönséges tehetséget árulnak el. De nem ritkák az ízléstelenségek sem. Regényirodalmunkban tíz év alatt nem köptek annyit, — beleértve az egész Göre Gábor atyafiságot is, — mint Karácsony Benő utolsó regényében. És állandóan az állati terminológia szolgáltatja a szókészletet az emberi műveletekhez. Örökösen „pofa”, „mancs”, „pofáznak”. A szereplők nevei is Fapofa, Lólábú, Tömzsi. Ez igen amerikaias, durva, mint a boxolás. És egyebek is dísztelenkednek. Nem hagyhatok szó nélkül bizonyos durvaságokat, amelyek veszedelmesen kezdenek elharapódzni szépirodalmunkban. Ma már a tengéleti működések, sőt drasztikusabb dolgok is polgári jogokat követelnek az

irodalomban. Neveket és példákat most nem mellékelek, de megteszem, ha szükség lesz reá. A jóízlés nevében kérem kell írónkat, hogy ne állítsanak fel illemhelyeket az irodalomban is. Az illemhelyek maradjanak ott, ahová a polgári hatóságok helyezték őket. Az írók pedig tanulják meg, hogy vannak dolgok, amelyekről a paraszt sem beszél idegenek előtt, és ha muszáj, akkor is csak szordinóval. Mi azonban egyáltalában nem vagyunk kíváncsiak rá. A francia ízléstannak van egy rendelkezése: il y a des choses qui existent, mais dont on ne parle point.

VII.

Itt vagyunk a végállomáson. És most, hogy kiszállottunk a vonatból, feltesszük a kérdést: érdemes volt-e átbarangolni a könyvpiacokon, s mi az eredménye a megfigyeléseinknek? Ennek a közel negyven darab regénynek alapján láttunk e valamit a mi írónkban, ami azt mutatja, hogy ezek a mi éghajlatunk szülöttei? Meglátszik-e, hogy ezek itteni szemmel nézik az embert s az élet képleteit? Hiszen ahol nincsenek eredeti színek, ott az irodalom csak utánzás. Ma, amikor amugyis olyan jellegzetes barázdákat húz az élet keze az irodalmi mezőkön, vajjon belezártott-e a mi írónk lelkébe is, s hozott-e fel valami különlegest a réteg alól? Erre a kérdésre igennel felelhetünk. Csak rá kell mutatnunk az úgynevezett transzilván regényekre s láthatunk nagyítóüveg nélkül is. A mi írónkat nem az ember végső összetétele érdekli, nem azt kutatják, hogy vajjon aljassághoz, gonoszsághoz, kormányozhatatlan ösztönökhöz, abnormitásokhoz vezetnek az utak, mint azt André Gide-ék látják, vagy titokzatos felsőbb erőkhöz, mint Wassermannéknál, a mi írónk más munkatelepeken forgolódnak. Talán az amerikaiakhoz hasonlíthatnám őket, de nagy áttételekkel. Mindkét félteke tollmunkásai a hazai levegőben maradnak, az amerikaiak az amerikai embert bontogatják, a mieink az idevaló magyart. De amíg túl a tengeren az amerikai ember lelki krízise a gondok tárgya, nálunk az anyagi existencia. Az újvilág polgárát ma már nem elégíti ki az örült hajsza a business után. Ez üressé, lapossá, céltalanná tette előtte az életet: Ez hát minden? Ez az élet? Elfogta a vágy az illúziók után, romantika kell neki, amit ő így fejez ki: Európa, vagyis az a más összetételű világ, ami az európai ember háztartását melegíti. Az amerikai író ezt a szakadékot világítja meg. A mi írónkat az itteni magyar problémák gyötrik, de sokkal reálisabb szántóföldeken. Itt elsősorban a megélhetés köti le az elméket: hogyan maradhatunk a víz színén? Ennek a problémának két része van: az egyén elhelyezkedésének kérdése, s a faj fennmaradásának problémája. A megélhetés egyéni formája közös vonásokat mutat Falladával, Kesselrel s a többiekkel, de nálunk mégis specializálódik: nálunk nem az egyén, hanem a kisebbségi magyar elhelyezkedéséről van szó. Ebben az árnyalatban csak nálunk található, vagy a hozzánk hasonló körülmények közé szorultaknál. A faji probléma is más nálunk, mint a németeknél. Más az, amikor valaki a maga felsőbbrendűségéről akarja meggyőzni a világot és más az, amikor valaki épen csak az élete rongyait akarja biztosítani. A fajiság gondolata nem bántja az angol író'

és a franciát sem, társadalmi osztályok kimúlásáért sem fáj a fejük. Talán az egy Bordeauxnak akadt meg egy pillanatra a tekintete a francia főnemeseik beolvadásán egy rövid lélekzetű regényében (Les declassés), egyéb semmi. De nálunk napirenden a fajunk sorsa. Mi középosztályunkkal, népünkkel és ifjúságunkkal is fajunk szempontjából foglalkozunk. A felsőbb körök pusztulása, vagy kérdőre vonása is csak a faj fennmaradása okából történik. Örök az aggodalmunk: eltemet-e a hamueső? merre a menekülés útja? A megélhetésre nézve mindenik írónk azt tanítja: leszállítani az igényeket, eltépni a mult minden cafrangját, ami koloncot köthetne a nyakunkra. Ne emlegessünk idejét mult terméketlen feladatokat, amikor nincs betevő falatunk. Diplomával is föl a bakra, ha másképp nem lehet; az egyetlen, amiért ma harcolnunk kell: a kenyér. A kenyér a mi szabadságunk, mondja Nyirő. A faji probléma is eredeti kutatásokra irányítja íróinkat, de az életelixir még nem készült el. Kós, Nyirő, Tamási a hegyeket emlegetik. Nyirő épen fanatikus hittel mondatja Wesselényivel II. Józsefnek: „Azok a sziklák már sok világhatalom nyomását viselik. Sok vér megöntözte, sok hit megrontotta. Hierophantok bíbora rothadt el rajtok, Zeusnak hasadt szobor belőlük, táltosok hanyatlottak rá, Mohamed tar koponyája loccsant a semmibe rajtok, csordanépek hullottak a szakadékok közé, és nem volt erő, gondolat vagy hit a világon, mely a Kárpátokon meg nem szállott volna, de mind leszédült róluk és a föld megmaradt fiait táplálni, virágot és kenyeret nemzeni, sorsokat hordozni, árva népeket dajkálni. Jöhetnek a kölső országbeli új világok, ezt a kicsi földet el nem nyelik. Inkább mind elveszünk“. Szép szavak, de reális érték nélkül. Mi nem a sziklákat féltjük, azok tényleg nem vesznek el. Mi önmagunkért remegünk. A hegyeken is hull a hamueső, ott is járnak az inspektorok és a végrehajtók.

Más ösvényt lát az útvesztőben Székely Mózes. Számítanunk kell azzal a körülménnyel, hogy rajtunk kívül más fajok is vannak ezen a területen. Nem mellőzhetjük a velük való kapcsolatokat a jövő útjain, de ők sem élhetnek meg nélkülünk. Van tehát egy összekényszerítő gondolat: az egymásrautaltság. A közös sors, közös szenvedés erősebb összetartó tényező a faji családfánál. Ennél tovább még nem jutottak íróink a faji probléma megoldásában.

Ezek az eredeti színek a mi íróinknál, ez a hazai patina. És itt érkezünk egyúttal az igazi transzilvanizmus gondolatához. Mi az a sokat hangoztatott transzilvanizmus? Az, amit Gulácsy hirdet a *Fekete vőlegények*-ben: itt különböző fajú, kultúrájú, természetű, de egy történelmi múltú népek húzódnak meg a hegyek árnyékában. Az útjuk egy. Valamelyiknek vezetnie kell. Mindegy, hogy melyik. Ez a vezetés azonban nem gyönyörűség, hanem sokszor kálvária és vértanúság. Ide a vértanuk erős, önfeláldozó lelke kell s nem az adószedőké. E nélkül nincs élet és nincs történelem. Ez a transzilvanizmus evangéliuma, s ezt eddig csak Gulácsy hirdette s részben Székely Mózes.

Ez a mi magyar regényirodalmunk 18 éves útja.

Egy megmozdulásban 18 esztendő nagyon csekély idő, hogy messze-
menő következtetésekbe vagy éppen jövendölésekbe bocsátkozhatnánk.
Nem is lehet. Mert hogy hol omlanak be az alagutak, hol szakítják meg
árvizek az úttestet, hol nyúlnak be esetleg pusztító emberkezek, ezt ma
senki sem tudhatja. De elindultunk, s ebben az elindulásban olyan regény-
író nemzedék verődött össze, amellyel nem szégyeljük magunkat idegen
földeken sem. Bizalommal nézünk a jövő elébe, a vetések zöldek.

Rass Károly.

A mai iskola és a gyermek.

Előadás az EME. népszerűsítő előadássorozatában, 1935. december 17-én.

Nem igen szokás tudományos előadást személyes vonatkozásokkal kezdeni. En azonban szükségesnek láttam, hogy Önöktől néhány pillanatot elraboljak egy-két személyes vallomás elmondására. Mindenek előtt nem tud nyom nélkül elsuhanni felettem, hogy ez az *első alkalom*, amikor az EME. keretében előadást tarthatok. Előadásomat tehát széktoglaló előadásnak is tekinthetem. Eddig inkább olyan kulturális és társadalmi mozgalmak munkaközösségében vettem részt, amelyeket mi, már a kisebbségi sorsban felnőtt fiatalok, magunk hoztunk létre. Mialatt esztendőket töltöttünk el abban, hogy új kereteket és a keretek között új gondolkozási módot teremtsünk, sokszor ért, méltán, vagy méltatlanul, én nem kutatom, a vád, hogy mi az idősebb nemzedék által teremtelt, vagy átörökölt munkaközösségekkel szemben, ha nem is ellenségesen, de tartózkodóan viseltetünk. Ilyen előzmények után nem lehet felesleges dolog első előadásom előtt vallomást tenni a mellett, hogy teljes örömmel vállalkoztam ennek az előadásnak a megtartására és a magam részéről nagy megtiszteltetésnek veszem azt az előlegezett bizalmat, amely Transzsylvania legmagasabb színvonalú és legszebb multu tudományos munkaközösségébe elhívott. Az a tény, hogy igyekszem a nekem adott erők mértéke szerint ebben az új munkaközösségben is részt venni, bizonyág a mellett, hogy ennek a közösségnek a munkáját, a közösségben adott munkakereteket nélkülözhetetlennek tartom a kisebbségi magyarság életét illetőleg. Ez azonban nem jelenti azt, hogy azt a szellemet, ami bennem azokban a keretekben és tuskodásokban alakult ki, melyekben a fiatalabb nemzedék tagjaival közösen vettem részt, félreteszem vagy megtagadom. Kötelességemnek tartom, hogy azt az életlátást, ami a fiatalsággal való közös munkám közben alakult ki, az élet minden vonatkozásában érvényesíteni próbáljam, mert ez alól a lelkiismeret nem old fel engem. Másfelől pedig az a meggyőződésem, hogy az EME. munkaközösségének is úgy tudok a legjobban szolgálni, ha megkíséreltem a fiatalabb rétegeinkben kialakult gondolatokat és szempontokat behozni ennek a közösségnek életébe. Végeredményében az EME., mint az iteni magyarság kulturális örökségének legértékesebb darabja, nem tekinthető úgy, mint csupán az idősebb nemzedék tulajdona, ami ennek a nemzedéknek elmúltával elveszíti az értékét és jelentőségét a következő nemzedék életére nézve. Ezzel a megállapítással új munkára hívtam fel az EME. figyelmét, ennek a munkaközösségnek nagyon komolyan és nagyon öntudatosan kell azon fáradoznia, hogy a fiatalabb nemzedékből lelkiismeretes kiválasztással nyerjen utánpótlást, másfelől viszont a fiatalságnak gondos munkával kell előkészülnie ennek az örökségnek, adja lsten minél későbbi átvételére és tovább gondozására.

*

Előadásom a neveléstudomány körébe vág és a tudomány gazdag anyagából két részletet akar kiemelni: az *iskola* és a *tanuló* ifjúság valóságát és egymáshoz való viszonyát. A nevelés kérdésével foglalkozók előtt valóban az iskola és az ifjúság a nevelésnek az a két tényezője, amellyel legtöbbet kell foglalkozni, de a nagyközönséget is ez a két tény

érdeklí a nevelésből a legjobban. Alig van valaki a hallgatóság között, akinek a gyermeke ne lenne, vagy ne lett volna valamelyik iskola tanulója. Iskolán csak az elemi és középiskolákat értem, ezért előadásomból kikapcsolom az egyetemi élet kérdéseit. A kérdést nem elméletileg, hanem *létbevágóan* akarom megtárgyalni. Ez azt jelenti, hogy a tudományos feldolgozás és előadás szabályainak teljes tiszteletben tartásával és alkalmazásával nyúlok a kérdéshez, de általános megállapítások helyett személyes beállítást szeretnék a kérdésnek adni. Tehát nem általában a mai iskoláról és a tanuló ifjúságnak az iskolához való viszonyáról lesz szó, hanem arról az iskoláról, melyikbe a mi gyermekeink járnak, ahol mi tanítunk, amelyek itt vannak körülöttünk.

A mai iskoláról elméleti előadást egy rövid óra alatt egyáltalán nem is lehetne tartani. Meg kellene vizsgálni az erre vonatkozó egész szakirodalmat, fel kellene vázolni az összes világrészek iskolatípusainak a lényegét és megvalósítási lehetőségeit. Ez az előkészület már önmagában akkora munka lenne, amelyet egy-két éven belül a legszorgalmasabb kutató sem tudna elvégezni. És mire valaki elvégezné az anyaggyűjtés munkáját, fáradozásait máris kezdhethné előlről, mert időközben egy-két államban, a mai divat szerint, ismét életbe léptettek valami üdvös nevelési reformot. Én tehát lemondok arról a tudományos eljárásról, amelynek becsületessége és lényege abban áll, hogy addig senki nem szólhat hozzá a kérdéshez, amíg a kérdés teljes irodalmát fel nem dolgozta. A mai szétágazó világban ennek a tudományos felfogásnak teljes egészében meg kellett dőlnie, mert a kapitalista korszakban minden tudomány annyira szétágazott és akkora könyv- és kísérleti anyagot halmozott fel, hogy egyetlen tudományszakban sem lehetséges már a theoretikus tudományművelés összes módszeres követelményének való megfelelő Theoretikus értelemben véve csak részletkérdésekkel foglalkozhatik a tudós. A pedagógia körében pedig nincsen nagyobb veszedelem, mint a részletekben való elveszés; itt igazán az egész munkakört kell látni, de nem elméleti, hanem létbevágó értelemben. Azaz a kérdéseknek és a kérdések összefüggésének azokat a szálait kell megkeresni, amelyek közvetlenül érintik azt a közösséget, melynek munkámmal tartozom. Mit ér, ha ismerem a világ összes nevelési rendszerét, de nem tudok véleményt mondani azokban a nevelési kérdésekben, amelyek éppen abban a közösségben, jelen esetben a mi kisebbségi népközösségünkben merülnek fel, amelyben élünk? Az új tudomány nem szégyeli bevallani, hogy nem tündökölni akar nagyszerű megállapításainak a gyémántcsúcsain, hanem szolgálni akar annak az embernek, akit közvetlenül maga mellett talál. Ezért azonban nem mond le arról az igényről, hogy szolgálata tudományos formák között, világos ítéletekben, kritikai munka által ellenőrzött tétélekben álljon azok előtt, akiknek szólni akar. Nem mond le arról, hogy a tudományos eljárás segítségével rendszerbe foglalja a valóság rendszertelen tényeit. Lényegében tehát a tudományos eljárás nem szakadhat el attól a valóságtól, amelyikről szól, és ehhez a valósághoz éppen azon a ponton kell kapcsolódnia, ahol az, mint a mi életünk egyik tényezője, jelentkezik. Végső célunk nem önmagukért való ítéletek, tétélek kivonása, hanem új állásfoglalásra való segítése azoknak, akiknek az előadás szól.

I.

1. Ha meg akarjuk érteni azt az iskolarendszert, amelyben a mi magyar ifjúságunk nevelése folyik, akár felekezeti, akár állami iskolákban, rövid történelmi visszapillantást kell tennünk. Sokan azt gondolják azok közül, akik csak felületesen szemlélik az újabb és újabb rendeleteket és szabályzatokat, melyek iskoláink és azokon keresztül ifjúságunk életébe mélyen belenyúlnak, hogy a világháboru után valami egészen új nevelési rendszer lépett életbe. Ez a meggyőződés egészen felületes és alaptalan. Mindaz, ami a mai iskolarendszerben akár mint jó, akár mint veszedelmes jelenség szemünkbe ötlük, egyenes leszármazottja annak a nevelési rendszernek, amely a XVIII. század utolsó évtizedeiben a *felvilágosodás* hatására kicsirázott és amit a múlt század liberáлизmus tovább fejlesztett és általánossá tett. Mik a mai iskolarendszer legjellemzőbb vonásai?

Ma a nevelés legfontosabb szerve, irányítója, ellenőrzője, fenntartója az *állam*. Ez a gondolat az újkorban először a nagy felvilágosult fejedelem, Nagy Frigyes, porosz király politikájában nyert alkalmazást. Tőle vette át és akarta a Ratio Educationis által érvényesíteni 1777-ben Mária Terézia magyar királynő. Végül az első román iskolarendszert, a Reglamentul Organicot, a szervezeti rendszert 1832-ben a két fejedelemséget megszálló orosz állam megbízásából készítették el. Németországban Nagy Frigyes, Magyarországon Mária Terézia, Romániában az orosz kormányzóság rendeleteinek megjelenése előtt az oktatás ügye az egyházak, városok, pátronusok ügye volt. A felvilágosodás hozta azt a gondolatot, ami ma majdnem mindenütt érvényesül, hogy az iskolai nevelés az állam ügye. Ez a máj majdnem két százados folyamat most kezdi teljes mértékben kiélni azt a gondolatot, ami a felvilágosodás mélyén született meg.

Mária Terézia kimondotta, hogy a *nevelés politika*. Neki ezt a tételt még indokolnia kellett, ma pedig éppen ellenkezőleg azt kellene bebizonyítani, hogy a nevelés nem politika, mert ez a gondolat mindennél erősebben belelte magát minden ország politikai tudatába.

A magyar iskoláztatás új, mai típusának kialakulását Mária Terézia Ratio Educationisára, II. József Norma Discendijére, Ferenc József Entwurfjára, mint az abszolutisztikus korok rendeleteire, az 1868-i népiskolai törvényekre, az 1883. évi középiskolai törvényekre vihetjük vissza. Azóta többször változtatták az iskolai élet rendjét, de ezek a változtatások semmi lényeges változást nem hoztak létre, sőt az állam befolyását egyre inkább növelték.

Az új román iskolarendszer bölcsőjénél éppen egy rendelet áll, mint az új magyar iskolai élet kezdeténél. Ahogy a Reglamentul Organic megfelel a Mária Terézia Ratio Educationisának, ugyanúgy felelnek meg az 1864-i román népiskolai és középiskolai reform és annak 1893. és 1896-i módosításai az 1868-i, ill. 1883-i magyar nép- és középiskolai oktatási törvényeknek és azok későbbi módosításának. A világháború utáni új helyzetben is felfedezhető ez a párhuzam. A népoktatást szabályozó 1924-i és a középiskolai oktatást szabályozó 1928-i román törvény, ugyanúgy csak a megelőző század alapjainak a továbbépítése, mint az 1924-ben hozott új magyar törvény.

Ennek a hasonlóságnak az oka nagyon egyszerű: mindkét ország a németországi iskolarendszerek átdolgozásában látta saját iskoláztatásának a megoldását.

Az iskolák külső szervezése, felügyelete, a róluk való gondoskodás, az iskoláknak az állam keretébe való beépítése tehát, ami ma annyira jellemzi az iskoláztatást, a felvilágosodás szülötte. Az iskola és állam minél szorosabb kapcsolatának kiépítése tehát nem a mi korunk új gondolata. Mi átvettük a felvilágosodás örökségét és ezt az örökséget öntudatosan tovább fejlesztettük, annak következményeit ad absurdum levontuk.

2. Az iskolai élet külső keretei után az a *cél* érdekel, amelynek szolgálatában áll a mai iskola. Röviden azt mondhatjuk, hogy a mai iskola céljának csúcát a *nemzeti nevelésben* látja. Az iskolában minden egyéb cél ennek a célnak van alája rendelve. A mai iskola olyan állampolgárokat akar nevelni, akik az egyetemes emberi kultúrkincs körén belül világosan látják saját nemzeti kultúrájuk igazi értékét. A mai iskola állampolgári életre akar nevelni azáltal, hogy a tanuló ifjúságnak átadja a nemzeti élet kultúrájának egész körét.

Egészen természetes következménye a dolgok haladásának, hogy mihelyt az állam vette kezébe az iskolai élet egészének irányítását, egyszerre az állampolgári nevelés került, mint cél, minden nevelői munka elé. Mihelyt pedig a felvilágosult abszolutizmus után a francia forradalom hatására megszületett az ú. n. nemzeti liberálizmus, ez azonnal a nemzeti célt tette a nevelés irányítójává, mert nála az igazi állampolgár leglényegesebb meghatározója a nemzeti szellem, mely a nemzeti kultúrából táplálkozik. Azért tettem különbséget az abszolutizmus és a liberálizmus állampolgára között, mert Romániában és Magyarországon az abszolutizmus államérdeke és a nemzet nemzeti érdeke egymással szemben állott. Magyarország számára az első modern értelemben vett iskolarendszert az az uralkodó adta, aki Magyarországot *Ausztriába* akarta beolvasztani, Románia számára pedig oroszok alkották az első egységes iskolarendszert. Mind Romániában, mind Magyarországon érthető volt tehát a törvényekkel szemben a tiltakozás nemzeti szempontból. Az állampolgári és nemzeti cél, mint nevelési eszmény, csak a nemzeti szabadságtörekvések diadala után alakulhatott ki, de akkor azután teljes mértékben érvényesült. A múlt század hatvanas éveiben alkotott román és magyar iskolai törvények egyaránt a nemzeti nevelésben látják az állampolgárrá való nevelés tartalmát. Amint a mai iskola szervezete, ugyanúgy a célja is a felvilágosodásban találja meg a gyökerét.

3. Az iskolai élet harmadik tényezője a tanterv, tananyag, tanmenet, egyszóval az iskola által feldolgozandó *anyag*. A mai iskolarendszer ebből a szempontból is a felvilágosodás szülötte. A görög korszaktól, amelyik még Krisztus előtt a hét szabad művészetben állapította meg az iskolai élet tananyagát, egészen a felvilágosodásig alig valamit változott a tanítás anyaga. Az első keresztyén és a középkori iskolák épügy a pogány görög nevelési anyagot: a grammatikat, rhetoricat, dialectikát, aritmeticat, geometriát, astronomiát és musicat tanították, mint a későbbi protestáns iskolák. A különbség csak annyi volt, hogy a görögök által megállapított hét szabad tudomány mellett több-kevesebb helyet adta a

a bibliának és más egyházi tudományágaknak. A tananyag terén is a felvilágosodás hozza a lényeges változást. A humán tárgyakkal szemben reális tárgyakat: modern nyelveket, történelmet, irodalmat, modern földrajzot, természetrajzot, később tornát, rajzot hoz be az iskolai életbe. A felvilágosodás óta eltelt idő újabb tantárgyat, az egy közgazdaságtant kivéve, nem is vont be az iskolai életbe. A felvilágosodás kezdete óta csupán abban történt változás, hogy míg a mult század utolsó harmada előtt a humán tárgyakkal szemben inkább a reáliákra esett a hangsúly, addig azóta az ú. n. *nemzeti tárgyak* kerültek az egész anyag központjába. Amióta a felvilágosodás megindította a modern nevelés folyamatát, azóta csupán abban történt a tananyag tekintetében változás, hogy a nagyobb hangsúly egyik-másik tantárgyra, vagy tárgycsoportra esett.

4. Ha a *módszer* kérdését akarjuk megvizsgálni, akkor is megtaláljuk azt az egységes forrást, amely a felvilágosodással áll szerves kapcsolatban. A mai nevelés a módszerben nem a tárgyból, hanem a *gyermekből akar kiindulni*. Ennek az ú. n. lélektani eljárásnak megalapítójául Pestalozzit és nagy tanítványát, Herbartot, tekinthetjük. A gyermek képességeinek tiszteletét, az ehhez való alkalmazkodást Pestalozzitól, a nevelésben túltengő intellektualizmust pedig Herbarttól örököltük. Elismerem, hogy Pestalozzi és Herbart óta, — egyik a XVIII. század végén, a másik a mult század közepén érte el működése tetőpontját, — sokat fejlődött a neveléstudomány a nevelés módszerét illetően, de utánuk senki sem adta a nevelés módszerének teljesen új alapvetését.

5. Végül minden nevelésre jellemző, hogy miképpen nézi a *gyermeket*, akit tanít. A felvilágosodást megelőző római katolikus és protestáns nevelést egyaránt jellemzi az, hogy a gyermeket inkább pesszimistán, mint optimistán nézte. A bibliai tanítás alapján álló régi nevelés nem hitte azt, hogy a gyermek önmagában jó lenne, nem hitt abban, hogy a gyermek rossz volta csupán a környezet hatása lenne. Az eredendő bűn keresztyén hite nem engedi meg, hogy a gyermeket önmagától jónak tekintsük. Rousseau után a pedagógusok egész sora azt akarta igazolni, hogy a gyermek alapján véve jó, csak a felnőttektől nyert rossz hatások változtatják meg a gyermek eredeti jó állapotát. Innen kezdve a pedagógia meglehetősen optimizmussal nézte a gyermeket. Egyik másik pedagógus valósággal imádta azt az ártatlanságot, amellyel a gyermek rendelkezik. Ebből következett a gyermek képességeinek korlátlan voltában való hit. A jó nevelés minden gyermeket jóvá tud tenni. Így lettek a pedagógusok megértők, elnézők a gyermek bűnei iránt.

A gyermek szemléletének másik jellemvonása a gyermek egyéniségének tiszteletében nyilvánult meg. Ez a politikai életben a nemzeti autonómiának, a gazdasági életben a szabadverseny gondolatának, a társadalmi életben a kötetelen demokráciának, a filozófiában az idealizmusnak felel meg. Mindez pedig a felvilágosodás gyümölcse.

6. A mai iskolarendszert végül még két vonás jellemzi: egyik a *szaknevelésben*, a másik a *nőnevelésben* mutatkozik. A felvilágosodásig nem volt szakiskola és nem volt képesítő iskola. Az iskola előkészített a különböző életpályákra, de nem adott szakműveltséget és főleg nem adott a kenyérkereset folytatásához feltétlenül szükséges diplomát. A

felvilágosodással indul meg a szakiskola és a képesítő iskola gondolata. És ez a gondolat teljes kivirágzása itt áll előttünk a vizsgatorturákban, félbemaradt emberekben, akik nem lehetnek azok, amik szeretnének lenni, mert az iskolarendszer ebben őket megakadályozza. És előttünk áll a szakiskoláknak egész rendszere, amelyeknek semmi nyomát sem lehet a múlt században feltalálni. Hogy csak a legjellemzőbbet említsem, a tanítóképzőintézetek felállítása is csak a felvilágosodással kezdődött el.

Nőiskolákkal az egész közép- és újkoron keresztül találkozunk. De ezek az iskolák a fiúiskolákkal szemben egyfelől nagyon elenyésző számban működtek, másfelől azoktól lényegesen különböztek. Egyfelől alacsonyabb színvonalon állottak, másfelől az ismereteknek nagyon szűk körét adták át, még az akkori mértékeknek megfelelően is. A nőiskolák gondolata és a nő- és fiúiskolák programjának az azonosítása is a felvilágosodás gondolatából született meg. A nő jogait éppen úgy tisztelni kell, mint a férfiét, hangzik mind erősebben a jelszó a felvilágosodás óta és ma egy nőiskola attól eltekintve, hogy benne a konyhatudományok mellett a kézimunkát varrótűvel, horgolótűvel is végzik, semmiben sem különbözik a fiúiskolától, pedig mekkora lényegbeli különbség van a leány és a fiú között.

A történelmi visszapillantás végén tehát megállapíthatjuk, hogy az az iskolarendszer, mely ma ebben az országban előttünk áll, állami szervezetében, céljában, anyagában, módszerében, a gyermek szemléletében teljesen a felvilágosodás nevelési programjából, annak továbbfejlesztéséből állott elő. Az iskolai életben a felvilágosodás óta semmi olyan változás nem történt, ami nem szervesen következik a felvilágosodás lényegéből. A mai iskolarendszer a felvilágosodás nevelési programjában szunnyadó csirák végső érvényesítése és kifejlődése. Iskolai életünk minden nehézsége, ellentmondása, egész válsága abból fakad, hogy olyan gondolatrendszerből nőtt ki, melyet az élet más területén többé-kevésbé már túlnőttünk. A történelem dialektikája szerint eljutottunk a tézis tetőfokára, amikor egy rendszer teljes virágjában és egyben bukásának összes csiráiban áll előttünk.

II.

Előadásom második részében sorra veszem a *mai iskolarendszer egyes tényezőit és szembesítom azokat a gyermek valóságával és a gyermekből következő életérdekekkel*, hogy így a mai iskolarendszer értékeit és hibáit megláthassuk abból a szempontból, hogy mennyiben szolgálja vagy akadályozza a gyermekben mutatkozó életérdeket a mai iskola.

1. Mit jelent a gyermekben mutatkozó életérdek szempontjából a *mai iskola és az állam* szoros kapcsolata?

Az állam ma teljes egészében, minden vonatkozásában meghatározza az iskola életét. Ő a felügyelő hatóság, az ellenőrző közeg, ő határozza meg az iskolai nevelők egész helyzetét, ő ad programot az iskolának, melyet az állami életrendszer egyik legfontosabb szervének tekint. Ez alól a teljes függés alól a magániskoláknak nyilvánított egyházi iskolák csak annyiban kivételek, hogy szabadon fizethetik a nevelői

személyzetet, a szerint a mérték szerint, melyet az állam állapított meg. Az állammal való szoros kapcsolatot az egységes cél, a nemzeti szellemű állampolgári nevelés teszi indokolttá. A mai államot a totalitásra való törekvés jellemzi, ebből a jellemvonásából önként következik, hogy ezt az igényt az iskolai nevelésben is érvényesíteni igyekeznek, hisz az iskolákban épül föl az állam egész jövőndője. Másfelől ma a fennálló államformával szemben egész sereg gondolatrendszer vonul fel. Európa-szerte átalakulóban vannak az államformák. Ebben a történelmi helyzetben teljes mértékben méltányolnunk kell az államnak azt a törekvését, mellyel az iskoláztatás egész körét kezében tartja, hogy így az állam fennálló, kipróbált rendjét az új nemzedékekben megvédje. Az újkori állam lényegéből és mai történelmi helyzetéből önként következik mindaz az intézkedés, mellyel magáévá akarja tenni az iskolai élet egész körének vezetését. Az iskolai életnek ezt a vonatkozását minden állampolgárnak csak egy szempontból szabad megbírálnia: vajjon az-e az öntudatos állampolgári nevelésnek a leghelyesebb és legeredményesebb útja, ha az iskolai nevelésben az egyetlen szó az államé, mint központi szervé? Az bizonyos, hogy az iskolának feltétlen feladata az, hogy a legszélesebb és az élet legtöbb körét szolgáló közösségnek, az államnak, polgárokat neveljen, s az is bizonyos, hogy ennek a nevelésnek a legkézenfekvőbb eszköze a nemzeti kultúra értékrendszere. Feltétlenül fontos, hogy az iskolába járó gyermek már iskolás éveit alatt éppen az életének egészét kialakító iskolai nevelésben megismerje az állam szuverénitását tekintélyét és ezzel a tekintéllyel szemben köteles tiszteletet érezzen. Isten a teremtési rendben az egyéni élet számtalan érdekének a kielégítését egyenesen az államra ruházta és ezért az állampolgároktól az állami élet tiszteletét követeli. Az állam azonban egy csomó más közösségből tevődik össze. Gondolok mindenekelőtt az államot alkotó családokra, egyházakra, gazdasági közösségekre és kisebbségi népi közösségekre. Az állam ilyen közösségek életéből tevődik össze, a gyermekek, akik iskolába járnak, ilyen közösségekből járnak az iskolákba és ilyen közösségekbe mennek vissza. Iskolántúli életük is ilyen közösségekben fog lefolyni. Ha a gyermek az iskolai élet alatt csupán csak az ezeket a közösségeket összefogó szuverén közösséget, az államot, ismeri meg, vajjon ez nem jelenti-e annak az életérdeknek, ami valójában jelentkezik a gyermekben, a bizonyos mértékig való megtagadását? Vegyük a családi közösséget. Ez a közösség lényegében közelebb áll az iskolához, mint az államhatalom, azért mert Isten a teremtés rendjében a családra bízta a gyermekek nevelését mindaddig, amíg azok fel nem nőnek. Az iskola tulajdonképpen a család nevelői munkájának a meghosszabbítása, több család nevelői tevékenységének az összetevése. Az államnak éppen állampolgárai érdekében sokkal nagyobb szerepet kellene a nevelésben adnia a szülők egyéni hajlamának és felelőségének. A mai centralizált és egészen az állam kezébe összpontosított iskolai nevelés a gyermek további sorsának irányításában csupán formai és színezeti lehetőséget ad a szülőknek. Az állampolgár teljesen kötve van abban, hogy mit taníttasson a gyermekének. Mivel az egyes körökben elfoglalható munkahely az iskolai végzettségtől függ, bizonyos egyének annál a magatartásnál fogva, melyet az iskolában

tanusítottak, egyes életpályáktól teljesen el vannak zárva. Nagyon érdekes megfigyelni, hogy az iskola milyen könnyen kiveszi a gyermeket a családi ház légköréből. Ez annál inkább fennáll, minél centralizáltabb az iskolarendszer.

A mai egységes iskola megfelelnek arról, hogy az ország unifikált iskoláiba járó gyermekek különböző gazdasági körből jönnek az iskolába és különböző gazdasági körbe mennek vissza. A falusi gyermekek javarésze ott marad a falu földművelési életkörében, más tanulók ipari vagy szellemi pályákra mennek. Egészen más alapvetést kell adni egy elemista gyermeknek, aki a falu földművelési, gazdasági körében fog maradni, mint annak, aki városon nőtt fel és városon is fog élni. A falusi ember ugyanannak az államnak a polgára, amelyikhez az iparos vagy az ügyvéd tartozik, de állampolgári mivoltához lényegesen hozzátartozik, hogy ő a földművelők gazdasági közösségének a tagja és ebből kifolyólag kultúrája és egész világa más, tehát más irányítást is vár az iskolától. Ez a szempont is követeli éppen az állampolgárok nemzeti értékét illetően, hogy az iskolai nevelés az állami egységesítés keretei között tágabb lehetőségét adja meg újabb és újabb iskolatípusok kialakulásának.

Minden gyermek, aki iskolába jár, valamelyik egyházi közösséghez is hozzá tartozik. Egyháztagsága nem áll ellentétben állampolgárságával; neki mint bizonyos egyház tagjának kell állampolgári kötelességét teljesítenie. Az állam nem tekintheti semmiknek az egyes egyházakat éppen a gyermeknevelés terén, hiszen itt az egyháznak egészen lényeges szolgálata van. A vallásitanítás kötelező voltának elismerésével kétségek nélkül helyet ad az állam az egyház nevelői munkájának; az egyházi iskoláknak, mint magániskoláknak elismerésével még messzebb megy ezen a téren, de az a tendencia, hogy az állam a gör. kat. és gör. kat. iskolákat megszüntette és a többi egyházi iskola autonómiáját is lényegében nyirbálta meg, mutatja azt a törekvést, hogy az egyház nevelői munkájának az állam nevelési rendszerében csak megtúrt szerepe van.

Végül arról is szólhatunk, hogy az állam keretén belül különböző kultúrkörök foglalnak helyett. Ilyen kultúrköröket alkotnak az ország különböző kisebbségei. Ezek a kultúrkörök történelemben és élő lelkekben megalapozott valóságok. Egyes polgárai részéről annál nagyobb tiszteletet nyer az állam, minél inkább alkalmat ad arra, hogy a keretei között élő állampolgárok a maguk kultúrközösségének igényei szerint tudják iskoláztatásuk kérdéseit az állami élet keretei között megoldani.

A mai államrendszerbe szervesen beleépített iskola határozott értéket jelent a gyermek szempontjából abban a tekintetben, hogy a legmagasabb és egyedül szuverén földi közösséggel, az állammal szemben a gyermekben felébreszti a köteles tiszteletet; de ha az állam az állami élet keretei között adott más közösségeket: a családot, a gazdasági, egyházi, kulturális közösséget, kellő szerephez nem juttatja az állami nevelés keretein belül, akkor állampolgárai és vele együtt saját maga érdekei ellen vét, mert állampolgárai életében olyan érdekek kielégítését akadályozta meg, amely érdekeknek a kielégítése magának az államnak a javát szolgálja. A mai iskolarendszerben megvan az a kísértés, hogy

az állam nagy közösségének az egyoldalú hangoztatása a gyermek előtt elhomályosítja azokat a kisebb közösségeket, amelyekben élete egyes alkalmai lefolynak. Nagyon sok polgárban éppen akkor, amikor az iskolából a különböző társadalmi formák közé kilép, éppen azért lazul meg az állammal szemben a bizalom, mert ezeket a közösségeket, ezeknek a szerepét az iskolai évek alatt előle az állam eltakarta. Ezeket nem az állam részeinek, hanem ellentétének fogja fel. Erre az eredményre juthat az az állami nevelés, amely egyetlen társadalmi formának mutatja magát az iskolás gyermekek előtt.

2. Még világosabb lesz előttünk ez a kérdés, ha a nevelés célja tekintetében mérjük össze a mai iskola igényét és a gyermekben mutatkozó életérdeket. A mai iskola nemzeti kultúrértékekkel áthatott állampolgárokat akar nevelni. Ez a cél természetes és kézenfekvő célja minden állami nevelésnek. Mivel elismerjük az állam szükséges voltát, az állampolgári nevelést, mint a nevelés célját szintén elfogadjuk. A mai életben az állam a polgárok szükségleteinek mind több és több vonatkozásáról akar gondoskodni, ezért maguknak a polgároknak is az a legnagyobb érdekük, hogy az államnak igazi polgárai nevedekjenek az iskolákban.

Azonban nem szabad elfelednünk, hogy az állampolgári mivolt nem üres fogalom, hanem az élet végtelen sok megnyilvánulásának sorozata. A valóságban nincsenek állampolgárok, mint olyanok, hanem vannak földművesek, iparosok, kereskedők, tisztviselők és más foglalkozású egyének, akikből összetevődik az állam élete. Abból a gyermekből, akit az iskola állampolgárrá nevel, valamelyik ilyen hivatás betöltője lesz. Igazi állampolgársága abban áll, hogy az államot mint legfelsőbb szuverénitáru földi közösséget tiszteli, annak kiadásaihoz az adójával hozzájárul és védelmében mint katona részt vesz. Az állampolgárságnak körülbelül ennyi a központi tartalma, de a megnyilatkozása sokkal több. A mai iskolai nevelésnek egyik hibáját, a gyermek szempontjából, abban látom, hogy mialatt az állampolgári mivoltnak ezekre a felétlenül legfontosabb központi megnyilatkozásaira határozottan rámutat, e mellett elhanyagolja az állampolgári élet, mondjuk így, polgári vonatkozásait. Az állampolgári nevelésben az államra nagyobb súly esik, mint a polgárra. Már pedig az állampolgár élete polgárok közötti élet is, ami munkaviszonyban, kereskedelmi viszonyban, hivatali viszonyban stb. folyik le. Az iskolából kikerülő gyermek éppen azért, mert az állampolgári életből annak csak állami viszonyait látja meg az iskolában, felnőtt korában nem veszi észre, hogy az élet polgári viszonyai is az állam keretében folynak le, s mivel ezekre az iskola nem tett hangsúlyt, ezeket vagy pusztán magánviszonyoknak fogja látni, és ebből következik az a sok visszaélés, mellyel a polgári élet egész körében találkozunk, vagy ami az állam szempontjából még rosszabb, az államban a polgári érdek ellenségét fogja tekinteni. Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az állampolgári nevelésben az állam iránti köteles tisztelet gondolatát az állam keretei között lefolyó polgári munka gondolatával kell kiegészíteni, nemcsak a polgárok, de az állam érdekében is.

A mai állampolgári nevelés tartalmát a *nemzeti értékeknek*, mint kultúrértékeknek az átadása jelenti. Ez a megállapítás önként adódik.

Semmisem annyira jellemző egy államra, mint nemzeti kultúrája. Amilyen mértékben ezt helyesnek és természetesnek ítéljük, ismét éppen az állam érdekében rá kell mutatnunk ennek a gondolatnak egyoldalúságaira. Egyik hibája ennek a gondolatnak az, hogy az az érték, melyet át akar adni, *történelmi érték*. Az irodalomtörténet és nemzeti történet mellett csupán az ország alkotmánytana és földrajza foglalja a nemzeti élet jelenével. A gyermek pedig, akit állampolgárrá akar az iskola nevelni, a nemzeti életnek a jelenében él. Mivel ennek a nemzeti nevelésnek a filozófiai alapjait az *ideálizmus* alkotja, ez a nevelés a nemzeti életnek ideálizált történelmi képét állítja a gyermek elé. Így még mélyebb a szakadék a gyermek által tapasztalt nemzeti jelen és az iskola által adott történelmi nemzeti értékek között. Ma azt látja, hogy a nemzeti élet súlyos kérdésekkel van tele, a múltból pedig csupa ragyogó példákat látott. Ezt az ellentmondást, mely felszínessé teszi a gyermekben a nemzeti kultúrértékek elfogadását, lényegében a nevelés célja előtti meghódolást, csak úgy lehet termékennyé tenni, ha a multnak nem ideálizált, hanem reális képét adjuk és ezt a képet a nemzeti élet mai kérdéseivel szerves kapcsolatba hozzuk.

Végül a nemzeti értékek egyoldalu, történelmi ábrázolása akadályozhatja a gyermeket abban, hogy adott egyéni képességei szerint ennek a nemzeti kultúrának továbbfolytatója lehessen. A nemzeti ideálizmus történelmi képleteinek egyoldalu uralma alatt a nemzeti szellem megnyilatkozásának más koncepciói akadályok előtt állanak. Már pedig a nemzeti ideálizmus nem az egyetlen lehetséges formája a nemzeti kultúra értékeinek. Az iskolán kívüli polgári életben inkább a kritikai, mint az ideálista nemzetszemlélet uralkodik, és mivel az iskola az ezzel szöges ellentétben álló ideális nemzetszemléletet adta, a gyermek különösen azért, mert ezt a kritikai nemzetszemléletet életérdekéhez közelebb állónak látja, nagyon hamar lerázza magáról az ideálista nemzeti szemléletnek az iskolában elfogadott értékeit.

3. Antonescu bucareștii egyetemi tanár, az egyik mai leghíresebb román pedagógus, megállapítása szerint a mai iskolák *anyaga* nagyon terjedelmes, komplikált és részletes. Az iskola igen nagy anyagot akar a gyermeknek átadni. Ez a nagy óraszám és a sok otthoni feladatban mutatkozik a gyermek előtt. Ma egy elemista gyermek, aki közepes tehetségű és közepes tanjegyet akar elérni, — ez a mértékadó színvonal, — legalább napi hét órát kénytelen könyv mellett ülni. Ugyanezt a mértékét véve alapul, a középiskolában ez a munkaidő a napi kilenc-tíz óránál kezdődik és nem egyszer a napi 12 órát is eléri. Ez a megterhelés és fokozott munkateljesítmény a ki nem fejlődött gyermeknél mind egészségügyi, mind lélektani szempontból bűnös, a legteljesebb mértékben árt a gyermeknek. Nemrégiben a bucareștii szülők az egyik legtekintélyesebb orvosprofesszor vezetésével egy bizottságot küldöttek a közoktatásügyi miniszter elé, kérve a tanulási anyag alábbszállítását. A miniszter bizottságot küldött ki a kérdés megvizsgálására.

Az anyag másik hibája szintén Antonescu professzor megállapítása szerint abban van, hogy az egyes tantárgyak között nincsen meg a belső összefüggés. Ezt a szempontot különösen a magasabb osztályokban

kellene érvényesíteni. Én még egy másik szemponttal is kiegészíteném ezt: az anyag teorétikus, azaz a szemléltetés céljából megállított, megmerevített formában kerül a gyermek elé. Elveszíti kapcsolatát a való élettel. Ezen a hibán nem több praktikizmussal kell segíteni, mert a praktikizmus nem más, mint a teoréticizmus egyik vetülete, hanem azzal, hogy mind több és több ponton kapcsoljuk a tanultakat magához az ifjúság életérdekéhez, hogy így az iskolai anyagban azt az életet lássa rendszerezett formákban, amelyben ő maga él. Így könnyebb lesz az anyag elsajátítása és annak a hatása is maradandóbbá válik.

Érdekes megfigyelni a túlfeszített és teljes mértékben kötött iskolai életnek a visszahatását azoknál, akik az iskolából az egyetemre kerülnek. A túlfeszített munka és a teljes kötöttség után egyszerre meglazul az ifjúság figyelme, nagyon sok jó gimnáziumi tanuló esik vissza az egyetemi élet kezdetén, mert a kötött iskolai élet után a természetes visszahatást a szabadság és kötetelenség boldog kiélésében találja meg. Ezzel az inkább erkölcsi téren mutatkozó jelenséggel rokon az a szellemi tájékozatlanság, mely a diákot egyetemre léptével azonnal körülveszi. Olyan világba kerül és ennek a világnak olyan összefüggéseit látja meg, amelyről az iskolában fogalma sem volt. Egy-két évi kínlódásába kerül minden fiatalembernek, akit csak az iskola nevelt, amíg az érettségi után a maga lábán is meg tud állni a szellemi életben. Előtte állanak a korszak új szellemi, irodalmi, politikai, társadalmi mozgalmi, mivel ezekről az iskolában legfeljebb teorétikus, vagy történelmi beállítást kapott, és ezek az iskolán kívüli életben tényvalóságukban állanak eléje, teljesen tájékozatlanul kell velük szemben vagy mellettük állást foglalnia. Az egyetemi hallgatóság szélsőséges irányzatainak, pesszimizmusának magyarázatát sok szempontból lehetne a középiskolában keresni. Ugyanezt a jelenséget lehet megfigyelni az alsó tagozatról kikerülteknél is, természetesen más formák között.

4. Az iskolai élet említett nehézségeit mindenki érzi, akinek köze van az állam iskolapolitikájához. Állandóan szőnyegen vannak az újabb és újabb iskolai reformok. Ezek akármennyire is rendszerteleneknek és esetlegeseknek látszanak, nem vagyok hajlandó tájékozatlanságot vagy éppen rosszindulatot feltételezni azok részéről, akik ezeket alkotják. Az újabb és újabb reformoknak minden gyengesége abból ered, hogy nem tudván a felvilágosodás rendszerétől függetlenül egészen új iskolarendszert kiépíteni, minden változást és az iskolai élet egész javulását a *módszerbeli változtatásoktól várják*. Az egész iskolai élet körén belül sehol sem történt annyi változás, mint éppen a módszer területén. A módszer mindenhatóságába vetett hit különben is a felvilágosodás egyik dogmája. Természetes, hogy a módszertől sok függ a nevelésben, de ha a módszer nem tud a nevelőnek annyira egyéni sajátja lenni, hogy az nem látszik meg a munkájában, akkor a módszer oda áll a tanár és a gyermek közé. Mivel a mai iskolai hatóságok őshajtják az iskolai élet javulását, ezt a javulást nem tudják másképpen elérhetni, mint a módszer örökös reformálása és alakítása által. Ez teszi a mai iskolai életet annyira kapkodóvá és örökös újítások színterévé. Ma kialakult iskolai módszerről a mi iskolai életünkön belül nem is lehet beszélni. Nemcsak részlet-, de

lényegbeli kérdésekben is különbség van e tekintetben a különböző tanárképző intézetek között. Nem régiben volt alkalmam megfigyelni, hogy egyik iskolai felügyelő kifogásolta egyik fiatal tanárnak a módszeres eljárását, pedig az teljesen megfelelt annak a kívánalomnak, melyet a helybeli egyetem tanárképzője állít tanítványai elé. Ma már az a helyzet, hogy a különböző felfogású felügyelők pedagógiai iskolája szerint kell a tanárnak a módszerét esetenként változtatnia, hogy így kellő képet tudjon felmutatni a más-más felfogású és módszerű felülvizsgálók látogatása alkalmával.

Természetesen ezt a bizonytalan helyzetet ismét az ifjúság sínyli meg a legjobban. A tanításbeli módszer hangsúlyozása, örökös változtatása miatt állandóan azt kell éreznie, hogy nem a valósággal magával, hanem emberi eljárásokkal áll szemben.

5. A szakoktatás kérdéseivel is érdemes külön pontban foglalkozni. A szakiskolák szakismeretek átadásán fáradoznak. Ezekben az iskolákban a régi gyakorlattal szemben az az irányzat érvényesül, hogy a szakoktatást minél hamarabb meg kell kezdeni. Eddig a négy középiskola általános műveltségére következett a szakiskola szakműveltsége. Előbb a tanítóképző intézeteknek kellett a teljes középiskolai tagozatot megnyitaniok, az idén pedig már megnyílt a nyolc osztályos kereskedelmi iskola I. osztálya is. Ezeknek az iskoláknak az ú. n. alsó tagozata tananyagában alig valamiben különbözik a liceumok alsó tagozata anyagától. Éppen ez a tény is azt mutatja, hogy felesleges a szakiskolák elemi iskolákhoz való kapcsolása. Kár, hogy a szakoktatás, a gyermekek szakszerű nevelése már akkor megkezdődik, amikor a gyermek általános lelki világa még nincsen a megfelelő arányban kialakulva. Az elemi iskola végén igazán nehéz dolog eldönteni, hogy valakiben tanítói vagy kereskedői hajlamok lennének. Ezeknek a szakiskoláknak és a nekik megfelelő foglalkozási ágaknak a választásában tehát nem a gyermek arra valóssága, hanem a szülők anyagi helyzete lesz a döntő.

6. A nőiskolák és a fiúiskolák programjában nincsen semmi lényegesebb eltérés a háztartástantól, kézimunkától és néhány tornagyakorlattól eltekintve. Ez abból következik, hogy az elemi iskola az egyetemre felkészítő középiskola előcsarnokává lett. A középiskola pedig az egyetemre tekint, ahol nem lehet női és férfi hallgató között különbséget tenni. Az iskolai élet egyoldalú értelmi beállítottsága különösen a női lélek gazdagabb érzelmi jellege miatt itt még veszedelmesebb, mint a fiúiskoláknál. A középiskolát végzett lányoknak java része nem megy tovább egyetemre, hanem megmarad kisebb állásokban, vagy a család körében. Mivel a középiskola egyoldaluan az egyetemi életre készítette elő a leányt, életének sok olyan vonatkozása ébred meg és kezd kifejlődni az iskolai élet után, amelyekre nézve az iskola nem adott semmi előismeretet, vagy útmutatást. Érdekes megfigyelni, hogy újabban azok a szülők, akik nem öhajtják leányaikat egyetemi tanulmányokra adni, inkább tanítónőképítő intézetbe, mint főgimnáziumba küldik őket. A képezde szakiskola mivelta ellenére is jobban felkészít az életre, mint a főgimnázium.

6. Végül a legfontosabb kérdéshez érkezünk: *mi a gyermek helye a mai iskolában*, miképpen nézi a mai iskola a gyermeket?

Az iskola növendéke kettős személyi viszonyban él: egyfelől tanáiraival, másfelől tanuló társaival kerül kapcsolatba.

Az új iskolai szabályok egyre jobban követelik, hogy a *tanár és tanító* ne csak tananyagot közlő tanítómester, hanem nevelő is legyen. A szabályzatok hangsúlyozzák, hogy közte és tanítványa között személyes kapcsolatok alakuljanak ki. A módszer mellett főképpen e nevelői személyiség az, akin a nevelés sorsa megfordul, neki kell az iskolai rend kötött voltát a személyes viszony által enyhíteni, módosítani, áthidalni. Ez nagyon helyes és értékes követelménye a mai iskolának. De ezzel szemben is a nehézségek légiói emelkednek fel. A legnehezebb akadályt az anyag óriási volta alkotja. Ha a tanár az évi tananyagot személyes ráhatások formájában akarja átadni és azonfelül az átadás sikeréről is meg akar győződni, a mai tananyagnak a félét ha el tudja végezni. Óvakodnia kell attól, hogy tanítványában mélyebb személyes érdeklődést keltsen valamelyik tudományág iránt, mert a nagy elfoglaltságú diák e miatt egyéb tárgyakból okvetlenül elmarad. A nevelés célja pedig az általános és teljes körű műveltségátadás. Kisebb tananyag mellett egyik tantárgyában nyugodtan elmélyedhetett a diák, mert az ehhez szükséges időt a ma oly nagyon nélkülözött szabadidőből vehette el. A tananyag óriási voltán kívül a személyes kapcsolatok kialakulását az idő hiánya is megakadályozza. Az utóbbi évtizedben a tanár adminisztratív munkája legalább megnégyszereződött. E mellett majdnem minden tanárnak kell írásbeli dolgozatokat iratnia. Ezeknek értéke a tanulási eredményt jelentő osztályzat szempontjából döntő. Az évharmadi dolgozatnak ugyanakkora jegyértéke van, mint az évi összes feleleteknek. A mellett, hogy az írásbeli dolgozatok száma megnőtt, azok megbírálása is nagyobb elfoglaltságot és felelősséget rak a tanár vállaira. Különösen nagy városban, ahol a diákok egyrésze az iskolától több kilométernyi távolságra lakik, a nagy távolság az ifjúság szabad időben való összehívását teszi nehezzé. Igaz, hogy a tanterv üdvös újítást hozott be a tanulókkal való személyes foglalkozás céljából, de az e célból beállított ú. n. osztályfőnöki órák is, különösen az alsó osztályokban, majdnem egészen az osztály adminisztrációjára szentelődnek.

Amíg nem csökken az iskolák tananyaga, addig a leglelküismertesebb tanár is a legnagyobb nehézségek árán tud külön személyes nevelést adni tanítványának.

A mai iskola, igen helyesen, az egész iskolai életet személyessé akarja tenni. Annál inkább csodálkozunk tehát azon, hogy az ifjúság iskolai haladását jelző tanjegyek megállapításában a legmechanikusabb és legbürokratikusabb eljárást követeli. Az évharmad végén a tanár valószínű számoló géppé válik, mialatt növendékei tanjegyét megállapítja. A rendszer az ifjúságot is számítóvá teszi és nagyon gyakran lép az élet meggazdagodásáért való igazi tanulás helyébe a jegyért való tanulás.

Az iskola az ifjúságot minden tekintetben szigorúan *megkötött kezek* közé szorítja. Egyoldalú intellektualizmusánál fogva nem tudja a gyermeki élet összes megnyilatkozásait irányítás alá fogni. A diák boldog, ha kis szabad ideje alatt az iskolától megszabadulhatott és keresve keresi az alkalmat, hogy élete elhanyagolt megnyilatkozásait kiélje. Legelső

sorban a *fantáziát* foglalkoztatja az iskolán kívül, a magasabb osztályokban a társadalmi élet felé keres kapcsolatokat. Ezekben a vonatkozásokban kezdődik el a *b* rát, a másik diák szerepe. Noha el kell ismernünk, hogy a fokozott tanulás és az egyre erősödő cserkészlet bizonyos tekintetben elvonja az ifjúság figyelmét a speciális diákbűnök területeitől, de nem lehet letagadni, hogy a barát jelentősége mégis inkább a bűnös hajlamok kielégítésében nyilvánul meg. A sok tanulás, az egyhelyben ülés egyfelől az idegeket meríti ki, másfelől a vérkeringést éppen azokban a testrészekben teszi elevenebbé, amelyek a nemi szervek szomszédságában vannak. Ez a két ok, tápot találva a barátok irányításában és az egész közszellemben, amely a nemi életet egyoldalúan állítja az érdeklődés központjába, nagyon sok fiú és leány ideg- és szexuális életét tereli helytelen irányokba.

A mai iskola a gyermeket az *idealizmus* szemével nézi. Mit jelent ez a szemlélet? Mindenekelőtt a tanulót a maga egyéni mivoltában, a közösségi életből kivéve állítja bele az iskola közösségébe. Egyéni képességeket akar értékek hatása alatt kifejleszteni. Az aktív egyén, aki az állami élet megbízható részese, az a cél, amely felé az iskola a tanulót viszi. Abból az idealista elgondolásból indul ki, hogy a gyermek alapjában véve jó. Felvilágosítással, személyes ráhatással, a helyes út felől való meggyőzéssel rá lehet bírni arra, hogy teljesebb életű ember lehessen. A gyermekben levő rossz tulajdonságoknak lélektani vagy társadalmi okai vannak, ezeknek az okoknak az eltüntetésével a gyermek megjavul.

Ezeket a megállapításokat, mint részizgazságokat, elismerhetjük, de a gyermek szemléletét sokkal mélyebben kell megragadnunk. Mindenekelőtt a gyermek egyéni élete és azok között a közösségek között, amelyekben él és amelyekben élni fog, a kapcsolat sokkal lényegesebb, mint ahogy azt az idealizmus látja. Nagyon nehéz megmondani, hogy a gyermek egyénisége azokkal a közösségi formákkal szemben, amelyekben él, valójában hol is kezdődik. Az ember igazi élete nem egyéni élet, hanem más emberek és közösségek által meghatározott élet. Az igaz, hogy a gyermekben szunnyadó képességeket ki lehet és ki is kell fejleszteni, már amennyire ez lehetséges, de ennél tovább kell menni: az iskolában a gyermeket bele kell nevelni azokba a közösségekbe, amelyekben élni fog. Akkor, amikor a történelem vagy irodalom pl. egyoldalúan az egyéniség korlátlan lehetőségeit állítja a gyermeke elé, hazudik, mert azok a nagy történelmi egyéniségek súlyosan koruk összes társadalmi alakulatainak hatása alatt éltek. Ez a hazugság az ifjúság betegesen túltengő önérzékességében és a közösségi tekintéllyel és érdekekkel szembenálló nagyfokú érzéketlenségében bosszulja meg magát. Az a fiú, akinek az egyéniségét az iskola a nélkül fejlesztette ki, hogy azt egyszermind bele is építette volna a különböző társadalmi formákba, hogy ott szolgálni tudjon, szerencsétlen lesz ez iskolaévek utáni munkában, mert ott viszont nagyon világosan meglátszik, hogy az ember élete mennyire hozzá van kötve egy egész sereg közösség életéhez. Az emberi aktivitás mindig a másik emberre irányul. A mai iskola a gyermek aktivitását nem ebben az irányban, hanem az egyéni hajlamok légtüres térbe való kifejlesztése érdekében viszi igénybe. Ebből a hiányból következik az a

jelenség, amit a gyermekek úgy fejeznek ki, hogy nem érdemes tanulni, mert úgy sem veszem semmi hasznát.

Az idealista gyermekszemlélet legnagyobb hiánya abban az *optimizmusban* van, amelyikkel a gyermeket szemléli. Nem számol komolyan a bűn valóságával. Nem ismeri el, hogy a gyermekben levő bűn nálánál nagyobb, kozmikus valóság, akkora hatalom, hogy magának Istennek kellett a földre szállania és meghalnia, hogy az embert ettől meg tudja szabadítani. A keresztyén szemlélet amilyen hatalmasan követeli Isten parancsa alapján az embertől, hogy legyen tökéletes, mivel a mennyei Atyja is tökéletes, éppen olyan világosan mutatja, hogy a tökéletesség felé ebben az életben csak utazunk, de azt itt csak hit által, mint biztos reménységet és ígéretet birtokolhatjuk. Ahogy a gyermek nem érhető meg önmagából és megértéséhez szükséges az az egész konkrét társadalmi szituáció, amely körülveszi, ugyanúgy az emberi közösségbe beállított ember helyes megértéséhez és neveléséhez feltétlenül szükséges az Istenhez való viszony tisztázása is. Az, aki keresztyén szemmel nézi a gyermeket, soha sem csalódik benne, az idealista nevelő pedig örökös kiábrándulásoknak van kitéve, és ami még fontosabb, a keresztyén nevelő soha sem adja fel a reménységet tanítványát illetően, mert tudja, hogy annak tökéletes mivolta, ami felé állandó feszüléssel halad, el van rejtve az Úr, Jézus Krisztusban.

Összefoglaló megállapításunk tehát a mai iskola és a gyermek viszonyát illetően a következő: Feltétlen értéke a mai iskolának, hogy a legfontosabb emberi közösséget, az államot, és az iránta való kötelességeket világosan állítja az ifjúság elé. Az állampolgárrá való nevelés, mint végső cél, önként következik abból a döntő helyzetből, amelyet ma az állam az emberiség életében elfoglal. Az állami közösségnek egyoldalú hangsúlyozása azonban a mai gyermek előtt elhomályosítja azokat a közösségeket, amelyekben élete az állam keretei között és védelme alatt lefolyik. Másfelől az állampolgári nevelésben a hangsúly olyan nagy mértékben esik az államra, hogy mellette az állampolgárok polgári életének a vonatkozásai nehezen kerülhetnek az iskola megvilágosító és irányító hatása alá. Ezzel a hangsúllyal az állam az iskolai nevelésben nagyon könnyen meghasonlást támaszt az állampolgárok lelkében az állam központi szerve és az államban élő többi társadalmi közösségek között, a polgári kötelességek és az állam iránti kötelességek teljesítése között. Az anyag túlméretezettsége, a gyermekek óriási elfoglaltsága egészségügyi és lélektani szempontból esik kifogás alá. A módszer jelentőségének túlbecsülése az iskola munkáját a gyermek előtt mesterkeltté teszi. Az egész munka bürokratikus és mechanikus felépítése akadályozza a nagyon is hangsúlyozott személyi érdekek szolgálatát. A gyermek idealista szemlélete nem felel meg a valóságnak, mert nem ad teljes képet a gyerekekről.

III.

Hogy azok a kifogások, melyeket a gyermek szempontjából emeltem a mai iskolával szemben, nem csupán az én egyéni gondolataim, nagyon sokan saját tapasztalatukból fogják igazolni azok közül, akik előadásomat hallgatják. De hogy ezeket a kifogásokat még jobban sűrítsük és nagyobb

feszítő erejűekké tegyük, előadásom harmadik részében rámutatok azokra a törekvésekre, amelyekkel éppen a román állam igyekszik a mai iskolai munka legnagyobb nehézségeit eloszlatni. Azután bemutatok egy pár irodalmi formájú kritikát, mely ezzel az iskolai neveléssel szemben hangzott el. Végül a *teendőket* veszem számba.

1. A *nevelésügyi reformok* mindig arra mutatnak, hogy a nevelésügy körül baj van. Az ember akkor vesz orvosságot, amikor beteg.

Nálunk három körben szemlélhetjük a nevelésügyi reformokat. Amint arra már céloztam is, nálunk mindenekelőtt a *módszeres reformoktól* várják az iskolai életben felmerült nehézségek megoldását. A módszeres törekvések lényege a tanulók személyes részvételének fokozását célozzák. Ezt a törekvést teljes mértékben tisztelnünk kell, mert a *személyes részvétel* fokozásával könnyebbé válik a nagyobb anyag feldolgozása.

Az újabb nevelési reformok hangsúlyozzák a *gyermek egész életkörének a megismerését*. A legújabb rendeletek szerint minden gyermekről egy egész vaskos füzetet kitevő személyi adatgyűjteményt kell az iskolának összeállítaniok. Talán egy ilyen részletekre kiterjedő vizsgálódás helyesebb viszonyba hozhatja a tanárt és tanítványt.

A módszeres reformok mellett, főleg az *erkölcsi és közösségi nevelés* érdekében az iskola körén belül, de attól szervezetileg sok tekintetben független nevelői alakulatok iktattattak be az iskolák növendékeinek életébe. Két ilyen alakulat jön az iskolai nevelés hiányainak kiküszöbölésére: a *cserkészlet* és az újonnan felállított *Ország Óra* alakulat. Különösen ez utóbbi felállításának indokolásában látszott meg, hogy a legmagasabb körök nincsenek megelégedve a mai iskola nevelési hatásával, főleg közösségi és erkölcsi szempontból.

Végül a harmadik reformtörekvés a mai iskola munkájának kiegészítése céljából bizonyos *gyakorlati tantárgyak*: kézimunka, sport, testnevelés nagyobb szerephez való juttatásában jelentkezik.

Ezek a reformok, amelyeket önmagukban mind szükségeseknek és fontosaknak tartunk mutatják, hogy az iskola nem tud megfelelni annak a várakozásnak, mellyel eléje néznek. Ezek a reformok nem adják az iskolai nevelés egészének új alapvetését, csak reformtörekvések az iskolával szemben. Kérdéses, hogy hatásuk ellensúlyozni tudja-e azt az idővesztést, melyet a nagyon elfoglalt diák az ezekben való részvétel által többi munkájától kénytelen elvonni.

2. A következőkben *három kritikát* mutatok be, mely a mai iskolai neveléssel szemben irodalmi formában elhangzott. Az illető megnyilatkozásokra egyéb irányú kutatásaim közben jutottam el; ez mutatja, hogy ezeken kívül is még sok kritikát tudna összegyűjteni az, aki arra időt tud szentelni.

Az első kritikát *Antonescutól*, a bucaresti egyetem pedagógia-tanárától veszem. Nemrégiben jelent meg a *Cultura Româneasca* kiadásában egy testes könyve: *Pedagogia Contemporană* címen. Könyve világosan rámutat arra, hogy a mai román oktatásügy a németországi felvilágosodás gyökeréből nőtt ki. Ezt a gyökeret nem kifogásolja, sőt igazolja. Mint pedagógus ezen a rendszeren belül főleg módszeres változtatásokkal akar több sikert elérni.

A mai iskolai élet alapjánál két nagy bűn áll: a pedagógiai közömbösség és a pedagógiai dilettantizmus. A közömbösség legvilágosabban abban látszik, hogy az iskolai nevelők csupán anyagot közölnek, de nem jellemet nevelnek. Ebben a hibában legnagyobb részes az egyetem, amelyik az iskolák leendő tanárainak csupán szaktudományt ad, minden komoly pedagógiai ráhatás nélkül. A mai közoktatási politika sokat foglalozik tanterv-reformokkal, de keveset törődik a tanárok nevelésével. A pedagógiai dilettantizmus legkirívóbb példája az, hogy a mai iskola az erkölcsi nevelésben megelégszik a negatív intézkedésekkel, tilalmakat állít az ifjúság elé. Az iskolai reformokban mindig csak a tananyagra vannak tekintettel és sohasem a feldolgozás lehetőségeire. Végül ma minden újságíró ért a pedagógiához, mert bármelyik hajlandó arra, hogy pedagógiai kérdésekben tájékoztassa a közönséget.

Az új programban kevesebb anyagot kell adni, harmonikusabb elrendezésben és a filozófia fokozottabb felhasználásával világnézeti egységet kell az ifjúságnak nyújtani. A filozófiát az erkölcsstan tanításával kellene kiegészíteni, hogy így az iskolai anyagnak az életbe való kivitelére már az iskola felkészítse az ifjúságot

Különösen értékesek Antonescunak azok a megállapításai, melyekkel arra utal, hogy a középiskola általános kultúráját és a szakiskola szak-kultúráját egyaránt formatív kultúrává kell tenni. Ennek útja az igazi aktivizmus, mely a gyermeket nem receptív befogadásra, hanem aktív teremtésre, a tanultak újra teremtésére segíti.

Nemrégiben kezembe került Szabó Dezső ez év novemberében megjelent füzeté. Ebben a füzetben nagyobb tanulmányt közöl a mai középiskolákról. Megállapításait azzal kezdi, hogy ismerteti a közönség igényét a mai középiskolával szemben. Ma a közönség azt kívánja, hogy az iskola életre neveljen. Ezt minden szülő úgy érti, hogy már a középiskola adja meg a szakműveltség elemeit azokban a körökben, amelyeknek egyetemi tanulmányozása által végleges álláshoz jut az ifjú. Ez a követelmény helytelen. Az iskola nem kisszakembert, hanem egyént, magyart, polgárt és embert köteles nevelni. Lényegében tényleg az életre nevel, de ez a következőt jelenti: a középiskola nem pincért és nem miniszterelnököt, nem cirkuszi Dummer Augustot és nem sajtófőnököt farag, hanem egészséges, erős emberszövetet készít, amelyből aztán képességek és életkörülmények bármilyen hivatásu embert szabhatnak. A középiskolának úgy kell nevelnie, hogy a legteljesebb képességű embereket adhassa azoknak a közösségeknek, melyekben a gyermek él. Ennek a célnak az érdekében egyben konzervatívnak és egyben modernnek kell lennie, hogy így a történelem talajából tovább segíthesse az életet. Magyarországon éppenannyi iskolareform van, mint a mi országunkban. Ezek a reformok nem új alapelvekből indulnak ki, hanem állandóan egyik vagy másik részletkérdés megoldásán fáradoznak. Hol előbbre, hol későbbre teszik az iskolai munka kezdetét, hol a nyelveket, hol a természettudományos tárgyakat tolják előtérbe. Egy csomó testgyakorlási és ügyességi alkalom bevezetésével terhelik az ifjúságnak az iskola által nagyon is igénybe vett idejét. Az iskola állandóan hajlik a szak-kultúra felé. Szerinte a középiskolai alsó osztályokban semmiféle idegen

nyelvet sem szabad tanítani, mert ez az anyanyelvi tudás tisztaságának rovására történik.

Ez a rövid ismertetés mutatja, hogy a mai magyarországi iskolai élet is ugyanazokkal a nehézségekkel küzd, mint a miénk. Hogy az elmondott gondolatok nemcsak egy író ötletei, hanem a valóság tényei, könnyen igazolhatók más forrásokból is.

Végül bemutatom *Brunner Emil* zürichi egyetemi tanár etikájából azokat a gondolatokat, melyek a mai iskolai élet válságára és a válság részleges megoldására irányulnak. Mindenek előtt a mai ideálista alapon nyugvó nevelés kritikáját adja éppen abból a szempontból, ahogy a mai iskola az ideálizmus szemüvegén át a tanulót nézi. Elismeri az az ideálizmus emberszemléletét az ember szellemi mivoltát illetőleg. Az ember azonban nemcsak szellem, hanem szellem-testi mivoltban közösségi életet élő lény. Az ideálista nevelés az ember nem szellemi vonatkozásait elhanyagolja, sőt ezekkel szemben a szellemi vonásokat abszolutizálja. Az ideálizmus gyermekszemléletét ki kell egészíteni a réalizmussal. Vissza kell az embert azokba a közösségekbe helyezni, amelyekben él. Nem elég tehát a gyermek egyéniségét kiképezni, hanem a kiképzett egyént teljes felelősséggel bele kell képezni a különböző emberi közösségekbe. Mivel a család a nevelés igazi felelős tényezője, azokat a nevelési feladatokat is, amelyeket a család egymagában nem tud megoldani, a családi közösséggel kapcsolatban kell megoldani. Brunner szerint az iskoláztatás hordozója ne az állam, hanem az iskolaszövetkezet, vagy iskolaközösség legyen. Ez azért szükséges, mert minden kultúr munkának, így az iskolai nevelésnek is decentralizálnak kell lennie, az állam lényege viszont a centralizáció. Szerinte az államnak csak az általános kereteket kellene megadnia és a felügyeletet kellene végeznie. Az általános keretek közé olyan iskolatípusokat kellene beállítani, amelyek a szülőknek gyermekeik irányában támasztott adott igényeinek felelnek meg. A legfontosabb iskolai feladat az iskola megszabadítása a felvilágosodás szellemétől, ami az iskolában mint optimizmus és intellektualizmus jelenik meg a gyermekkel szemben való magatartásban.

3. *Antonescu* pedagógiai kritikája elismeri a felvilágosodás alapjait és azon belül csupán módszeres változtatásokat kíván. *Szabó Dezső* a magyar iskolai élet betegségét az örökös módszer és anyag változtatásban látja. *Brunner* kritikája a legalapvetőbb. Gyökerében támadja meg az egész mai iskolarendszert. Érdekes, hogy a román egyetemi tanár, a magyar író és a svájci teológiai tanár gondolatvilágában mennyi hasonlóság van a mi kérdésünket illetőleg. Ez két dolgot mutat: közös gyökerekből nőtt ki a mai egész európai iskolarendszer és másfelől éppen ebből kifolyólag az iskolai élet válsága egyetemes és része a mai egyetemes emberi válságnak.

Azt mondják, hogy három országban sikerült a világháború után teljesen új alapokra fektetni a nevelést és az iskolaügyet. Ez a három ország: a kommunista Oroszország, a fasiszta Olaszország és a hitlerista Németország. Miben különbözik ennek a három országnak az iskoláztatása a miénktől? Lényegesebben a közösségi nevelés intézményesebbé tételében és a való élettel való kapcsolatában. Mindhárom iskolát jellemzi

s missziói szellem, mely a kommunista iskolában mint világmisszió, a fasiszta és hitlerista iskolában mint nemzeti misszió jelentkezik. Ha ezt a jellemvonást alaposabban szemügyre vesszük, világosan meglátjuk mögötte annak a gondolatnak a túlhajtását, melyet a mi iskoláinkban nemzeti szellemnek nevezünk. Az orosz, olasz és német iskola minden más iskolánál szorosabb kapcsolatban van az állammal, és ha valahol százszázalékig csak állampolgárt akarnak nevelni, az ebben a három országban történik. Ez az új rendszer alapján állónak látszó nevelés és iskolarendszer sem más végeredményben, mint a mi iskolarendszerünk alapját tevő felvilágosodás gondolatainak egyoldalú továbbvitele.

4. A mi korunknak nincsen gyökerében új iskolarendszere és nincsen is olyan új iskolarendszer alapját tevő gondolata, amelyből merőben új iskolarendszer fakadhatna.

A mi *teendőnk* tehát nem lehet más, mint az adott keretek között a legjobbat nyújtani. Mivel nekünk nevelőknek és szülőknek nem áll módunkban lényegesen behatolni az állam iskolapolitikájába, meg kell elégednünk a komoly alapokon nyugvó, igazi közvéleményt támasztó kritikával. A nevelőknek az iskolai életben belül és kívül személyes alkalmakat és módokat kell keresniök, hogy így megkíséreljék a tanítványokat azoktól a veszélyektől megóvni, amelyek nemcsak ebből az iskolarendszerből, de minden másból is önként következnek. Nem szabad elfelednünk, hogy a mi mai iskolarendszerünknek is sok jó és értékes vonása van. Ezeket öntudatosan fel kell fedoznünk és mindennél inkább érvényesítenünk kell. Ha olyan iskolarendszerben nőnek fel gyermekeink, amelyek nem minden tekintetben felelnek meg életszükségeiknek, akkor nagyon öntudatosan kell az iskolai nevelés mellett tovább folytatni a családi nevelést. Szükséges, hogy a szülők ne üzletfelet lássanak az iskolában, aki a tandíj ellenében állás elnyeréshez szükséges diplomát ad gyermekeinknek. A szülők szintén nevelők, sőt elsősorban ők a nevelők, ezért ők nem szemben állanak az iskolai nevelőkkel, hanem mellettük, velük egy sorban.

Ime, mennyi mód és alkalom kínálkozik mind a nevelők, mind a szülők előtt, hogy személyes munkájukkal közreműködjenek abban, hogy a mai iskolai nevelésen át gyermekeink teljesebb emberi élethez jussanak el.

A hivatásos nevelők és szülők nevelésben való személyes részvétele nélkül minden nevelés árt gyermekeinknek, de a szülők és felelős nevelői személyek személyes munkája minden nevelési rendszerben győzni tud, mert minden nevelés igazi mélye és maradandó hatása a személyes hatás.

László Dezső

NYELVMŰVELÉS

Kosztolányi Dezső és az új magyar nyelv művelés.

„Minden folyik, hullámzik és megújhódik. A nyelv is. Sőt a nyelv élete talán leginkább hasonlít a miénkhez, melyet megrögzíteni lehetetlenség, hisz mult és jövő között örökös mozgásban halad előre . . .” — írja Kosztolányi Dezső ezelőtt egy jó negyedszázaddal megjelent kis cikkében (*Öreg szavak*. Nyugat. 1909, II. 274). Csak halkán, magában mormolva, szinte-szinte csak magának beszélve egy akkor világpolgári „elvetemültsége” miatt vöröspostós folyóirat lapjain az új magyar nyelv ez egyik legművészebb mestere nyelvünk életének építő korszakát követeli. „*A tagadás után* — írja — *állítanunk kell* nemcsak a tudományban és művészetben, hanem *a nyelvészetben is*, s ha az előbbi kor a kritikáé, a mostani az alkotásé, az igen mondásé és a *nyelvújításé*.” (I. h.)

Ha tehát az újabb magyar nyelv művelés alig néhány éve kezdődött erős folyamatainak születési időpontját keressük, egy 25 év előtti cikkekét kell újraolvasnunk. Van valami kemény férfiasság abban, ahogy Kosztolányi a nyelvtisztaság kérdésében elkülöníti magát a Nyugat nyelvtisztasági kérdésekben még ma is világpolgári, külföldieskedő irányától és akkor még csak fojtottan zengő művészi nyelvében az anyanyelv, a magyar gondolkodásmód, a magyar szó- és szóláskincs jogainak kizárólagos érvényesítését sürgeti. Ez az elkülönülés, ez az elfordulás nemcsak pusztán tagadás, hanem egyben igenlés is: egy írásművész egész életre kiható munkaterve és egyben munkamódszere. Lehetetlen meg nem látnunk, hogy Kosztolányi művészetét éppen ez az igenlés, a magyar gondolkodásmód, a magyar szó- és szóláskincs egyeduralmának megalkuvás nélküli helyreállítása teszi olyan különösen, babonásan ragyogóvá. Ahogy életünk legegyszerűbb kérdéseit versbe öntötte, ahogy a kis és nagy életsorsok történetét regénnyé szötte, ahogy az irodalom, a nyelv és a művészet legnagyobb és legkisebb kérdéseit tanulmányaiban és cikkeiben értelmünk számára megközelíthetővé, érzékletessé tette, a mindenkori magyar tollforgatóknak és az új magyar nyelv művelésnek adott példás, gyakorlati munkamódszereket. Mielőtt még a nyelvi megújhódás sokakban rejtetten áramló titkos kívánsága széles sodrú mozgalommá érett volna, Kosztolányi egész munkássága, egész írásművészete a legigenlőbb, a legvalósabb nyelv művelés volt. Előbb volt tehát maga az élő, példaadó, a művész prófétai eszközeivel írásművészetté fejlesztett nyelv művelés, mielőtt még egy ilyen mozgalom megszületett és nevet kapott volna.

A meginduló nyelvművelés legfőbb szerve, az Akadémia Nyelvművelő Bizottsága a legszámottevőbb, a legsúlyosabb fegyvertársat nyerte meg Kosztolányiban. Mert kétségtelen, hogy ha ez a szervezett nyelvművelő mozgalom mutathat fel eredményeket (mint ahogy valóban mutathat is!), ha e mozgalom élcsapata maga közé számíthat egynéhány, az anyanyelv szépségének tudatától megszállott hadakozót, ebben Kosztolányinak, a nyelv tündökletes szépségeit csillogtató írásművészek és a nyelvi kérdéseket értelmi síkban is tisztán látó vitatkozóknak kétségtelenül igen-igen jelentős része van. Arany János óta nem volt egyetlen írónk sem, akiben a költő és a nyelvész olyan édesegy testvériségben élt volna, mint amilyen összhangzó egységben Kosztolányi lelkében éltek az írói és a nyelvtudósi hajlamok és kellékek. Ezért nyelvi remeklés minden költői sora és ezért tudományos alaposágú minden fejtegetése, amelyet a nyelvi kérdésekre vonatkozólag tőle olvashattunk.

Az 1909-i első pusztába kiáltó felszólalása után¹ 1916-ban már határozottan sikra szállt a nyelvtisztításért; kívánatosnak tartotta valamilyen hivatalos szerv megalakítását és azt ajánlotta, hogy ebbe a mozgalomba be kellene vonni a napisajtót, amely eddig nagymértékben éppen a nyelvrútítás terjesztője volt (Nyugat 1916. I. 189. és 1933. I. 513). A felszólalás hangját elnyelte a világháború fegyverzaja és ágyudörgése, meg a forradalmak vad heje-hujája. Csak miután a nemzet magához tért a kába fásultságból, akkor kerültek egyre többen, akik talán Kosztolányi hatása alatt vagy tőle függetlenül szintén sikra szállottak az anyanyelv ügyéért. A szétszórt harcosok végre egy táborba tömörültek és az Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának Nyelvművelő Szakosztályában vállvetett munkához kezdtek. A mozgalommá érett nyelvművelő csatározásoknak legművészeiből tollú mestere Kosztolányi Dezső maradt ezután is. A Pesti Hirlap hasábjain már előbb közölt cikksorozata (*Túlvilági séták*) után az ugyanezen lap kiadásában megjelent nyelvi kalauza, a tőle szerkesztett *Pesti Hirlap Nyelvőre* és ennek itteni kiadása (*Anyanyelvünk*. Br. 1934), meg Schöpflin Aladárral a Nyugatban (1933. I. 503.) és a Pesti Hirlapban (1933. március 25., április 2.) folytatott sziporkázó szellemességű eszmecsereje már e mozgalom sikere érdekében kezdett harc egy-egy kimagasló mozzanata volt. Egyik irodalmi folyóiratunkban (*Pásztortűz* 1934. 28.) alig két éve közölt kis cikkének címe, — *Az anyanyelv édessége és végtelensége* — elárulja, hogy e szellemi harcot milyen lelkület és milyen meggyőződés irányította.

Most, hogy a költő tolla nem ír le többé egy sort sem és az előadó nem játszik többé — mint maga mondta — azon a billentyűzeten, melynek százezernél több a billentyűje s a lélektani helyzethez és a beszélők egyéni kapcsolatához

¹ Meg kell jegyeznünk, hogy még 1910-ben Berczik Árpád is írt *A magyar szókincs pusztulása* címen egy olyan cikket, amely szellemten azonos Kosztolányi felszólalásával (Vö. Magyar Nyelv VI, 97—103).

mérten millió és trillió a hangszíne, most eddig kiejtett szavai még zengőbbekké váltak és sorai mögött a meggyőződés még mélyebben, még izzóbban ég. De a leírt sorok és a kimondott szavak visszavonhatatlanul és felebbezhetetlenül biztosítják Kosztolányi helyét a legnagyobb magyar nyelv művészek és a legmélyebb hatású nyelv művelők sorában.

Szta.

Már „szívideges“ ember is van.

A műszaki felfedezések világában nem kell elfelejtkeznünk az embertani felfedezésekről sem. Egyik napilapunkban közelebbről a homo sapiens-nek egy különleges válfajával ismerkedhettünk meg, a *szívideges* emberrel. Egy orvosi nagyság cikkírónknek tett következő kijelentését idézhetjük bizonyossággal: „Ma nagyon sok a *szívideges* ember.” (Ellenzék, LVII. 1936. 82. sz. 4. l.) Magunk ugyan nagyon felületes élettani ismereteink alapján eddig úgy tudtuk, sőt többé-kevésbé közvetlenül is észleltük, hogy alighanem minden embernek van *szívidege* és így minden ember „*szívideges*”. A fennebbi rövidke kijelentés eddigi hiedelmünkben megingatott. Úgy vettük ugyanis észre a cikkből, hogy a *szívidegesség* valami, az ember legfontosabb élettani szervében jelentkező rendellenesség és így, mivel minden embernek van *szívidege*, tehát az egész világ szívhajos. Valószínűnek tartjuk azonban, hogy a beszélgetést közvetítő újságíró tévedett és így jelent meg az „*ideges szívű*” jelző helyett a „*szívideges*”. Ezt jó volna már csak azért is mielőbb megállapítanunk, hogyha netalántán a *szívideges* mintájára újabb szótani különlegességek keletkeznek, tudjunk valamit kezdeni velük. (Ugyanilyen helytelen szóképzés a ma szélében használt *gyomorideges* melléknév).

Szta.

Néhány szó a *csinál* igeréről.

Gyakran megfigyelhetni azt a nyelvi jelenséget, hogy egy-egy jövevényszó hosszabb-rövidebb idő alatt mind nagyobb és nagyobb szerepet követel magának a mindennapi nyelvben. Alig van azonban szavunk, amely jobban bizonyítaná ezt az állítást, mint egy szélteben-hosszában használt szavunk: a *csinál* ige. A kérdéses szó tudvalevőleg szláv jövevényszó, egy szláv *csinjati* féle ige megmagyarosodott alakja. Azonban, mint jövevény ige, csodálatos pályafutást tett meg. Már négyszáz éves adatok beszélnek arról, hogy e pályafutás nagyon régen és a legbizakodtatóbb előjelekkel kezdődött. Ma már aztán a mi *csinál*-unk ama vitka szavaink közé tartozik, amelyek közhiedelem, vagy legalább is közgyakorlat szerint csaknem minden igénket helyettesíthetik. Régóta figyelem e meghitt jövevény hódítását és így bátran mondhatom, hogy mai köznyelvünkben uralma szinte-szinte megdőbbentő.

Világos, hogy a *csinál* esetében már nem idegen szóval állunk szemben, hisz e szó annyira meghonosodott, annyira belegyökeredett szókincsünkbe, hogy

idegen volta legfeljebb a nyelvész előtt ismeretes. Maga a szó ellen küzdenünk tehát oktondiság volna. A kérdés inkább stilisztikai kérdés, hisz egy-egy szó olyan mértékű uralma, mint amilyenre a *csinál*-t példának idézhetjük, mindenképpen a stílus elszíntelenedésére és egyhangúságára vezet. A *csinál* gyakori használatát a nyelvi kényelem, a beszéd- és gondolkodásbeli lustaság magyarázza meg, de elősegíti e szavunk hódító útját az a körülmény is, hogy az összes nyugateurópai nyelvekben, sőt a hozzánk legközelebb eső román nyelvben is igen széles körben alkalmazzák ezt az igét. Az idegen nyelvek hatása már régebben is sok tősgyökeres kifejezésünket ítélte halálra, amikor a *keresztet vet, tüzet szít (gyűjt, eleszt, rak), hidat ver, utat tör, kirándulást rendez, irodalmat teremt, lapot szerkeszt, cikket ír, sátrát üt (ver), bajt okoz, arcot vág, üzlelet köt, házat épít, emléket emel* és annyi más kifejezés igéje helyére tolakodott a mi *csinál*-kánk. De mindez csak a beszéd mozgalmasságát, színességét, a stílus jóleső változatosságát csökkentette, dúsgazdag nyelvünk bőséges tárházából dobott ki egy-egy pompás követ.

Mostanában azonban mindegyre veszedelmesen sokat hallunk olyan *csinál*-os kifejezéseket is, amelyek már teljesen idegen gondolkodásmód szülöttei. Ma már a *katonaságot, utat, cikket, lapot, irodalmat, kirándulást, vizsgát, érettségít* és ki tudná elősorolni, hogy mennyi mindent *csinálnak* honi magyarjaink. A főiskolai hallgatók meg éppen *literét, färmácsiát, medicsinát, dreptet, szervicset* meg egymást *csinálnak*, úgyhogy egy más égtájáról idevetődő nyelvtárs már meg sem érti beszédjüket. Ezek az idegen gondolkodásmód szerint alkotott kifejezések a nyelvi öntudat alapos betegségére és nagyfokú nyelvi önállótlanyságra mutatnak, hisz mindannyian idegenből való szolgál fordítások; sokszor még fordításoknak is csak félmagyarok. Mindenképpen igyekeznünk kellene, hogy a mindennapi élet, meg az újságírás nyelvéből e kifejezések teljesen tűnjenek el

Szta.

Baj van az igekötőkkel. ¹⁾

A napokban asztaltársaságunk egyik nőtagja későn érkezett az étkezéshez. Viharfelhők gyülekeztek az égen, és önagysága belépésekor így fejezte ki az időjárással kapcsolatban saját személyére vonatkozó, kínzó aggodalmait: „Úgy félttem, hogy *elázok*.” A tiszteletreméltó hölgy kétségtelenül a *megázástól* félt, és nem attól, hogy fényes nappal a nyílt utcán szeszes ital fogyasztása nélkül ázik *el*. Azóta is többször hallottam ezt az *el* igekötővel használt igét. Nem is lenne feltűnő, — az ember a nyelvbotlást megszokja, — ha nem volna ez egy olyan kóros korjelenség, amely egész cereg mással együtt a nyelv igekötő-használatának beteges elfajulását mutatja. A multkoriban például egy fiatal pap még vitatkozott is azon, hogy a „rendőrség *lenyomoz*” kifejezés *le* igekötős igéje a magyar nyelv

¹ Rovatunk már előbb is rámutatott az igekötők terén mutatkozó bajokra. (V. o 1935. 174.)

gazdagodását jelenti, holott ép nyelvérzékű ember számára itt valóban lehetetlen igekötő használatról van szó. Egy másik társaságban élénk derűtséget keltett egy hölgy, mikor kijelentette, úgy szereti az urát, hogy tejben vajban fűrösztí *meg*. Azt már mindenki megérezte, hogy a szeretet kifejezésének alig-alig lehet alkalmas megnyilvánulási formájául tekinteni a tejben-vajban való *meg*fűrösztést. Az itt említett esetekben csak arról volt szó, hogy az idézett mondásokban a beszélők egyetlen finom, kis beszédrészt, az *igekötőt*, használták helytelenül, illetőleg feleslegesen. Ez pedig a nyelvérzék betegségére mutat.

Bátran mondhatjuk: alig van nyelvünknek érzékenyebb, a beszélő nyelvérzékét inkább próbáratevő beszédrésze, mint az igekötő. Nemcsak mindennapi nyelvünk, de — annak részben tüggvénye részben irányítója — az újságírás nyelve is hemzseg a felületes, pongyola és magyartalan igekötő-használattól. Egy elmosódott újságkép alatt pl. ezt a címet olvastam: „Harrar abesszín város, amelyet *meg*bombáztak az olasz repülők.“ (Ellenzék LVII. 1936., 82. sz. 5. l.) Ugyanabban a napilapban néhány hasábbal arrébb egy „*kulturdélután*“ ismertetése kapcsán a tudósító arról elmélkedik, hogy „a legnagyobb elismerés illeti *meg* a rendezőket.“ A *meg* igekötő mindkét esetben szükségtelen, az első esetben használata neveltséges. De teljesen felesleges az *el* igekötő a következő mondatban: „A tüntetések több helyen véres összeütközésekké fajultak *el* a rendőrség és a tüntetők között“. (I. h. 10 l.). Nemrég az egyik bankban hallottam, amint egyik tisztviselő az előtte álló ügyfelet arról biztosította, hogy majd valamilyen ügyben „*ki* fogja értesíteni.“ Hogy ez nemcsak a tisztviselő egyéni szóhasználata volt, azt bizonyítja a Br. Lapok 1936. ápr. 19 i. „Vasárnapi Lapok“ című mellékletének 15. lapján olvasható sor: „... a Banca Națională (!) az exportőrt (!) *k*értesíti, hogy a kivitt áru ellenértéke befolyt.“

E néhány példát megsokszorozó számos megfigyelés alapján kétségtelennek tartom, hogy az igekötők helytelen használata talán a legközönségesebb és legáltalánosabban megfigyelhető vétség az itteni magyarság nyelvi életében. Ma már szelvében hosszában *be*vizsgálják az ügyet (E. Lapok 1935. 193. sz. 2.), de nem *meg*vizsgálják. A napfürdők *ki*hagyásáról beszélnek [... mihelyt *ki*hagyjuk a napfürdőket (Magy. Népeg. Szemle IV. 155.)] és a beteg magának rendel *el* sósfürdőket (I. h.), a helyett, hogy egyszerűen csak rendelne. Orvosaink a kalcium alkalmazási területének *besz*üküléséről [a kalcium alkalmazási területe... lényegesen *besz*ükült a modern orvosi kutatás bírálatán keresztül! (I. h. 149.)] beszélnek. Ide iktatom az alábbi mondatokat is, hogy tanuljunk belőlük olyan nyelvet, amilyenről Arany János, mint „a jövő“ nyelvről beszélt. „A gyermekek —¹ olvasom — a jó levegőn, [*meg* a]¹ jó táplálékon *fel*híztak [és] megerősödtek (Ellen-

¹ A mondatokon belül a [ ]-be tett részek az idézett helyeken nincsenek meg, bár elhagyásuk pongyolaság.

zék LVII. 163. sz. 7.). „Ausztriában az összes iskolás gyermekek számára *beszer* vezték a tejfogyasztást“ (Magyar Népeg. Szemle IV. 84.) — bukkanok rá másutt. Ha előbbre lapozok, a bőr- és nyálkahártya *fellazulásáról* (l. h. 87.), másutt — megjegyzem teljesen következetes szabadossággal — a szemhéjak plöttyös (!) *ellazulásáról* (l. h. 139.) és a táplálék *feljavításáról* (Ref. Szemle XXIX. 1936. 275.) írnak orvosaink. Tetszés szerint szaporíthatom az ilyenféle példák számát, hisz ma már nemcsak *kiértésítés*, de *leértésítés* [A rend főnökét *le* sem értesítették, meg sem hallgatták (Keleti Ujság, XIX. 201. sz. 5.)] is van. Olvastam egy leányról, akinek a szülei a *strandlátogatást betiltották* (Ellenzék LVII. 166 sz. 8.), a helyett, hogy — mint a régi világban, — csak *megtiltották* volna. Egészen talájomra kikapkodok, és ide iktatok még néhány különböző forrásból vett mondatot: Ha teljesen megszáradt a hérics, akkor *fölzsákoljuk* (Magy. Népeg. Szemle IV. 83.)... A cégek nagyobb mennyiségek (!) *leszállítására* kötöttek megállapodásokat (Ellenzék LVII. 196. sz. 8)... A helyzet nem lenne elég érett a *beindításra* (Ref. Szemle XXIX. 272.)... A rendezők... *beszerezték* a belügyminisztérium engedélyét (Új Lapok V. 145. sz. 8.). Csodák csodája, még egy ilyen mondatot is olvastam: A képviselőház Szpikere (!) *kivette* a képviselőktől a hűségesküt VIII. Edvárdra (Keleti Ujság XIX. 28. sz. 10). Szegény szpiker, akinek *ki* kell vétetnie az esküt a képviselőktől a királyra!

Az olvasó úgy is vélekedhetik, hogy az itt összeszedett példamondatokat csak fáradtságos és jobb ügyhöz méltó buzgalommal lehetett összebogarászni. Megnyugtatóására és tévedése belátására csak ezt a módszert ajánlhatjuk: figyelje meg a mindennapi élet és az újságírás nyelvét! Ha akarja, nagyon sok olyan ígékötőhasználatra bukkán, amely e tekintetben is egészségtelennek mutatja nyelvünk fejlődési irányát. Magunk szomorúan látjuk, hogy nem hiába szaporodnak a gyönyörűséges *leépítés*, *leértésítés*, *lenyomozás*, meg társai, ez a fejlődési vonal valóban *lefelé* mutat.

Szta.

Románia magyar irodalmának bibliográfiája.

1935. év.

Összeállította: Valentiny Antal.

Felfokozott gondossággal igyekeztem az idén annak elérésére, hogy a romániai magyar irodalom 1935. évi bibliográfiáját lehetőleg hiány nélkül állítsam össze. Nem elégedtem meg ezért avval, hogy a cluji egyetemi könyvtárba beérkezett köteleznyomtatványok jegyzékét áttekintsem, hanem felkerestem könyvkereskedőket, kölcsönkönyvtárakat, kiadókat és írókat is, amiáltal már meglévő bibliografiai leírásaimat 19 oly mű leírásával egészítettem ki, melyek a könyvtárba máig sem érkeztek be és mondhatom, hogy valamennyi épen a legfontosabbak közé tartozott. Minden gondosságom dacára is megtörtént azonban, hogy néhány műnek, melyek megjelenéséről tudomást szereztem, egyetlen példányát se tudtam kezembe kapni megbízható leírásuk végélt.

Szükségesnek látom ezért, hogy az írók figyelmét felhívjam arra a tényre, hogy a kötelespéldányok beszolgáltatásáról szóló törvény a nyomdák mellett a művek szerzőit is felelőssé teszi a beküldés elmulasztásáért és ez a törvény szigora miatt igen kellemetlen következményekkel járhat.

Ha a nyomda nem törődik is velem, úgy hiszem, a művek szerzőinek érdekében áll, hogy munkáik a könyvtárban a jövő számára megőriztessenek és ne maradjanak ki a bibliografiai számontartásból se.

Midőn a gyűjtést le kellett zárnom, hogy jegyzékemet a nyomdába adjam, ez összesen 235 (222) címszót ölelt fel és a 14 összefoglaló címszó levonásával 221 (215) mű leírását foglalta magában. Ezek közül 19 mű, épen úgy mint a tavalyi összeállításban, korábbi évet tüntet fel megjelenési évül.

Az eddigi beosztás alapján, a százalékszámítás elvégzésével, a következő képet kapjuk az eredményről:

I. Szépirodalom... ..	69 = 31.2%	(48 = 22.3%)
ebből a) Verses művek	24 = 34.8%	(11)
b) Széppróza	38 = 55.1%	(32)
c) Színdarabok... ..	7 = 10.1%	(5)
II. Tudományos és ismeretterjesztő művek	61 = 27.6%	(73 = 33.9%)
III. Vallásos irodalom	23 = 10.4%	(21 = 9.8%)
IV. Tankönyvek	11 = 5%	(10 = 4.7%)
V. Törvények, rendeletek, szabályok ...	4 = 1.8%	(7 = 3.2%)
VI. Időszaki irodalom	40 = 18%	(48 = 22.3%)
ebből a) Évkönyvek, jelentések, jegyzőkönyvek	8 (13)	
b) Iskola értesítők	7 (6)	
c) Naptárak	25 (29)	
VII. Különfélék	13 = 6%	(8 = 3.8%)

(A zárójelbe foglalt számok az 1934. évi eredményeket mutatják.)

Amint látjuk, az 1935. évi bibliográfia, a művek számát tekintve, valamelyes gyarapodást mutat az előző évihez képest. E gyarapodás azonban még jelentősebbnek mutatkozik a csoportok szerinti megoszlás tükrében, mivel a szépirodalmi, a tudományos és a vallásos könyvek, tehát az irodalmi szempontból legbecsesebb csoportok, együttvéve 153 művet tüntetnek fel a tavalyi 142 helyett.

Legfeltűnőbb a versesművek szaporulata: 24 mű a tavalyi 11 helyett. Általában a szépirodalmi művek száma három év óta állandó emelkedést mutat, mivel 1933-ban 36, 1934-ben 48, 1935-ben pedig 69 címszót adtak.

Sajnálatos azonban, hogy a tudományos és ismeretterjesztő művek terén jelentős csökkenést kell megállapítanunk, mivel csak 61 művet találtunk a tavalyi 73 művel szemben. Egyre jobban érezhető, úgy látszik, a tudományos kutatás segédeszközeinek hiánya, különösen a természet-tudományok terén. Ily irányú tanulmányok jóformán csak az E. Múzeum Egyesület kiadványaiban találhatók.

A többi csoportok közül a tankönyvek és iskolakönyvek száma alig változott, míg a törvények, rendeletek, szabályok, valamint az évkönyvek, jelentések, jegyzőkönyvek csoportjai erősen estek. Csökkent valamivel a naptárak száma is.

A romániai szerzők Magyarországon megjelent művei, melyeket *-gal jelöltünk a névsorban, 7 címleírásban szerepelnek. Egy kivételével valamennyi ily munka a szerzők szíves ajándékaként került a kezembe, majd közvetítésemmel a múzeumi könyvtár tulajdonába.

Kétszeresre emelkedett a tavalyihoz képest az összefoglaló címszók száma. Ez örvendetes módon mutatja, hogy egyes gyűjteményes vállalatok, mint a „Magyar Nép” könyvtára, A Transilv. Katolikus Akadémia kiadványai, a Keresztény Magvető Füzetei és a Szabadelvű Vallásos Értekezések újból folytatni tudták kiadványaikat és a régiék mellett új sorozatos vállalatok tudtak megindulni, mint a Hasznos Könyvtár, a Harangszó Könyvtára, Korunk Könyvei, Zsidó Jövő Könyvtár és Új Erdély Könyvek. Bár sikerülne érdeklődést kelteniök, hogy sokáig szaporíthassák bibliografiánk adatait.

Érdekes bizonyára annak megfigyelése is, hogy ez évi bibliografiánkban 20 fordítást találunk és pedig 4 verses művet, 4 szépprózai munkát, 1 színdarabot, 5 tudományos és 6 vallásos művet. A fordítások közül nagyjelentőségű Vasile Alecsandri és Mihail Eminescu költeményeinek magyar nyelven való tolmácsolása, melyek a tudományos művek között található két tanulmánnyal együtt a román-magyar kultúrközeledés előmozdítását fogják jelentősen szolgálni.

Az 1935. évi eredménnyel a romániai magyar irodalom termelése az 1919–1935. években 4904 művet tesz ki.

I. SZÉPIRODALOM.

a) Versek művek.

Aleksandri, Vasile. Emlék. Versek Fordította, életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Bardócz Árpád.* Erdélyi Szépmíves Céh. (Cluj) 8° 68 l., 2 lev.; 1 arckép. (Minerva rt.) (Az Erdélyi Szépmíves Céh 94. kiadványa; VIII. sorozat, 16. sz. könyv.)

Bátori Rella. Ma asszonya. A szerző kiadása. [Oradea.] 1934. 8° 65 l., 1 lev. [Tip. Pásztor.] Címlap: Grünbaum Ernő rajza.

Eminescu, Mihail. Összes költeményei. Fordította: *Kibédi Sándor.* Cluj-Kolozsvár. 1934. 8° 189 l. Nyomdajelzés nélkül. (Új Erdélyi Könyvek 1. szám.) (Ára 60 Lei.)

Flórián Tibor. Felhők fölött, felhők alatt. Versek. „Hitel“ kiadása. (Cluj). 8° 108 l., 2 lev. (Minerva rt.) (Ára 60 lei.)

N. B. Az illusztrációk és borítéklap Gy. Szabó Béla eredeti fametszetei

Fülöp József. Fakirrá lesz a lelünk. Versek. Gherla-Szamosújvár, 1934. 8° 62 l., 1 lev. (Tipografia „Aurora“ A. Todoran.) (Ára 40 Leu.)

Gherasim Emil. Az élet hullámain. Versek. Târgu-Mureş. 8° 96. l. Tipografia Pax könyvnyomda.

Gyallay-Pap Sándor. Fekete kalászkok. Cluj. 8° 96 l. A szerző arcképével. Tipografia Grafic-Record.

Gyulai József. Háboru után szeretet és béke. Első könyv: Háboru után szeretet és béke. Második könyv: Virágok és gyöngyök. Harmadik könyv: Borostyán levelek. Satu-Mare. 8° 112 l. Tipografia Balogh.

Heine. Confessio judaica, I. kötet. Atta Troll. Egy nyáréji álom. Fordította: *Giszkalay János.* Lugoj. 8° 143 l. Kirjat Széfer.

Hofmann Antal. Csók és halál. A címlapot D. Nagy László rajzolta. (Satu-Mare.) Év n. 8° 16 lev. (Gloria kny.)

Horváth Jenő. Betemetett bányász. Versek. Aninoasa-Aninósza. A szerző kiadása. (Hateg.) 8° 45 l., 1 lev. (Tipografia I. Berger könyvnyomdája.)

Horváth Miklós. Égbeszálló dalok. Cluj. 8° 44 l. „Gloria“ kny.

Izsák Domokos. Dalok erdőn, mezőn... Versek. Tompa László előszavával. Cluj. 8° 87 l. Minerva rt. (A „Magyar Nép“ könyvtára. 48. sz.)

Jánossy Béla, P. Égő csipkebokor. Versek. Cluj. 8° 175 l. Szent Bonaventura könyvnyomda nyomása. (A címlap és a kötet többi rajza Szopos Sándor festőművész munkája.)

Jánossy Béla, P. Király daliája. Költői elbeszélés. Cluj. 8° 145 l., 1 lev. Minerva rt. (A „Magyar Nép“ könyvtára. 49. sz.)

Kovács Nándor. Arany ábécé. Dalok és versek a tanuló ifjuság számára. Összeírta: — Diciosánmárton. Év n. Kis 8° 10 l. Tip. Roman & Pus-kás.

Mihály L(ászló) Barna, Cs. Bibor hajnalon. Versek. Arad. 8° 31 l. Nyomatott Lovrov & Co. könyvnyomdájában.

Német költőkből. Lírai antológia. Fordította *Bakóczi Károly.* Odorhei-Székelyudvarhely. 8° 244 l., 3 lev. Globus. (Ára 80 Lei.)

Páll Károly. Új Cirénei. Versek. Odorheiu, Kis 8° 44 l., 1. lev. [Globus kny.]

Reményik Sándor. Romon virág. Versek 1930—1935. Erdélyi Szépmíves Céh [Cluj.] 8° 250 l., 1 lev. [Minerva rt.] (Az Erdélyi Szépmíves Céh 100. kiadványa. IX. sorozatának 3—4. sz. könyve.)

Szombati-Szabó István. Hazajáró lélek. — versei. Az Erdélyi Magyar Írói Rend kiadása. (Oradea-Nagyvárad.) 8° 159 l. (Kálvin kny.)

Sztojka László. Tárogató. Versek. (Gherla). 8° 78 l., 1 lev. („Aurora“ kny.)

Waldner Laura. Az arckép. Oradea. 8° 30 l. Sonnenfeld A. rt.

Zeiner Alfréd. Expresszionista rajz. — versei. (Arad.) 8° 34 l., 1 lev. (Tipogr. Lovrov.)

b) Széppróza.

(Regények, elbeszélések, mesék, stb.)

Achermann, F. H., — Dr. Bartna Ignácné: A láthatatlan élet. (A Szent Bonaventura Nyomda kiadása és tulajdona.) Cluj-Kolozsvár 1934. 8° 182 l., 1 lev. Szent Bonaventura könyvnyomda. (Megrendelhető A Hírnök és a Katolikus Világ kiadóhivatalánál, Cluj-Kolozsvár, Szentferenczerendi kolostor.)

Berde Mária, R. Szentségvivők. Erdélyi regény, I—II. Az Erdélyi Magyar Írói Rend kiadása. (Oradea-Nagyvárad, év n.) 8° I. 194 l.; II. 235 l. (Kálvin könyvnyomda.)

Csányi Piroska. A sivatag hangja. Regény. Braşov-Brassó. 8° 158 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár, 21. szám, 1935. június hó.)

Czinczár Miklós. Menekülés. Regény. Erdélyi Szépmíves Céh. (Cluj.) 8° 157 l., 1. lev. (Minerva rt.) (Az Erdélyi Szépmíves Céh 96. kiadványa. VIII. sorozat, 19—20. sz. könyv.)

Erdélyi Agnes. Kovácsék. Regény. Braşov-Brassó. 8° 159 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár, 16. szám, 1935. január hó.)

Erdélyi csillagok. Arcok Erdély szellemi multjából. Az Erdélyi Helikon íróinak tizedik találkozója alkalmából írták: Balázs Ferenc, Bánffy Miklós, Járosi Andor, Kós Károly, Kovács László, Lakatos Imre, Ligeti Ernő, Maksay Albert, Molter Károly, Reischel Arthur, Reményik Sándor, Szántó György, I. Szemlér Ferenc, Tamási Áron, Tavasz Sándor. (Szerkesztette Kovács László.) [Cluj.] Erdélyi Szépmíves Céh. 8° 225 l. 2 lev.; 14 mell. Minerva rt. (Az Erdélyi Szépmíves Céh 95. kiadványa. VIII. sorozat, 17—18. sz. könyv.)

Erec-Jisrael mesél... (Összeállította: Szántó Penina.) (Kiadja a „Ha-

noar-Hacioni“ szervezetének erdélyi vezetősége.) (Cluj.) Év n. Keresztút. 64 l. Litografia. Tip. Schildkraut. (Ára lej 15.—)

Fabian, Elen Mary Dr. Egy csokorba kötött mese. (A címlapot és belső rajzokat Closius Károly festőművész készítette.) (Lugoj.) Év n. 8° 64 l., 1 lev. Corvin kny.

Farkas Abádár. Erkölesten szerződés. Regény. Braşov-Brassó. 8° 157 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár, 17. szám, 1935. február hó.)

Ferenczy Erzsébet. Mindent-semiért. (Satu-Mare.) Év n. 8° 16 l. (Presă Libera.) (Mozaik regénytár.)

Gábor István. A „Fekete Maeska“ szálloda. Regény. Braşov-Brassó. 8° 160 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár, 23. szám, 1935. augusztus hó.)

Giszkalay János. Akiba csudálatos élete. I.—II. kötet. Kirjat Széfer Lugoj, 1934. 8° I. 207 l.; II. 195 l. (Sidon-nyomda.)

Giszkalay János. Bat-Séba engesztelése. Regény. I-II. kötet. Kirjat Széfer Lugoj. (Lugoj.) 8° I. 1934. 236 l.; II. 1935. 303 l. (Sidon-nyomda.) — Kapható Sidon József könyvnyomdájában, Lugoj.

Giszkalay János. Támár. Regény. Jönni fog még egy kippur napja én istenem. Regény. Lugoj. 8° 125; 127—207 l. Kirjat Széfer.

Goldschmidt, Mair Aaron. Jákob Bendixen elhibázott élete. (En Jöde.) Regény két kötetben. (A fordítás Giszkalay János munkája. Előszót írt hozzá Raffy Adám.) Lugoj. 8° I. kötet, 210 l. II. kötet, 233 l. Kirjat Széfer.

Gross Adolf. Uti élmények — és más egyéb...! (Egy érdekes in-

tervju.) Arad, év n. Kis 8° 75 l., 2 lev. Tipografia S. Reismann.

Gyallay Domokos. Ősi rögön. Elbeszélések. Negyedik kiadás. Cluj, 8° 115 l., 1 lev. Minerva rt. — A címlap Tóth István festőművész munkája.

Kakassy Endre. Európa patkányai. Regény. Braşov—Brassó, 8° 158 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár. 22. szám. 1935. július hó.)

Kállós Sára. Hárfa. Regény. Oradea, 8° 175 l. Sonnenfeld Adolf rt.

Karácsonyi Almanach. 1935. Szerkesztette: *Pintér Lajos* és *Bérczi György.* Arad. 8° 199 l. Tip. S. Reismann.

Károly József. A halott. (Szatirikus regény.) A szerző kiadása. (Arad, 1934.) 8° 86 l. (Tipografia Reiner-nyomda.)

Károly Sándor. Váratlan vendég. Regény. Braşov—Brassó, 8° 159 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár. 18. szám. 1935. március hó.)

* *Makkai Sándor.* Sárga vihar. I—II. kötet. Genius kiadás. (Budapest.) 1934, 8° I. 2 lev., 327 l.; II. 2 lev., 375 l. (Révay Irod. Int. nyomdája.)

Maksay Albert. Idegen partok. Uti képek. Erdélyi Szépmíves Céh. (Cluj.) 8° 183 l. (Minerva rt.) (Az Erdélyi Szépmíves Céh 93. kiadványa; VIII. sorozat. 14—15. sz. könyv.)

Mészáros Fleischer Zsigmond. Az ötödik fiu. Ifjúsági regény. Zsidó Jövő kiadása. Satu-Mare, 8° 181 l. (Szabadsajtó bérlete.) (Zsidó Jövő-Könyvtár. II.)

Molter Károly. Faluszerző. Regény. Braşov—Brassó, 8° 159 l. Lap- és Könyvkiadó R.-T. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) (Ajándékregénytár. 19. szám., 1935. április hó.)

Oláh Béla, Tokaji. Hajdúföldön — puszták szerén. Elbeszélések. A

„Szigligeti Társaság“ kiadása. (Oradea.) 8° 130 l., 1 lev. (Szt. László-nyomda. rt.)

Plesz Artur. Streif-Kompagnie. (Hajtós század.) Ráportregény. (Timişoara, év n.) 8° 34 l. (Tipografia „6 órai ujság“ nyomdája.)

Popovits József. Hare egy falai kenyérért. A szerző kiadása. A timişoari Arany János Irodalmi Társaság 1934. évben hirdetett irodalmi pályázatán dícséretet nyert pályamű. Timişoara. 8° 128 l. (Tip. Rapid.) — A címlapot Amberg Imre grafikus művész tervezte. (Ára 48 lej.)

Sarkady N. M. Miklós. Ivanovics Mária. Regény. Carei. 8° 156 l. Róth és Komáromy nyomda. (Ára 60 lej.)

Silone, Ignazio. Fontamara. Regény. Fordította: *Mátrai Ede.* Kolozsvár. Cluj, 8° 154 l. Fraternitas könyv- és lapkiadó rt. nyomása.

Szabó Imre. Toledo. Regény. A szerző jubileumi bizottságának kiadása. (Cluj—Kolozsvár, 1934.) 8° 194 l. (Fraternitas rt. nyomda.) — A címlapot rajzolta: Demian Tassy. (Ára 60 lej.)

Szántó György. Fekete éveim. I—II. kötet. Transilv. Szépmíves Céh. (Cluj.) 8° I. 205 l., 1 lev.; II. 213 l., 1 lev. (Minerva rt.) (Az Erdélyi Szépmíves Céh 97—98. kiadványa; VIII. sorozatának 21—24. számú könyve.)

Szenczei László. Székely Apokalypsis. (Cluj.) Év n. 8° 48 l. (Minerva rt.) — A borítéklap Gy. Szabó Béla eredeti fametszete.

Tabéry Géza. Októberi emberek. Az Erdélyi Magyar Irói Rend kiadása. 1934, 8° 147 l. (Prometheus-nyomda nyomása Szeged.) (Ára 110 lej.)

Tamási Áron. Jégtörő Mátyás. Regény. Erdélyi Szépmíves Céh. [Cluj.] 8° 188 l., 1. lev. [Minerva rt.] (Az Erdélyi Szépmíves Céh 99. kiadványa; IX. sorozatának 1—2. számú könyve.)

Vécsey Leó. A halálfilm. Különös történet. Braşov—Brassó. 8° 160 l. Lap- és Könyvkiadó Rt. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) — (Ajándékregénytár. 20. szám. 1935. május hó.)

Wass Albert. Farkasverem. Regény. Erdélyi Szépmíves Céh. (Cluj.) 8° 227 l. (Minerva rt.) (Az Erdélyi Szépmíves Céh 92. kiadványa; VIII. sorozat, 12—13. sz. könyv.)

c) Színdarabok.

Calderon de la Barca, Don Pedro. Az állhatatos herceg. Tragédia öt felvonásban. Spanyol után szabadon fordította és színpadra alkalmazta: *Glász Ferenc.* Kiadja: *Magyary Pál.* Timişoara (Temesvár). — (Arad). 8° 20+106 l.; 2 arcképmell. (Tipografia „Vasárnap.”) Ára 30 lei.

Jánossy Béla, P. Csókol a király! Történelmi vígjáték 4 felvonásban. Különlenyomat A Hírnök 1934. évfolyamából. (A Szent Bonaventura Nyomda kiadása és tulajdona.) Cluj—Kolozsvár, 1934. 8° 99 l. Szent Bonaventura könyvnyomda nyomása. (Megrendelhető A Hírnök és a Katolikus Világ kiadóhivatalánál, Cluj-Kolozsvár. Szentferencendi kolostor.)

Lévai Lajos dr. Székely bethlehemes játék és lakodalmi ének, (Odorheiu.) Év n. 8° 15 l. (Könyvnyomda Rt.)

Remetei Ferenc. Igazhitűek. Falusi történet 3 felvonásban. (Különlenyomat A Hírnök 1935. évfolyamából. A Szent Bonaventura Nyomda kiadása és tulajdona.) Cluj. 8° 40 l. Szent Bonaventura könyvnyomda. (Megrendelhető A Hírnök és a Kat. Világ kiadóhivatalánál. Cluj. Strada Franciscanilor 1.)

Rokon Gábor. Ötven százalék. Színjáték négy felvonásban. Oradea, 8° 80 l. Sonnenfeld Adolf rt.

Székely Miklós. A mosónő gyermekei. Karácsonyesti gyermekszíndarab. — Egy karácsonyfa története. Gyermekek-színdarab. Cluj. 8° 29+41 l. Minerva rt.

Szotyori Lajos. Falusi mulattató. Jelenetek, színjátékok. Cluj. 8° 80 l., 1 mell. Minerva rt. (A „Magyar Nép” könyvtára. 50 sz.)

II. TUDOMÁNYOS ÉS ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK.

Ajtay Sándor. Az Aradi és Csánádi Egyesült Vasutak története. Arad. 8° 32 l. Nyomtatott Lovrev et Co. könyvnyomdájában.

Arvay Árpád. A numerus valachicus a kisebbségi szerződés tükrében. Különlenyomat a „Magyar Kisebbség” nemzetpolitikai szemle XIV-ik évfolyamának 11. számából. Lugoj. 8° 14 l. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája.

Balogh Jolán dr. Sipos Dávid néhány ismeretlen műve. Különlenyomat a Pásztortűz XXI. évfolyam 21.

számából. Cluj, 8° 11 l. Minerva rt.

Bányai János. A székelyföldi ásványvizek. — Mineralwasser im Szeklerlande. Különlenyomat az Erdélyi Múzeum 1934. XXXIX. évf. 7—12. sz.-ból (Cluj.) 8° 15 l. (Minerva rt.)

Bányai János. A székelyföldi ásványvizek eredete és forrásfoglalásai. [Különlenyomat az E. M. E. Brassóban 1934. augusztus 26—28.-án tartott vándorgyűlésének emlékkönyvéből.] [Cluj—Kolozsvár.] Év n. 8° 5 lev. [Minerva rt.]

Benczédi Pál. A Dávid Ferenc-Egyelet története. Az egyelet fennállásának 50-ik évfordulója alkalmából. A választmány megbízásából. Cluj. 8° 84 l. Tip. „Orient.“

Bernády. Emléksorok 70-ik születésnapjára. Kiadja: a Marosvásárhelyi Ref. Kollegium. Târgu-Mureş. 1934. 8° 46 l., 1 lev. Tipografia Benkó.

Biró József dr. A bonczhidai Bánffy-kastély. — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Cluj. 8° 36 l.; 12 lapon képmellékletek. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 75. sz.)

Biró József dr. Magyar művészet és erdélyi művészet. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Cluj. 8° 28 l.; 2 lapon képmellékletek. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 80. sz.)

Biró Vencel dr. Altörzsi gróf Apór István és kora. Az Erdélyi Katolikus Akadémia kiadása. (Cluj.) 8° 208 l., 2 lev.; mell.: gr. Apór István arcképe. (Minerva rt.) — A címlapot és a rajzokat Tóth István festőművész készítette.

Bitay Béla, Teleki. Tanácsadó kisgazdák részére. Tapasztalás után írta: — Odorheiu. Kis 8° 23 l. Globus könyvnyomda.

Bodor Kálmán. A háromholdas gazdának is meg kell élnie. 2. kiadás. Kiadja az Ágisz Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya. Braşov—Brassó. 8° 64 l. Tip. Bodor. (Hasznos Könyvtár. I. évfolyam. 1. szám. 1935. október hó. Gazdasági sorozat.) Ára 5 lej.

Boros György dr. Az angol Unitárius Teológiai Akadémia. Az erdélyi kapcsolat 75 éve emlékére. Írta és felolvasta az Unitárius Teológiai Akadémia 1935. június 23-án tartott évzáró ünnepélyén. Cluj. 8° 10 l. Tip. „Orient“ kny.

Bözödi György. Székely emberek, zsidó istenek. Jegyzetek a székely szombatosokról. Cluj—Kolozsvár. 8° 26 l. Minerva rt.

Cvi Hermann. A héber romantiz-

mus. A romantizmus kezdete. Micha Josef Lebensohn. Ábrahám Mápu. Jehuda Leb Gordon. Hanoar—Hacioni kiadása. Cluj. 8° 95 l. (Tip. Albert.)

Dániel Antal. Visszapillantás a románok kisebbségi multjára. Különlönyomat a „Magyar Kisebbség“ nemzetpolitikai szemle XIV-ik évfolyam 9—10. számaiból. Lugoj. 8° 16 l. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája.

Dobrogeanu-Gherea, C. A szocializmus az elmaradt országokban. Rövid életrajz Ghereaóól. Írta: *Moscovici Ilie.* Fordította és a jegyzeteket írta: *Ehrenfeld Béla.* Bucureşti. 8° 116 l.; mell. a szerző arcképe. Tip. Coop. „Litera“. (Lei 40.)

* **Dubnov Simon.** A zsidóság története az ókortól napjainkig. (Az eredeti jiddisből fordította: *Dr. Szabolcsi Bence.*) Kiadja a „Tábor“ Budapest és a „Kirjat Szefer“ Lugoj könyvbarátok egyesülése. (Budapest.) Év n. 8° 359 l. (Hungária nyomda rt.) — A borítólapot tervezte: Haiman-Kner György.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Brassóban 1934 augusztus 26—28. napjain tartott tizenharmadik vándorgyűlésének emlékkönyve. Szerkesztette *dr. György Lajos.* Cluj—Kolozsvár. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. 8° 143 l., 1 lev. (Minerva rt.)

A Transilvania Múzeum-Egyesület Braşovban 1934. augusztus 25—26. napjain, a tizenharmadik vándorgyűlés keretében tartott orvoskongresszusának emlékkönyve. — Szerkesztették: *dr. Veress Ferenc* és *dr. Koleszár László.* Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Cluj. 8° 106 l., 1 lev.; 2 mell. Tip. Grafic-Record.

Farkas Sándor, Bölöni. Utazás Észak Amerikában. Ifjabb Tilsch János tulajdona. 1834. (Eredeti „Az Ev. Reform. Kolégyom betűjivel“ 1834. Ujranyomta tipografia „Orient“ könyvnyomda Cluj.) 8° 165 l.; mell. a szerző arcképe.

Ferencz Béla. Csikvármegye monografiája a legrégebb időkől napjainkig. Mercurea-Ciuc. 8° 88 l. Tiparul Tipografiei Francisc Péter Ferenc. Ára: 50 lej.

Ferencz József. A magyarországi unitáriusok. Különlenyomat az Unitárius Közlöny 1935. május-juniusi számából. Hely és év n. 8° 8 l.

Fildermann, W. dr. A nemzeti munkavédelem és a kisebbségek. Két tanulmány. Cluj. 8° 64 l. „Fraternitas“ Rt.

Gál Kelemen dr. A cluji unitárius kollégium története. (1568–1900.) (I.)—II. kötet. [Cluj.] 8° I. k. 568 l.; II. k. 590 l. Minerva rt. — Ára 300 lej.

Giszkalay János. A zsidó nemzet világtörténelmének alapvonalai. I. kötet. A történelmi idő kezdetétől a harmadik héber állam megalapításáig 1297-ben a keresztény időszerűség előtt való időben. — II. kötet. Mózes. I. rész: a harmadik héber állam megalapítása 1415-től 970-ig a keresztény időszerűség előtt. Lugoj. 8° I. 191 l.; II. 204 l. Kirjat Széfer.

Görög Ferenc dr. A magyar nemzet története. I. rész. Az őskortól — a mohácsi vészig. II. rész. A mohácsi vésztől — napjainkig. [Cluj.] 8° I. rész. 194 l.; II. rész. 195–416 l. Minerva rt. kiadása.

* *György Lajos.* Anekdóta. (Különlenyomat a Magyarság Néprajza III. kötetéből.) Budapest, 8° 33 l. Kir. M. Egyetemi Nyomda.

György Lajos dr. Dr. Gyalui Farkas. Cluj. 8° 10 l. Minerva rt.

Halász Gyula. Petőfi Sándor élete. Kiadja az Ágisz Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya. Braşov—Brassó. 8° 64 l. (Bodor-nyomda.) (Hasznos Könyvtár. I. évfolyam. 3. szám. 1935. december hó. Közművelődési sorozat. 1. füzet.) Ára 5 lej.

Halász Sándor. Abesszinia a világpolitika ütközőpontjában. Braşov—Brassó. 8° 254 l.; 1 térképmell. Lap- és Könyvkiadó Rt.

Horváth Jenő. Szórványaink. A

Harangszó kiadása Odorheiu. Odorheiu. 8° 18 l. Könyvnyomda Rt. (A Harangszó könyvtára. 1. szám.)

Iván László dr. Dávid Ferenc arca a szellemtudományi lélektan tükrében. Cluj. 8° 62 l. Polonyi és Tsa kny. (Keresztény Magvető Füzetek. 17.)

* *Jancsó Elemér dr.* Az erdélyi magyarság élttsorsa nevelésügyének tükrében. 1914–1934. Budapest. 8° 112 l. Kiadó: Merkantil-nyomda könyvkiadóvállalat. (Nagy László Könyvtár. 4.)

Jancsó Elemér dr. Szeczei Molnár Albert. Cluj. 8° 11 l. „Orient“ ny.

Juhász Kálmán dr. Műveltségi állapotok a Temesközben a török világban. A Transilv. Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj. 8° 19 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 76. sz.)

A juhok gyógykezelése. A rüh és elősdei. Tanulmány a juh rüh gyógykezelése és újabb fertőzés megelőzésére vonatkozó gyógyszerközökről. Cooper, Mc. Dougall et Robertson Ltd. Berkhamsted, Anglia. Főképvisező Románia részére R. G. Minden Bucureşti. Év n. Kis 8° 16 l. Inst. de arte graf. Ed. Marvan.

Kacsó László dr. és *Jancsó Béla dr.* A szoptató anya és gyermeke. Kiadja az Ágisz Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya. Braşov—Brassó. 8° 64 l. [Tip. Bodor.] (Hasznos Könyvtár. I. évfolyam. 2. szám. 1935. október hó. Egészségügyi sorozat. 1. füzet.) Ára 5 lej.

Kecskeméti Lipót dr. Ezsajás. I. „Ezsajás könyve“ és Ezsajás beszédei. II. Ezsajás egyénisége: az ember, a próféta, a költő. III. A Isten szentségének elve a világtörténetben. B. Izrael és az emberiség a szentség vallásában. Kiadja: az Oradea—Nagyvárad-i Izraelita Hitközség. Oradea—Nagyvárad, 8° I. XVI, 274 l.; II. V, 332 l.; III. VI, 347 l. (Nyom. Sonnenfeld Adolf Rt. műint.)

Kovács Árpád dr. A honosság problémája Romániában. Különlenyomat a „Magyar Kisebbség“ nemzetpolitikai szemle XIV-ik évfolyamának 13. számából. Lugoj. 8° 23 l. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája.

Kovács Dezső emléke. Kiadja a Református Kollégium Pártfogó Egyesülete. Cluj, 8° 61 l., 1. lev.; 3 képmell. „Grafic-Record“ könyvnyomda.

Kristóf György dr. Eminescu Mihály költeményei. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj-Kolozsvár. 8° 21 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 74. sz.) Ára 50 lej.

Lakatos István. Magyaros elemek Brahms zenéjében. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj-Kolozsvár. 8° 11 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 73. sz.) (Ára 40 lej.)

László Dezső. A siető ember. Tanulmányok a magyar múltból. Cluj-Kolozsvár. 8° 89 l.; 2. lev. (Gloria kny.)

Leonte, C. dr. A Pansterina a sebészetben, — egyetemi s. tanár előadása a „Gynecologie“ egyesület ülésén C. Daniel professzor elnöklete alatt (Bucureşti.) Kis 8° 7 l. (Socec et Co. S. A.)

Lévai Lajos dr. Polonița—Lengyelfalva monografiája, Odorheiu. 8° 43 l., 2 lev. [„Globus“ kny.]

Maksay Albert. Kőrösi Csoma Sándor tibettudományi munkássága. Különlenyomat a Transilv. Múzeum-Egyesület 13. vándorgyűlésének emlékkönyvéből. Cluj. 8° 16 sztl. 1. [Minerva rt.]

Mester János dr. Az olasz középiskolai reform. (Arad.) 8° 19 l. („Vasárnap“ nyomdai műintézet.) Ára 12 fillér.

Nagy Kálmán, Kaáli. A mezőgazdák kincsesháza. Szerkesztette: — Diciosánmártin, 8° 91 l. Nyomatott a Cartea Românească könyvnyomdájában.

Pintér Lajos. A cukorrépa okszerű termelése. Arad. 8° 48 l. (Lovrov kny.)

Puskás Lajos. Él a törvény. (A cserkész törvények nagy emberek életében.) Összeállította: — Cluj. Kis 8° 72 l. Minerva rt.

Rajka László dr. Jókai román tárgyú novellái. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj. 8° 17 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 77. sz.)

* *Szabó T. Attila.* A helynévgyűjtés jelentősége és módszere. Különlenyomat a Magyar Nyelv XXX. (1934.) évfolyamából. Budapest, 1934. 8° 22 l. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. (Hely- és Népiségtörténeti Dolgozatok. 1. sz.)

Tompa Arthur, K. dr. A bünbocsánat dogmatikai jelentősége. Theol. magántanári értekezés. Szerző sajtátja. Baia-Mare. 8° 68 l., 1 lev. Minerva rt. kny.

Turisták Évkönyve. Szerkesztik: Zaráy Jenő és Bársony Kornél. I. évfolyam, 1935—1936. Arad. 8° 96. l. Tipografia Lovrov.

Valentiny Antal. Az erdélyi magyar irodalom bibliografiája. 1934. év. Összeállította: — Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj. 8° 20 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 79. sz.)

* *Vámszer Géza, Szeben.* A csik delnei Szent János-templom. Különlenyomat a „Debreceni Szemle“ 1934. évi 8. számából. (Debrecen.) 4° 11 l., 4 l. képmelléklet. (Városi nyomda.)

Varga László. A zsidókérdés és a cionizmus. Korunk világnézeti és irodalmi havi szemle kiadása. Cluj-Kolozsvár. 1934. 8° 32 l. (Fraternitas kny.) (Korunk Könyvei. 3.) Ára 20 lej.

Venczel József. A falumunka és a transilv. falumunkamozgalom. A Transilv. Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj. 8° 32 l. Minerva rt. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 78. sz.)

Verő Henrik. Problémák. A világ-

béke problémája egy új megoldási lehetőség reflektorfényében. *Grigore Trancu-Iasi* v. miniszter (a románnyelvű kiadáshoz írt), valamint *Ligeti Ernő* előszavaival. București. (1934.) 8° 88 l. Tip. Bernát. (Ára 3 lej.)

Vives J. Lajos válogatott neve léstudományi művei. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: *Péter János*. A fordító kiadása. Targul Săcușe. (Kézdivásárhely.) Év n. 8° LXIV, 422 l., 2 lev. Nyom. a „Minerva” sajtóján.

III. VALLÁSOS IRODALOM.

Búcsu énekek Szűz Mária tisztelgő tére. Satu-Mare. Év n. 16° 32 l. Tipografia Balogh.

Clarke Freeman Jakab. Minden nap vallása. Every-Day Religion. Angolból fordította: *Kiss Sándor*. (Cluj.) 8° 4 lev., I—XII, XII/a—XII/b.; 13—207 l. (Tipografia Orient könyvnyomda.) (Szabadelvű Vallásos Értekezések. VIII.)

Egyházunk külmisziói szolgálata. Vezető-könyv. Szerkesztette: *Horváth Jenő*. Az Erdélyi Ref. Egyházkerület Iratterjesztésének kiadása. Cluj. 8° 109 l., 1 lev.; 1 térképmell. (Minerva rt.)

Földes Zoltán. Szeráfi Szent Ferenc Élete. Népiratka: -tól. (Orăștie.) Kis 8° 19 l. (Tipografia „Solia“.)

Glatz Mihály. Szentbeszéd. Krisztus király ünnepén elmondotta: — Oradea (Nagyvárad). Év n. 8° 12 l. Szt. László-nyomda rt.

Isten Dalosa. A „Szívközpont” 3-ik bővített kiadása. (Satu-Mare.) Év n. Kis 8° 48 l. Presa Libera bérlete.

Kecskeméti Lipót, Dr., főrabbi hetven-évesége. Két beszéd. Az időfordulót köszöntő hitközségi ünnepek emlékére. Kiadja: Az Oradea—Nagyvárad i Izr. Hitközség előljárósága. Oradea. Év n. 8° 8 l. Tipografia Pásztor-nyomda.

Lajos Balázs és *Gálffy Sándor*. Missziókönyv. I. kötet: Vezérkönyv és rituale. Oradea (Nagyvárad.) 8° 209 l., 2 lev. Szent László-nyomda rt.

Nits István J. A romániai modern református lelképásztor. Beköszöntő beszéd. Elmondotta Fratelián 1935.

április 28-án [Oradea—Nagyvárad.] Kis 8° l. [Calvin kny.]

Ozsváth Gy. Bizonyágtételre hallgassatok és a rostában megmaradtok s a közeljövőben történerdő megígért eseményt kész szívvel várjátok! (Cluj.) Év n. 8° 32 l. (Lyceum.)

Ozsváth Gy. Feléledés és reformáció szükségleteihez ismertett pontok a hetednapot ünneplő Adventisták számára. (Cluj.) Év n. 8° 16 i. (Lyceum.)

Ozsváth Győző. Megjövendőlt kiindulás, elhajlások és felszólítások. (Cluj.) Év n. 8° 19 l. (Lyceum-nyomda.)

Peabody G. Ferenc. A lélek egyháza. Rövid tanulmány a kereszténység lelki hagyományairól. Fordította: *Szent-Iványi Sándor*. Az Unitárius Sajtó és Iratterjesztő Bizottság kiadása. (Cluj.) 8° 114 l. (Tipografia Orient könyvnyomda.) (Szabadelvű Vallásos Értekezések. VII.)

A református ifju kis kátéja. Az erdélyi református egyházkerület iratterjesztésének kiadása. (Cluj-Kolozsvár.) 8° 16 l. (Minerva rt.)

A református presbiter kis kátéja. VII. kiadás. Az erdélyi református egyházkerület iratterjesztésének kiadása. 1934. (Cluj-Kolozsvár.) 8° 16 l. (Minerva rt.)

Rutherford J. F. Általános háború közeleg, három (!) bibliai előadás keretében kifejti —. (Editorii: Societatea de Biblie și Tractate., M. D. I. “Soc. Anonimă de Editură, București. Év n. 8° 58 l., 1 lev. „Cartea de Aur”. (Tolnai nyomda Budapest.)

Rutherford J. F. Angyalok. Szentirati értekezés. Kiadja a Biblia és traktátus Társulat, M. D. I. Részvény Társulat. București. Év n. 8° 32 sztl. lev. Tip. „Cartea de Aur“.

Rutherford J. F. Ki fog uralkodni a világ felett. Szentirati értekezés. Kiadja a: Biblia és Traktátus Társulat „J. I. T.“ Részvény Társulat București. 8° 61 l. Tip. „Cartea de Aur“.

(*Rutherford J. F.*) Kormányzat. A világ érdekeire kiható előadás közvetítése világszerte. — Az igazság eltitkolása. Miért. Szentirati értekezés. Kiadja: a Biblia és traktátus rész-

vénytársulat M. D. I. București. Év n. 8° 62 l. Tip. „Cartea de Aur“.

Szállást keres a szent család. Satu-Mare. Év n. Kis 8° 19 l. Szabadsajtó bérlete.

Szent-Iványi Sándor. Világosság felé... Beszédek, elmélkedések. Cluj. 8° 224 l. Tipografia Orient.

A tizennégy segítő szent. Oradea. Kis 8° 168 l. Szent László Nyomda R. T.

Vásárhelyi János. A mi hitünk. A református hitvallás alaptételeinek magyarázata. Egyházi beszédek. [Cluj.] 8° 198 l., 1 lev. Minerva rt. [Ára 100 lej.]

IV. TANKÖNYVEK.

Abecedar. Magyar Abécé. Függetlenül a román nyelv tanulásának előkészítésére szolgáló Képes Román ABC a magyar nyelvtől eltérő hangoztatás, írás és olvasás begyakorlására. Az első kiadást összeállították: *Szentpéteryne Haller Zs., Gázdac Mihail.* Ötödik átdolgozott kiadás. Átdolgozták: *Kandray Géza, Gázdac Mihail.* Deva. 8° 136 + 64 l. Editura A. Hirsch könyvkiadóvállalat. (Lei 26.—)

Balogh Ernő dr. Geologia pentru clasa VIII. a școalelor secundare cu limba de predare maghiară. — Geologia magyar tannyelvű középiskolák VIII. osztálya számára. Cluj. 8° 124 l. Minerva rt.

Deák Ferenc. Algebra elementară pentru clasa IV secundară. Az algebra elemei középiskolák IV. osztálya számára. Cluj. 8° 122 l., 1 lev. Minerva rt. (Ára 40 Lei.)

Déri Iuliu. Manual de limba română și istoria Românilor. Pentru școala primară cu limba de predare neromână. Clasa V. Ediția a II-a revizută. (Cluj.) Év n. 8° 140 l. (Tip. Orient.) („Tudományok könyve a magyar nyelvű elemi iskolák V. oszt. számára“ boríték-címmel a többi tan-

könyvvel egy kötetbe egyesítve. Engedélyeztetett 1935-ben.)

Gencsy Ferenc. Kereskedelmi és könyvviteli ismeretek. A magyar tannyelvű elemi népiskola V. osztálya számára. A legújabb népoktatási tanterv „Programa analitică“ alapján az idevonatkozó jogforrások felhasználásával. Kiegészítette: *Dr. Mohályi Gábor.* (Cluj.) Év n. 8° 42 l. („Orient“ kny.) (Tudományok könyve az V. oszt. számára. 5. rész.)

Gencsy Ferenc. Számítan, mértan (példatárral). A magyar tannyelvű elemi népiskolák V. osztálya számára a legújabb népoktatási tanterv „Programa analitică“ alapján. Kiegészítette: *Dr. Mohályi Gábor.* (Cluj.) Év n. 8° 80 l. („Orient“ kny.) (Tudományok könyve az V. oszt. számára. 4. rész.)

Kántor Lajos dr. Manual de limba latină pentru clasa IV-a gimnazială și similitarele. Latin nyelvkönyv a középiskolák IV. osztálya számára. Szerkesztette: — Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet Részvénytársaság kiadása. Cluj. 8° 231 l. Minerva rt. Ára: 50 lei.

Képes abécé és olvasókönyv. Kiadja a Minerva Irodalmi és Nyomdai

Műintézet Rt. Cluj-Kolozsvár. Év n. 8° 104 l. Minerva rt.

Krebs Henrik (és *Simon Sándor*). Természettudományi ismeretek. I. rész. A magyar tannyelvű elemi népiskolák V. osztálya számára. (Cluj.) Év n. 8° 169 l., 2 lev. („Orient“ kny.) (Tudományok könyve az V. oszt. számára. 7. rész.)

Paál Elek. Társadalmi műveltség és alkotmánytan. A magyar tannyelvű elemi népiskola V. osztálya

számára. Kiegészítette: *Dr. Mohalyi Gábor*. (Cluj.) Év n. 8° 16 l. („Orient“ kny.) (Tudományok könyve az V. oszt. számára. 3. rész.)

Szilágyi Márton. Földrajz. A magyar tannyelvű elemi népiskola V. osztálya számára. A legújabb népoktatási tanterv „Programa analitică“ alapján. II. kiadás. (Cluj.) Év n. 8° 38 l. („Orient“ kny.) (Tudományok könyve az V. oszt. számára. 6. rész.)

V. TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, SZABÁLYOK.

A *Transilv.* Református Egyházkerület Nyugdíj- és Özvegy-Árva Gyámintézetének szabályzata. Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsának 10105—1935. VI. számú hivatalos kiadványa. Cluj. 8° 33 l. Minerva rt.

A házassági köteléki perekben követendő eljárás. Alba-Iulia, 1934. 8° 21 l. Püspöki Lyceumj. könyvnyomda.

Legea pentru organizarea cooperatiilor. (Publicată în Monitorul Oficial No. 82 din 6 Aprilie 1935.) *A szövetségzés szervezéséről* szóló törvény. (Meg-

jelent a Hivatalos Lap 1935 április 6-iki 82. számában.) Az érvényben lévő teljes román szöveggel, magyar fordításával és tartalomjegyzékkel. Kiadta és fordította: *dr. Borbély Lajos*. Oradea. Év m. 92 l., 2 lev. + 95 l., 2 lev. Sonnenfeld Adolf R. T. Ára 125 lei.

A Népszövetség alapokmánya. Az Az eredeti szöveg nyomán és az utólagos módosításokat tekintetbe véve magyar nyelven sajtó alá rendezte *Éles György*. Kerpel I. kiadása. Arad. 8° 16 l. (Nyomatott Lovrov & Co. könyvnyomdájában.)

VI. IDŐSZAKI IRODALOM.

a) Évkönyvek, évi jelentések, jegyzőkönyvek.

Jelentés a baia-mare-i ref. egyház 1934. évi állapotáról, 27. füzet. Kiadja a Presbiterium. (Baia-Mare.) 8° 35 l. („Minerva“ kny.)

Jelentés a Kézdivásárhelyi Múzeum 1934. év december 31-iki állapotáról, illetve második évbéli gyarapodásáról. Előterjesztette az 1935 szeptember 11-én tartott Múzeumj Bizottsági ülésén *Dr. I. Diénes Ödön*. (Különlenyomat a Székely Ujság 1935. évi 40—42. számaiból.) Târgul-Săcuiesc. 8° 12 l. Tip. „Minerva“ nyomda.

Jelentés az alba-iulia-i latin szertartású rom. kath. Egyházmegyei Ta-

nács 1935. évi november hó 14-re összehívott közgyűlésére. 2438—1935. Cluj. 8° 50 l., 1 lev. „Minerva“ rt.

Makkai Sándor dr. Püspöki jelentése az Erdélyi Református Egyházkerület 1935 november 23-iki közgyűlésén az 1933 november 25-iki közgyűlés óta eltelt két esztendőről. Turda. 8° 39 l. Nyomatott Fűssy könyvnyomdaj műintézetében.

A római kath. Egyházmegyei Tanács 1934 november 22-én Kolozsvárt tartott harmadik rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. Cluj-Kolozsvár. 2° 26 l. Szent Bonaventura kny.

Schematismus Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium Alinae Provinciae S. Joseph Sponsi B. M. V. in Romania pro anno Domini MCMXXXV, a P. Joseph P. M. Pal compositus. Săbăoani-Roman. 8° 96 l. Tipogr. „Seraphica“.

Az Unitárius Egyházi Főtanács 1935. évi március hó 30. és április hó 1. és 2. napjain Clujon tartott ülésének

jegyzőkönyve. Egyházi főjegyző helyett szerkesztette: *Benczédi Pál.* [Cluj.] 8° 77 l., 5 lev. Minerva rt.

Uniunea Muncitorilor Grafici din România. — Romániai Grafikai Munkások Szövetsége. — Verband der Graphischen Arbeiter Rumäniens. Rapport anual. Évi jelentés. Jahresbericht, 1934. (Cluj.) 8° 64 l., 1 mell. (Minerva rt.)

b) Iskolai értesítők.

Cluj. A cluji róm. kat. fiú-főgimnázium 1930—1931, 1931—1932, 1932—1933, 1933—1934. tanévi értesítője. Közli az igazgatóság. Cluj. 8° 41 l. + 43 l. + 45 l. + 47 l. (A négy évi értesítő külön-külön címlappal egy boríték alatt van egyesítve.)

*Cluj. A Magyar Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1934—35. iskolai évről. Szerkesztette: *Vári Albert.* XXXIX. évfolyam. Cluj. 8° 48 l. Tipografia „Orient“ könyvnyomda.*

*Cluj. Az Erdélyi Református Egyházkerület leányfőgimnáziumának értesítője az 1933—34. iskolai évről. Az előljárásság megbízásából szerkesztette: *Özv. Bátor Józsefné.* Cluj. 8° 82 l. Minerva rt.*

*I. G. Duca. Az I. G. Duca-i unitárius főgimnázium értesítője az 1934—35. isk. évről. Szerkesztette: *Boros Jenő.**

Odorheiu. 8° 43 l. Globus-könyvnyomda (Csiky Albert).

*Odorheiu. A magyar tannyelvű és a 260/930. sz. közokt. min. engedéllyel nyilvánossági jogu székelyudvarhelyi fiú-főgimnáziumnak 1934—35. tanévi értesítője. Közrebocsátja: *Biró Lajos.* Odorheiu-Székelyudvarhely. Év n. 76 l., 2 lev. [Tip. S. A.]*

*Sft.-Gheorghe. A Sft.-Gheorghe-i ref. Székely-Mikó kollegium nyilvánossági jogu főgimnáziumának és leánygimnáziumának értesítője az 1933—34-ik iskolai évről. Az előljárásság megbízásából szerkesztette: *Csutak Vilmos.* (Sft.-Gheorghe.) 8° 72 l., 1 lev. (Tipografia Móricz-nyomda.)*

*Târgul-Săcuesc. A târgul-săcuesc-i római katolikus főgimnázium és tanítóképzőintézet értesítője az 1933—34. isk. évről. Szerkesztették: *Szöcs Mihály* és *Kovács András.* Târgul-Săcuesc.) 8° 32 l. (Tip. Ștefan Turóczy.)*

c) Naptárak.

Bányász-naptár az 1936. évre. Kiadja: a Romániai Bányaiipari Munkások Szövetsége. (București) 16° 132 l. (Tiparul Institutului de arte grafice „Presa“.) Lei 20.

*Brassói Lapok könyvnaplója az 1936. szökö évre. Szerkesztette: *Finta Zoltán.* (Brașov.) 8° 96 l., 16 lev. A Brassói Lapok könyvostályának kiadása. (Ára 25 Lei.) — A borítékán: *Brassói Lapok családi naptára, vagy Brassói Lapok nagy regélő naptára.**

*Az erdélyi gazdák zsebnaptára az 1936-ik szökö esztendőre. Szerkeszti: *Török Bálint.* 67. évfolyam. (Cluj-Kolozsvár.) 8° 96 l.; 2 mell. (Minerva rt.)*

Erdélyi Kalendárium 1936. évre. Különös tekintettel az erdélyi vásárok hibátlan kiadására. XXXI. évfolyam. Kiadótulajdonos: „Füßy“ könyvnyomda, stb. Turda (Torda). 8° 20. l., XX. l., 12 lev., 21—76 l., 8 lev. (Tip. Füßy.)

Erdélyi kincses naptár az 1936. szö-

kőévre. Cluj. 8° 112 + XX l. Nyomatott a „C. Grafica“-nyomdában. Ára 15 lei.

Erdélyi magyar naptár 1936-ik évre. XVI. évfolyam. Cluj. 8° 144 + XX l. Minerva rt.

Erdélyi magyar naptár 1936. Oradea. 8° 96 l. Pásztor Ede kny. (Ára 10 lei.) — Szövege azonos az „*Erdélyi Magyarság naptára*“ szövegével.

Erdélyi magyar református naptár az 1936. szökőévre. Az Erdélyi Református Egyházkerület Iratterjesztésének kiadása. (Turda.) 8° 192 + XX l. (Tipogr. Füssy József könyvny.) Ára 20 Lei.

Erdélyi magyar unitárius naptár az 1936-ik szökőévre. A Dávid Ferenc-Egylet választmányának megbízásából szerkeszti: *Ürmösi József*. Cluj. 8° 112 l. Minerva rt.

Erdélyi Magyarság naptára, 1936. Oradea. 8° 96 l. Pásztor Ede kny. — Szövege azonos az „*Erdélyi magyar naptár*“ és a „*Friss Ujság naptára*“ szövegével.

Erdélyi Szentcsalád naptár az 1936. szökőévre. XI. évfolyam. Oradea. 8° 144 l. Szent László-nyomda rt.

Friss Ujság naptára, 1936. Oradea. 8° 96 l. Pásztor Ede kny. — Szövege azonos az „*Erdélyi Magyarság naptára*“ szövegével.

Hangya naptár 1936. évre. Szerkeszti és kiadja a Hangya Központ Nagyenyeden. Cluj. 8° 144 l., 4 képmell. Minerva rt.

Az Igazság és Szeretet Naptára, 1936. Szerkeszti: az Igazság és Szeretet lapkiadó hivatala. Oradea. 8° 96 l. Kiadja: Pásztor Ede kny.

Katolikus Naptár az 1936. évre. XIII. évfolyam. Összeállította: a „Katolikus Világ“ szerkesztősége. Tulajdonos: Az Erdélyi Szentferenc-rend. Cluj. 8° 122 l., 3 lev., VIII. l. Szent Bonaventura könyvny.

Legújabb erdélyi magyar naptár az 1936. szökő évre. (Arad.) 1936. 8° 24+79+79+79 l. Tipografia Reiner nyomda. (Ára 10 lei.)

Magyar népnaptár az 1936. évre. VIII. évfolyam. Kiadja: Az Országos Magyar Párt bánsági tagozata. Szerkeszti: *Dr. Páll György* főtktár. Timisoara. 8° 144 l. „Victoria“ kny.

Munkás naptár, 1936. Kiadja a Romániai Szociáldemokrata Párt. Bucuresti. 8° 124 l., 2 lev., XX. l. Nyomda-jelzés nélkül. (Ára 15 lei.)

Nagy képes naptár az 1936-ik szökőévre. XXXI. évfolyam. Oradea. 8° 112 l. Kiadja és nyomta: a Szent László-nyomda rt. — A borítékán: *Mesemondó naptár*.

Népujság könyvnaplója az 1936. szökő évre. Szerkesztette: *Finta Zoltán*. (Braşov.) 8° 80 l. A Brassói Lapok könyvosztályának kiadása. (Ára 12 Lei.) — A borítékán: *Népujság gazda naptára*, vagy *Népujság kis regélő naptára*. (NB. A Brassói Lapok könyvnaplója kivonata.)

Református árvaházi képes naptár, 1936. Kiadja: a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Iratterjesztése. Szerkesztette: *Csernák Béla*. X-ik évfolyam. Oradea. 8° 160 l. Kálvin kny. Ára 16 lej.

Régi és valódi Szentistváni Péter András-féle székely naptár az 1936-ik 366 napból álló szökő esztendőre. A vásárok pontos jegyzékével. 46-ik évfolyam. Târgu-Mureş (Marosvásárhely). 8° 112 l., 4 lev. Székely naptárak kiadóvállalata. (Típ. S. Nagy.)

A *Róm. Kat. Népszövetség naptára* az 1936. évre. VII. évfolyam. Arad. 8° 128 l., 1 mell. Nyomta a „Vasárnap“. — A borítékán: *Katolikus Népszövetség naptára*.

Szilágysági református naptár az 1934, 1935. évre. Szerkesztették: *Be-reczky József, Kádár Géza, Fodor Béla, dr. Tapsony Endre*. (A szilágyszolnoki ref. egyházmegye lelkesztés-tületének kiadása.) Zilah. 8° Az 1934. évre 166 l., 9 lev. Az 1935. évre 130 l., 1 lev., XVI. l. Seres Samu könyvnyomdája. Ára 20 lej.

Uj Cimbora kis naptára az 1936. szökőévre. (Cluj.) 24° 42 l. (Minerva-nyomda.)

VII. KÜLÖNFÉLÉK.

Bánhidv Sándorné. Cili szakácskönyve. Irta és összegyűjtötte: — Arad. 1934. 8° 187 l. Nyomatott Lovrov et Co. könyvnyomdájában. Megrendelhető: Kerpel Izsó könyvkereskedésében, Aradon.

A cluji Marianum róm. kath. tan- és nevelőintézet. Internátusi tudnivalók. Cluj. Év n. 8° 8 l. Mayer-nyomda.

Delly-Szabó Géza. Nótabokréta. 77 eredeti magyar, székely, csángó és kalotaszegi népdal vegyeskarra. [I.]—III. füzet. (1—30 népdal.) Kiadja Delly-Szabó Géza. Cluj. Év n. 8° (I. f.) 6 lev.; II. f. 4 lev.; III. f. 4 lev.: Minerva rt. — A címlapot Tóth István festőművész rajzolta. — Ára (füzetenként) 120 lej.

Liber miserorum. 50 imagines xylographi *Belae Gy. Szabó.* Claudiopoli. 8° 5 lev., 50 tábla. Nyomdajelzés nélkül. (Ára 100 lej.)

A nemzeti bajnokság számokban. Évkönyv. Összeállította: *Weinberger István.* Arad. 8° 30 l. Tip. Lovrov et Co.

Nivea torna iskola. Kiadja: Beiersdorf et Co. S. A. R. A Nivea készítmények gyára, Braşov. Lovag Luigi Maveri a testnevelés tanárának módszere. Év n. 87 l. („Cartea Românească“.)

Az *Országos Magyar Párt* lugosi tagozata kulturszakosztályának könyvtárjegyzéke. Első kiegészítés. Lugoj. 8° 12 l. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája.

Az *Országos Magyar Párt* népkisebbségpolitikai és jogi könyvtárának első közlése. 1935. október. (Kü-

lönlenyomat a „Magyar Kisebbség“ nemzetpolitikai szemle 1935. évi 19—20. számából.) (Lugoj.) 8° 2 lev. (Husvéth és Hoffer kny.)

Reuniunea Maghiară de Lectură Buziaş. Buziási Magyar Olvasókör. (Buziaser Ungarischer Leseverein.) II. Anex la catalogul bibliotecii. Függelék a könyvtári jegyzékhez. (Anhang zum Bücherverzeichnis.) (Buziáson Brach József kny.) Kis 8° 10 l. (Ára 4 lej.)

A Romániai Magyar Kisgazdapárt kateája. II-ik kiadás. Kiadja: a Romániai Magyar Kisgazdapárt, (Bukarest, év n.) 8° 12 l. („Litera“ termelő- és könyvkiadó szövetkezet.) Ára 5 lej.

A Romániai Radikális Párt (földműves-) Párt harcosainak olvasókönyve. Reghin. 8° 22 l. Új Könyvkereskedés könyvnyomdája.

Seta-hírek. Közlemények az Erdélyi Villamossági rt., Sibiu, valamint ennek érdekkörébe tartozó Alba-Iuliai Városi Művek rt., Mediaszi Városi Művek rt. és a Sighişoarai Városi Művek rt. fogyasztói részére. Külön kiadás a világitásról. 1935. őszén. (A „Seta“ Erdélyi Villamossági rt. kiadása, Sibiu—Nagyszében.) Sibiu. 8° 39 l. Krafft et Drotleff.

Tréger Lajos. A baia-mare-i kirándulók népszerű útmutatója Baia-Mare város belterületén és hegyvidéke kirándulóhelyeinek úthálózatában. Személyes bejárás alatt szerzett helyismerettel írta és kiadta: —. I. kiadás. Baia-Mare. Kis 8° 148 l.; 1 képmell. és 1 térkép. Minerva-nyomda

VIII. GYŰJTEMÉNYES MUNKÁK ÖSSZEFOGLALÓ UTALÓI.

(Az egyes művek részletes feldolgozását lásd az illető szakoknál.)

Ajándékgépenytár. Megjelenik havonként egyszer. A Lap- és Könyvkiadó R.-T. kiadása. Braşov—Brassó. (A Brassói Lapok és Népujság melléklete.) 8° — 16. szám, 1935. január hó. *Erdélyi Agnes.* Kovácsék. — 17. szám, 1935. február hó. *Farkas*

Aladár. Erkölesten szerződés. — 18. szám, 1935. március hó. *Károly Sándor.* Váratlan vendég. — 19. szám, 1935. április hó. *Molter Károly.* Faluszerző. — 20. szám, 1935. május hó. *Vécsey Leó.* A halálfilm. Különös történet. — 21. szám, 1935. június hó.

Csányi Piroška. A sivatag hangja. — 22. szám. 1935. július hó. *Kakassy Endre*. Európa patkányai. — 23. sz. 1935. augusztus hó. *Gábor István*. „A Fekete Macska“ szálloda.

Az Erdélyi Katolikus Akadémia Kiadványai. Szerkeszti: *Dr. György Lajos*. (Cluj.) 8° — 10. *Biró Vencel dr.* Altórijai gróf Apor István és kora.

Erdélyi Szépműves Céh. (Cluj.) 8° VIII. sorozat. 12—13. sz. könyv. *Wass Albert*. Farkasverem. Regény. — 14—15. sz. könyv. *Maksay Albert*. Idegen partok. Úti képek. — 16. sz. könyv. *Alecsandri, Vasile*. Emlék. Versek. Fordította, életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Bardócz Árpád*. — 17—18. sz. könyv. *Erdélyi csillagok*. Arcok Erdély szellemi múltjából. Az Erdélyi Helikon íróinak tízedik találkozója alkalmából. — 19—20. sz. könyv. *Czinczár Miklós*. Menekülés. Regény. — 21—24. sz. könyv. *Szántó György*. Fekete éveim. I.—II. kötet. — IX. sorozat. 1.—2. számú könyve. *Tamási Aron*. Jégtörő Mátyás. Regény. — 3.—4. számú könyve. *Reményik Sándor*. Romon virág. Versek. 1930—1935.

Erdélyi Tudományos Füzetek. Szerkeszti: *Dr. György Lajos*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Cluj. 8° — 73. sz. *Lakatos István*. Magyaros elemek Brahmás zenéjében. — 74. sz. *Kristóf György dr.* Eminense Mihály költeményei. — 75. sz. *Biró József dr.* A bonczhidai Bánffy-kastély. — 76. sz. *Juhász Kálmán dr.* Műveltségi állapotok a Temesközben a török világban. — 77. sz. *Rajka László dr.* Jókai román tárgyú novellái. — 78. sz. *Venczel József*. A falumunka és az erdélyi falumunkamozgalom. — 79. sz. *Valentiny Antal*. Az erdélyi magyar irodalom bibliografiája. 1934. év. — 80. sz. *Biró József dr.* Magyar művészet és erdélyi művészet.

A Harangszó könyvtára. A Harangszó kiadása. Odorheiu. 8° 1. sz. *Hórváth Jenő*. Szórványaink.

Hasznos Könyvtár. Népmvelési havi szemle. Kiadja az Agisz Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya. Brassov—Brassó. 8°. — I. évfolyam. 1.

szám. *Bodor Kálmán*. A háromholdas gazdának is meg kell élnie. (Gazdasági sorozat.) 2. kiadás. — 2. szám. *Kácsó László dr.* és *Jancsó Béla dr.* A szoptató anya és gyermeke. (Egészségügyi sorozat. 1. füzet.) — 3. szám. *Halász Gyula*. Petőfi Sándor élete. (Közművelődési sorozat. 1. füzet.)

* *Hely- és Népiségtörténeti Dolgozatok*. Budapest. 8° 1. sz. *Szabó T. Attila*. A helynévgyűjtés jelentősége és módszere.

Keresztény Magvető Füzetci. Cluj-Kolozsvár. 8° — 17. *Iván László dr.* Dávid Ferenc arca a szellemtudományi lélektan tükrében.

Korunk Könyvei. Korunk világnézetű és irodalmi havi szemle kiadása. Cluj-Kolozsvár. 8° — 3. *Varga László*. A zsidókérdés és a cionizmus.

A „Magyar Nép“ könyvtára. Szerkeszti: *Gyallay Domokos*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet Rt. kiadása. Cluj. 8° — 48. sz. *Izsák Domokos*. Dalok erdön, mezön... Versek. — 49. sz. *Jánossy Béla, P.* Király daliája. Költői elbeszélés. — 50. sz. *Szotyori Lajos*. Falusi mulattató. Jelenetek, színjátékok.

* *Nagy László Könyvtár*. Szerkesztik: *Ballai Károly*, *Kemény Gábor* és *Nógrády László*. Budapest. 8° — 4. *Jancsó Elemér dr.* Az erdélyi magyarság életsorsa nevelésügyének tükrében. 1914—1934.

Szabadelvű Vallásos Értekezések. Szerkeszti: *Szent-Iványi Sándor*. („Az Unitárius Sajtó és Iratterjesztő Bizottság kiadása.“) (Cluj.) 8° — VII. *Peabody G. Ferenc*. A lélek egyháza. Fordította *Szent-Iványi Sándor*. — VIII. *Clarke Freeman Jakab*. Mindennap vallása. Angolból fordította *Kiss Sándor*.

Új Erdély Könyvek. Szerkeszti: *Győri Illés István*. Cluj. 8°—1. szám. *Eminescu, Mihail*. Összes költeményei. Fordította: *Kibédi Sándor*.

Zsidó Jövő-Könyvtár. Szerkeszti: *Frischmann Henrik*. Zsidó Jövő kiadása. Sau-Mare. 8° — II. *Mészáros Fleischer Zsigmond*. Az ötödik fiú. Ifjúsági regény.

Romániában az 1935. évben megjelent román-magyar és magyar időszi sajtótermékek címjegyzéke.

Összeállította: **Monoki István** egyetemi könyvtáros.

Tizenhárom évvel ezelőtt jelent meg *György Lajos* bibliografiája „A romániai magyar időszi sajtó öt esztendeje (1910—1923)” címmel. Ez a bibliografia úttörő volt a maga nemében, mivel előtte hosszú időn át alig foglalkozott valaki hasonló kérdéssel s ha mégis, az is inkább kereskedelmi vagy egyéb célokat szolgált, mint tudományos érdekeket. Ő volt az, aki nehéz viszonyok között, a rendelkezésére állott hiányos eszközök mellett is, a legnagyobb pontossággal és alaposággal szedte rendszerbe a romániai magyar időszi sajtó öt évre eső termékeit, hogy képet adjon az itteni magyarság kezdődő kulturális életéről. Sajnos, bármennyire is éreztük e munka folytatásának hiányát, *György Lajos* példája nem talált követőkre s az érdeklődők teljes tájékozatlanságban maradtak a fent említett szépen indult kulturális élet további sorsa felől. Ugyancsak *György Lajos* szorgalmazására jelenik meg most az 1935. év sajtótermékeit felölelő címjegyzék, hogy bár egy esztendő eredményével mutassa meg, vajjon a magyarság 1919—1923. években fejlődésnek indult kulturális élete milyen irányú lett? Az eredmény kielégítőnek mondható, mert amíg az 1919—1923 évek kimutatása szerint öt év sajtótermékeinek a száma tett ki 330-at, addig a most megjelenő katalógus szerint egy év termékei a 300-at elérik. Ezek között találunk olyanokat is, amelyek teljesen hiányoztak az 1919—1923. években: a tudományos szakirodalmat. Ez meg azt bizonyítja, hogy a magyarság kulturális életmegnyilvánulása megtalálta egyensúlyi helyzetét s azt az egyenes vonalú utat, amelyen kiegyensúlyozott helyzetében haladnia kell.

A most megjelenő katalógus igen sok beszédes adatot tartalmaz, amelynek taglalásába egyelőre nem célszerű belefogni. Igazán helyes következtetést csak akkor lehet majd levonni, ha az 1923—1935. évek közötti nagy űrt betöltő teljes címjegyzék meg fog jelenni, ami remélhetőleg meg is történik a jövő év folyamán. Akkor lesz csak látható annak a nagy fejlődésnek menete, ami az 1935. év igen szép eredményét kitermelte.

Itten még csak annyit említünk meg, hogy e jegyzéknek összeállításánál mindenben *György Lajos* elveit tartottuk szem előtt, azzal a kevés változtatással, hogy az anyag elrendezése nem szakok szerint, hanem az abécé sorrendjében történt. Ez a körülmény végeredményben a feldolgozás rendszerére nem nagy befolyással van, de annál nagyobb a keresésre, mivel a betűrendben bármely sajtótermék gyorsan feltalálható, míg pontos szakszerinti beosztásnál a keresés, az egyes sajtótermékek sokféle hovatartozása miatt, körülményes és bonyolult lett volna. Az anyag tárgyszerinti áttekinthetése miatt a betűrendes címjegyzékhez van ugyan csatolva egy szakbeosztásos tájékoztató, de ez csak a szó legszorosabb értelmében vett tájékoztató akar lenni s nem szakkatalogus, amennyiben az időszaki termékeket mindössze néhány fontosabb csoportban tünteti fel.

Ugyancsak igen érdekes az is, mint oszlanak meg a sajtótermékek földrajzilag. Ezért a címjegyzék harmadik része betűrendben tünteti fel azon helységeket, ahol sajtótermékek jelentek meg, ezeket is cím szerint sorolva fel.

I.

Betűrendes címjegyzék.

Rövidítések magyarázata: * megszűnt; ** két és három v többnyelvű. Eé=egész évre; Fé=fél évre; Né=negyed évre; Eh=egy hónapra; Esz=egy szám: l.=lásd.

A Béreai Biblia Tanuló. A Nemzetközi Bibliatanulók szabad csoportjának közlönye. III. évf. 1—6. sz. Megjelenik minden második hó 1-én. Cím: Nagy Bálint, Cluj. „Lyceum“-ny. Eé 90 Lei. Szegény testvéreknek ingyen.

A Cipó 1. Incáltámintea.

* *Ago.* Hirdetési lap. I. évf. 1—3. sz. Megjelenik hetenként, [majd] minden hónap 1-én és 15-én. Redactor: Walter Schmidts. Braşov. Tip. Schuster (Rapid.) Esz 3 Lei. [Román-német-magyar nyelvű.]

A Háztulájdonos 1. Proprietarul de Casă.

* *A Hét.* Közgazdasági és társadalmi lap. II. évf. 1—17. sz. Megjelenik minden héten. Szerk. és fel. szerk. Mérő Rezső. Timişoara. „6 órai Ujság“ ny., „Atheneu“ ny. Eé 500 Lei.

A Hírnök. XXXII. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta. Főszerk. P. Trefán Leonárd. Fel. szerk. Papp Jánossy

Béla. Kiadja a eluji szentferencrendi kolostor. Főmunkatárs Mael Ferenc [1—3. sz.] Cluj. „Szent Bonaventura“ kny. Eé 160 Lei. Esz 16 Lei.

A Kakas. V. évf. 1—30. sz. Megjelenik havonta háromszor, [majd] minden hó 1-én és 15-én. Fel. szerk. és kiadó halászi Lovich Gyula. Arad. Lovrov & Co.-ny. Eé 120 Lei. Esz 5 Lei.

Alimentația. — Élelmiszer-Ujság. — Lebensmittel-Zeitung. Fűszer és gyarmatárú, mészáros, hentesipar, élőállat, nyerstermény, gabona, liszt- és zsákkereskedelem, malomipar, sör, szeszipar, vendéglősök, kávéosok, sütők, cukrászok, edény, üveg, festék, vegyészeti ipar, háztartási cikkek, ügynökségek és szállítási vállalatok szakközlönye. III. évf. 1—10. sz. Megjelenik heti jelentéssel minden hétfőn. Fel. szerk. Wojtietzky Tibor. Cluj. „Lumea“ ny. Eé 360 Lei.

A Magánalkalmazott l. Salariatul.

A Magántisztviselő l. Funcționarul Particular.

A Mi Lapunk. Független politikai napilap. I. évf. 1—57. sz. Fel. szerk. Tuláts György. Târgu-Mureș. „Pax“ ny. Esz 1 Lej.

A Nap. A katolikus nőmozgalom lapja. XIV. évf. 1—10. sz. Kiadja a Szociális Testvérek Társasága. A szerkesztésért felelős: Csatári Adél. [7—10. sz.] Cluj. „Gloria“ kny. Eé 60 Lej. Esz 6 Lej.

A Nép. Magyar hetilap [majd] Magyar politikai és gazdasági hetilap. XI. évf. 20—27. sz. A szerkesztésért felelős: Asztalos Dénes. Közgazdasági szerk. Bársony Kornél. Odorheiu. „Minerva“ G. N. Gârnetu [majd] „Globus“. [N. B. U. a. szöveggei, mint a „Hargita“, de mint a romániai Magyar Kiszgazda Párt demokratizált lapja.] Eé 100 Lej. Esz 2—1 Lej.

Apostoli Iskola. Az „Apostol“ melléklete. 3—6. sz. Szerk. és szerkesztésért felelős: P. Kiss József S. I. [Satu-Mare. „Patria“ kny. Előzményét l. *Gárdavezető*. 1—2. sz.]

Aradi Közlöny. Politikai és közigazdasági napilap. 50. évf. 1—292. sz. Megjelenik naponta. Főszerk. Stauber József. 1897—1932. A szerkesztésért Stauber János, [majd] Stauber István felel. Arad. „Aradi Nyomda vállalat“. Eé 840 Lej. Esz 3 Lej.

Aradi Ujság. XXXV. évf. 1—296. sz. Fel. szerk. Vörös László. Fel. kiadó Fischer Mihály. — Kiadja az Aradi Lapkiadó Vállalat. Arad. Nyomatott az „Aradi Ujság“, [majd] a „Friss Ujság“ körforgó gépén. Esz 1 Lej.

Aranyoszek. Független politikai, társadalmi és közigazdasági hetilap. IV. évf. 1—52. sz. Megjelenik hetenként szombaton. Fel. szerk. Heltmann Ervin. Kiadó és laptulajdonos „Minerva“ kny. Turda. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

Aranyosvidék. Politikai és társadalmi hetilap. XLV. évf. 1—52. sz. Megjelenik hetenként szombaton. Fel. szerk. Boross Elek. Kiadó és laptulaj-

donos: Füssy József. Turda. „Füssy József“ kny. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

* *Astra Megafon.* I. évf. 1—8. sz. Satu-Mare. Editura B. Dénes „Presa Liberă“. Eh 20 Lej. [Román és magyar nyelvű.]

A Szent Kereszt. Krisztus katonáinak, a Szent Kereszt Szövetségnek hivatalos közlönye. X. évf. 1—3. sz. Szerkesztésért és kiadásért felel P. Boros Fortunát. Cluj. „Bonaventura“ kny.

A Toll. Brázay Emil hetilapja. XVII. évf. 1—34. sz. Megjelenik havonta 3-szor. Fel. szerk. Brázay Emil. Timișoara. „Hajdu“ kny., „Friss Ujság“ kny. Eé 400 Lej. Esz 10 Lej.

A Világ. Független magyar politikai lap. IX. évf. 1—52. sz. Szerk. Wojticzky Gyula. Fel. szerk. Bereczky Vilmos, (távollétében 3. sz.-ig) Wojticzky Tibor. Cluj. „Lumea“ kny. Eé 250 Lej. Esz 2 Lej.

Az Apostol. Az Imaapostolság, Jézus Szive Szövetség értesítője. X. évf. 7—52. sz. Megjelenik minden vasárnap. Kiadja a Szívközpont, Főszerk. P. Domby József. Társszerk. P. Napholez Pál [40. sz.-tól.] Fel. szerk. P. Kiss József [26. sz.-ig.] Szerkesztésért felel „Az Apostol“ sajtóbizottsága [27. sz.-tól.] Satu-Mare. „Patria“ kny., Szabadsajtó R. T. Eé 150 Lej. Esz 3 Lej a „Kis Apostol“-al együtt. [Előzményét l. *Szív* 1—6. sz.]

Az Ellenzék. Független politikai, riport és sportlap. XXIII. évf. 1—49. sz. Megjelenik minden hétfőn reggel. Fel. szerk. és laptulajdonos Nagy Samu. Szerk. Fodor István. [36. sz.-tól.] Târgu-Mureș. Nagy Samu kny. Esz 1 Lej.

Az Én Kicsinyeim. Református gyermeklap. XI. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónapban. Fel. szerk. Gönczy Lajos. Cluj. „C. Grafica“ kny. Eé 20 Lej. Esz 2 Lej.

Az Igazság Tanuja. Folyóirat az igazság barátai számára. XI. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hó 15-én. Kiadja: A Sălajmegyei Magyar Baptista Hitközség, Nusfalán. Szerk. Szivós Mihály, Șimleul-Silvaniei. A szerkesztésért felel Kulcsár István.

Simleul-Silvaniei. Lázár kny. Eé 50 Lej.

Az Iparos l. Meseriaşul.

Az Ujság. Független politikai napilap. VII. évf. 1—291. sz. Szerkesztésért felel: Gaál Sándor. Salonta. „Az Ujság“ nyomdája. Eh 25 Lej. Esz 1 Lej.

Az Út. Folyóirat a lelkipásztori és nevelőmunka számára. Alapította Ravasz László. XVII. évf. 1—10. sz. Szerk. és kiad. Imre Lajos és Tavaszy Sándor. Fel. szerk. Imre Lajos. Cluj. „C. Grafica“ kny. Eé 120 Lej. Esz 12 Lej.

Az Út. A vallásos nemzeti gondolat organuma. I. évf. 1935. (5696.) 1—2. (?) sz. Kiadja: A Mizrahi és a Brith Hanoar Hamizrachi Erdélyrészi központja. Fel. szerk. S. Wieder. Sighet. „M. Horovitz“ kny. Vişeu de sus. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

Az Utazó l. Voiajorul.

Az Üdv Üzenete. Vallásos irányú folyóirat az üdvösségre vágyók számára. III. évf. 1—24. sz. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. Fel. szerk. és kiadó: Molnár Károly. Társszerk. Galambos István. Kiadóhivatali megbízott: Diós Antal. Timişoara. „Mercantil“ kny. Eé 90 Lej.

Bányamunkás. A Romániai Bányai Munkások Szövetségének hivatalos közlönye. XVI. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta egyszer. Bucureşti. Tip. „Presa“. Eé 60 Lej. Esz 3 Lej. [9. sz. román nyelvű, román címmel: *Minierul.*]

Bányavidék. Független politikai és társadalmi hetilap. I. évf. 1—36. sz. Megjelenik hetenkint egyszer: Vasárnap reggel. Fel. szerk. és laptulajdonos: Krizsán P. Pál. Baia-Mare. „Minerva“ kny. Esz 5 Lej. Eh 20 Lej.

** *Bibliografia.* Revista literară şi de cultură muzicală. Monitorul Editurii Fraţii Moravetz S. A. Timişoara. Anul XI. No. 1—13. Apare lunar. Editată de Fraţii Moravetz S. A. Red. de Alex. Borgida. Eé 30 Lej. Esz 3 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

B'nai Brith Szemle. Az erdélyi páholyok munkaközösségének havi közlönye. Január—december. Kézirat

gyanánt. Cluj. „Fraternitas“ Rt. Esz 20 Lej.

Bolond Istók. VII. évf. 1—14. sz. Megjelenik minden 15 napban. Szerk. Borsódi Lajos. Fel. szerk. Bücher Zsigmond [1—6. sz.] Deutsche Beilage. Gerzanich László [7—12. sz.] Timişoara. „Sonntagsblatt“ kny. [majd] „Minerva“, „Biriunţa“ és „Tara“ kny. Eé 100 Lej.

* *Bomba.* Szókimondó és igazságért harcoló független lap. I. évf. 1—21. sz. Szerkesztésért felel Marossy G. Oradea. „Patria“ kny. Esz 1 Lej.

Bőr és Cipő l. Piele şi Ghete.

Brassói Friss Ujság. VI. évf. 1—363. sz. Főszerk. Vörös László. Fel. szerk. Fischer Mihály. Kiadja az Aradi Lapkiadó Vállalat. Arad. Nyomatott az Aradi Ujság [majd a] Friss Ujság körforgó gépén. Esz 1 Lej.

Brassói Lapok. XLI. évf. 1—299. sz. Főszerk. Szele Béla. Fel. szerk. Kocsis Béla. Braşov. Lap- és Könyvkiadó R. T. Eh 70 Lej. Esz 3 Lej.

Brassói Napló. Politikai és társadalmi hetilap. [40. sz.-tól.] Politikai napilap [majd] Független politikai napilap. III. évf. 1—114. sz. Kiadó és szerk. Halász Gyula. Fel. szerk. Elek György. Braşov. „Hunyadi“ ny. [közben az] „Antal“ kny-ban. Eé 160 [majd] 360 Lej. Esz 3 [majd] 1 Lej.

Bukaresti Lapok. Független politikai napilap. IV. évf. 1—299. sz. Fel. szerk. Kocsis Béla. Braşov. Lap- és könyvkiadó R. T. Eh 80 Lej. Esz 4 Lej. [N. B. 1—25. sz. elkobozva.]

** *Buletinul Asociaţiei Farmaciştilor din Ardeal şi Banat.* Pentru informafuni şi ştiinţă profesională. IX. No. 1—24. Apare de două ori pe lună sub conducerea comitetului secţiei în Ardeal şi Banat. Fel. szerk. Mózes Károly. Kiadó-laptulajdonos a Romániai Gyógyszertártulajdonosok Országos Egyesületének Erdély-Bánáti Tagozata. Cluj. „Fortuna“ kny. [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 600 Lej.

** *Buletinul Bănăţean al Invalizilor.* Az Erdélyi Hadirokkantak, Árvák, Özv. Egyesületének hivatalos

közlönye. II. évf. No. 9—26. Megjelenik 2-szer havonta. Šef. red. Kisslinger Štefan. Timișoara. Tip. „Atheneu“. Eé 120—240—600 Lej. [Román-magyar-német nyelvű. Előzményét l. *Buletinul Invalizilor al Banatului*. II. 4—8.]

** *Buletinul Invalizilor al Banatului*. Az Erdélyi Hadirokkantak, Arvák, Özv. Egyesületének hivatalos közlönye. II. évf. No. 4—8. Megjelenik 2-szer havonta. Šefred. Kisslinger Štefan. Timișoara. Tip. „Atheneu“. Eé 120—240—900 Lej. [Román-magyar-német nyelvű. Folytatása: *Buletinul Bănăŕean al Invalizilor*. II. 9—26.]

Buletinul Mașinilor. — Gépvásár. — Maschinenmarkt. III. évf. ? sz. Megjelenik havonta. București. Tip. Coop. Litera. [Román-magyar-német nyelvű.] Ingyen.

** *Buletinul Sindicatelor Muncitorești. — Munkás Szindikátusok Értesítője*. II. évf. 1—3. sz. Megjelenik havonta. Fel. szerk. Ioan Crețu. Arad. Tip. Lovrov & Co. [majd] Gh. Ienci. Esz 1 Lej. [Román-magyar nyelvű.]

Bursa Horticolă Rmână. — Román Kertészeti Tőzsde — Rumänische Gartenbörse. A Romániai Kertészeti Egyesület Temesvári Fiókjának közlönye. XIV. évf. 148—159. sz. [Megjelenik havonta.] Red. E. Fűszfás Girant; M. Demetrovici. Timișoara. „Tip. Românească“. [Román-magyar-német nyelvű.]

Calauza. — Utmutató. [Ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági érdekeket szolgáló hirdetési folyóirat.] I. évf. [1935] 1—10. (?) sz. Igazgató Kandel Victor. Satu-Mare. „Presa Liberă“ S. A. Eé 200 Lej.

** *Canis*. A Romániai Fajkutya tulajdonosok Egyesülete hivatalos lapja. III. évf. 1—11. sz. Fel. szerk. Adalbert Ludwig. Timișoara. „Hajdu“ kny. „Atheneu“ kny. [Román-magyar-német nyelvű.]

„*Carpatpress*“. București magyar sajtótudósító. Kézirat gyanánt. II. évf. 1—? sz. Szerk. Fekete Nagy Mihály. Megjelenik hetenként. București. [Gépirásos sokszorosítás.]

** *Coafor. — Fodrász*. (A romániai fodrászok központi szerve.) XXV. évf. 1—3. sz. Megjelenik havonta kétszer. Fel. szerk. König Károly, Târgul-Mureș. Nagy S. kny. [Román és magyar nyelvű.] Eé 180 Lej.

** *Conducător. — Vezető. — Führer*. No. 450—455. Herausgeber: Jakob Grosz. Timișoara. Tip. „Sonntagsblatt“. [Inkább német.] Ingyen. [Előzményét l. *Conducătorul prin Timișoara*. No. 434—437. és *Informatorul prin Timișoara*. No. 438—449.]

** *Conducătorul prin Timișoara*. Jhrg. XV. No. 434—437. Herausgeber Jakob Grosz. Timișoara. Tip. „Sonntagsblatt“. [Folytatását l. *Informatorul prin Timișoara*. No. 438—449. és *Conducătorul — Führer-Vezető*. No. 450—455. Román-magyar, de túlnyomólag német hirdetési lap.]

* *Conductor Technic. — Művezető*. A romániai művezetők országos nyugdíjgyesületének hivatalos közlönye. VIII. évf. 1—? sz. Főszerk. Schreiber A. Fel. szerk. Hodán Kálmán. Petroșani. Tip. „Jiul Cultural“ S. A. [Román-magyar nyelvű.] Eé 80 Lej. Esz 15 Lej.

Confidence. Buletin economic. VII. évf. 1—245. sz. Red. resp. V. Rösler. Cluj. [Gépirásos sokszorosítás.]

** *Consum*. XV. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden vasárnap. Red. resp. Gheorghe Petruca. Cluj. Tip. „Cultura“. [Román-magyar nyelvű.] Eé 2000—1000 Lej.

Csiki Lapok. Politikai, közgazdasági és társadalmi hetilap. XLVII. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden vasárnap. Laptulajdonos özv. Vákár Lajosné. Fel. szerk. Részegh Viktor. Mercurea-Ciuc. Vákár L. kny. Eé 160 Lej. Esz 3 Lej.

Csiki Néplap. Politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap. V. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden szerdán. Fel. szerk. és laptulajdonos Péter Ferenc. Mercurea-Ciuc. Péter Ferenc kny. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

** *Curier*. Organ de informațiuni pentru cumpărători de efecte internaționale garantate de stat. III. 1—

12. Apare lunar. Red. resp. Pavel Friedmann. Timișoara. Tip. „Athe-neu“. [Román, német és magyar nyelvű.] Éé 120 Lej.

Déli Hírlap. Bánsági magyar napilap. XI. évf. 1–291. sz. Fel. szerk. Vuchetich Endre. Timișoara. „Temesvarer Zeitung“ körforgó gépén. Éé 750 Lej. Esz 3 Lej.

Dicsői Lapok. A magyarság érdekeit küzdő független magyar lap. II. évf. 1–49. sz. Fel. szerk. Simon László. Kiadja a „Dicsői Lapok“ kiadóvállalata. Diciosánmartin. „Cartea Românească“ kny. Éé 240 Lej. Esz 5 Lej.

Drogista- és Illatszerész-Közlöny. I. Revista Drogeriei și Parfumeriei.

** Drogeria. Revista Asociației generale a droghistilor din România III. 1–12. București. Tip. „Universul“. [Román-magyar-német nyelvű.] Éé 240 Lej.

Economist. Közgazdasági és házasági közlöny. II. évf. 1–5. sz. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. Fel. szerk. M. Lebovits. Cluj. Tip. „Orient“. Né 40 Lej. Esz 5, [majd] 3 Lej.

Egészség. Közegészséget szolgáló havi folyóirat. I. évf. 1–3. sz. Szerk. és kiadja: Normand I. Cluj. „Boros“ kny. „Fraternitas“ R. T. Éé 110 Lej. Esz 10 Lej.

Egyetértés. A Brassói Református Egyházközség gyülekezeti lapja. XII. évf. 1–20. sz. Fel. szerk. Csia Pál. Szerk. Dánér Lajos. Brașov. „Bodor Vilmos“ kny.

Egyház és Misszió. Romániai református külmissziói lap. IV. évf. 1–10. sz. Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével. Szerk. Horváth Jenő. Szerkesztőség és kiadóhivatal Aninosza, jud. Hunedoara. Nyomattatott Hatég-Hátsze-gen Nagy Bálint kny.-ban.

Egyházi Híradó. Vallásos irányú heti néplap. XXV. évf. 1–52. sz. Megjelenik minden szombaton. Szerk. Boros Jenő és Sárközy Lajos. Kiadja a református egyház. Satu Mare. „Északkeleti könyvnyomda“, [majd] „Kálvin“ ny. Né 25 Lej.

Egyházi Közélet. A Dej-Dési Református Egyház gyülekezeti lapja. XII. évf. 1–12. sz. Megjelenik havonta. Szerkesztésért felelősek: Far-kaș Albert és Kovács László. Főmunkatárs: Parádi Ferenc [1–2. sz.-ig.] Kiadja a Deji-Dési ref. Egyház. Dej. „Medgyesi Lajos“ kny. „Mercur“ ny.

Egyházi Ujság. Regáti egyháztársadalmi lap. VII. évf. 1–26. sz. Kiadja havonta kétszer a Bukaresti Református Egyházközség. Szerk. a bukaresti ref. lelkészi hivatal. București. „Litera“ termelő és könyvkiadó szövetkezet. Éé 70 Lej.

Élelmiszer-Ujság l. *Alimentatia.*

Ellenőr. Politikai, közgazdasági és kritikai hetilap. XXII. évf. 1–19. sz. Fel. szerk. és kiadótulajdonos Tóth Sándor. Cluj. „C. Grafica“ ny. Esz 10, 20, 30 Lej.

Ellenzék. Magyar politikai napilap. Alapította Bartha Miklós. LVI. évf. 1–300. sz. Fel. szerk. Szentimrey Jenő [146. sz.-ig], Grois László [147. sz.-tól.] Kiadótulajdonos: Ellenzék R. T. Cluj. „Concordia“ ny. Éé 840 Lej. Esz 3 Lej.

Előre. A nép érdekeit védő szociáldemokrata hetilap. XXV. évf. 1–52. sz. Fel. szerk. Hoffer Géza [1–6. sz.] Kiadja: A Romániai Szociáldemokrata Párt. București. „Litera“ termelő és könyvkiadó szövetkezet. Éé 150 Lej. Esz 3 Lej.

Encian. Turista folyóirat. Az „Encian“ Si és Turista Egyesület hivatalos lapja. I. évf. 1–9. sz. Megjelenik havonta. Fel. szerk. Hild János. Kiadja: Az „Encian“ Si és Turista Egyesület. Brașov (Rapid) Th Schuster ny., Hunyadi ny. Éé 100 Lej. Esz 10 Lej.

Enyedi Hírlap. Politikai, társadalmi és közgazdasági lap. V. évf. 1–47. sz. Fel. szerk. Szabó András. Segéd-szerk. és kiadóhivatali megbízott [majd szerk.] Papp G. György. Aiud. Corvin ny. Esz 3 Lej. Éé 150 Lej.

* *Enyedi Ujság.* Független politikai és társadalmi lap. X. évf. 1–47. sz. Megjelenik minden vasárnap. Fel. szerk. Papp G. György [1–6. sz.] Ke-

resztes Nagy Imre [7—47. sz.] Főmunkatárs Fővenyvessy Bertalan [43—46. sz.] Aiud. Keresztes Nagy Imre ny. Eé 120 Lej. Esz 2 Lej.

Erdélyi Honismertető folyóirat. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület és Múzeumának értesítője. XXXII. évf. 1(301)—6. (306) szám. — Megjelenik havonként másfél ív terjedelemben. Szerk. Ferenczi Sándor. Kiadja az Erdélyi Kárpát-Egyesület. Cluj. „Gloria“ kny. „Minerva“ R. T. Eé 120 Lej. Esz. 20 Lej.

Erdélyi Bomba. Balogh József riport revülapja. Szatirikus heti (riport) revülap. III. évf. 1—28. sz. Megjelenik minden szombaton. Fel. szerk. Balogh József. Kiadóhivatali igazgató Kleinmann Izsó. Cluj. „Lyceum“ kny. Esz 3 Lej.

Erdélyi Élet. (Riport lap.) XXIV. évf. 1—36. sz. Megjelenik minden hó 1-én, 11-én és 21-én. Főszerk. Geller Ödön. Kiadja az „Erdélyi Élet“ Lapkiadó Vállalat. Arad „Lovrov“ kny. Esz 20 Lej.

Erdélyi Fiatalok. A romániai új magyar nemzedék folyóirata. VI. évf. 1—4. negyed. Szerkeszti László Dezső fel. szerk. és kiadó. Cluj. „Gloria“ kny. Eé 70 Lej.

Erdélyi Friss Ujság. XXII. évf. 1—363 sz. Főszerk. Vörös László. Fel. szerk. Szomorj Oszkár. Fel. kiadó: Fischer Mihály. Kiadja az Aradi Lapkiadó Vállalat. Arad. Esz 1 Lej.

Erdélyi Gazda. Köz- és mezőgazdasági havi folyóirat. Az Erdélyi Gazdasági Egylet hivatalos közlönye. LXIII. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap elején. Szerk. Török Bálint. A lap az E. G. E. tulajdona. Cluj. „Minerva“ Rt. Nem tagoknak Eé 80 Lej.

* *Erdélyi Gondüző*. Műkedvelés. Dal-kultúra. Tekesport. II. évf. 1—16. sz. Megjelenik minden vasárnap. Fel. szerk. és kiadótulajdonos: Horosz Béla. Braşov. Nyomatott: Égető Károly [majd] Lap és Könyvkiadó R. T.-nál. Eé 220 Lej. Esz 5 Lej.

Erdélyi Helikon. VIII. évf. 1—10 sz. Főszerk. Kisbán Miklós. Szerk.

Kós Károly. Kiadja az Erdélyi Szépművészeti Céh. Cluj. Minerva Rt. Eé 600 Lej. Esz 70 Lej.

Erdélyi Hirlap. Politikai napilap. XIX. évf. 4935—5229. sz. Fel. szerk. Major Béla. Fel. kiadó Kovács Imre. Kiadja az „Erdélyi Hirlap“ kiadó-társaság. Arad. „Erdélyi Hirlap“ ny. Eé 840 Lej. Esz 3—5 Lej.

Erdélyi Iskola. Katolikus nevelésügyi folyóirat. II. évf. 1934—1935. 1-8. sz. Megjelenik évenként 8 számban, negyedévenként 8 ív terjedelemben. Szerk. György Lajos és Márton Áron. Fel. szerk. és kiadó: Sándor Imre [1—4. sz.], Márton Áron [5—8. sz.] Cluj. „Gloria“ kny. Eé 150 lej. Esz 40 Lej.

Erdélyi Különvélemény. Gerő Sándor lapja. IV. évf. 15—24. sz. A szerkesztésért felel Gerő Sándorné. Cluj. „Victoria“ [majd] „Fraternitas“ kny. Esz 5 Lej. [Előzményét l. *Különvélemény* alatt. 1—14. sz.]

Erdélyi Lapok. Keresztény magyar politikai napilap. IV. évf. 1(869.)—279. (1147) sz. Főszerk. Paál Árpád. Főmunkatárs Gyárfás Elemér. Kiadja az Erdélyi Lapok Lapkiadó Rt. Fel. szerk. Perédi György. Cluj. szerk. Sulyok István. Oradea. Szent László kny. Eé 800 Lej. Esz 3 Lej.

Erdélyi Magyarság. Független politikai napilap. III. évf. 1—359 sz. Megjelenik minden nap. Fel. szerk. Kádár Miklós. Oradea. „Pásztor“ ny. Esz 1 Lej.

Erdélyi Magyar Tanító. A tanítói érdekekért küzdő tanügyi lap. III. évf. 1—10. sz. Megjelenik a két havi szünet kivételével minden hónap 15-én. Kiadó és fel. szerk. Székely Gyula. Oradea. Béres Károly, Béres Sándor és Román Károly kny. Eé 60 Lej. Esz 6 Lej.

Erdélyi Múzeum. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti, nyelv- és történettudományi, Természettudományi, Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának hivatalos közlönye. XL. köt. Új folyam. VI. 1—12. sz. Szerk. György Lajos. Kiadja az Er-

délyi Múzeum-Egyesület. Cluj. „Minnerva“ Rt. Éé 400, tagoknak 300 Lej
Erdélyi Napló. Politikai hetilap. V. évf. 1—51. sz. Megjelenik minden vasárnap. Fel. szerk. és kiadótulajdonos Kovács Károly. Deva. „Patria“ kny. Éé 120 Lej. Esz 2 Lej.

Erdélyi Néplap. Politikai napilap a magyar nép számára. II. évf. 1. (49.)—293. (340.) sz. Fel. szerk. Bélteky László. Székelyföldi szerk. Albert István és Földi István. Oradea. „Szt. László“ ny. Esz. 1 Lej

Erdélyi Szemle. Erdély legrégebb szépirodalmi, művészeti, tudományos és kulturpolitikai folyóirata. Az Erdélyi Szemle irodalmi és közművelődési körének haladó szellemű független lapja. XX. évf. 1—16. sz. Szerk. és fel. szerk. S. Nagy László. Társ-szerk. Torday József és Walter Gyula [1. sz.] Helyettes szerk. Walter Gyula (8—12. sz.) Kiadja az „Erdélyi Szemle“ kiadóvállalata. Cluj. „C Grafica“ kny. Éé 400 Lej.

Erdélyi Tudósító. Havi szemle. XVIII évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap 15-én. Szerk. Veress Ernő. Cluj. „Gloria“ kny. Éé 100 Lej

* *Erdélyi Zsidó Diákszegélyző Bulletinje.* 1—6. sz. Kiadja az Erdélyi Zsidó Diákszegélyző Központi bizottsága. Cluj. „Szilágyi.“

Erdővidéki Hírlap. XI. évf. 1—45. sz. Fel. szerk. Fábrián László. Lap-tulajdonos: Égető Árpád. Baraolt. Égető Árpád kny. Éé 120 Lej. Esz 3 Lej.

Értesítő az Erdélyi Múzeum Egyesület orvostudományi szakosztályából. XLVI. köt. Új folyam. 1932—33. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Szerk. Veress Ferenc, Koleszár László. Cluj. 1935. „Grafic-Record“ kny.

Estilap. III. évf. 1—300. sz. Fel. szerk. Végh József. Kiadótulajdonos „Concordia“ nyomda. Cluj. Esz 1 Lej.

Estilap. Alapította Marton Manó. XVII. évf. 1—293. sz. Fel. szerk. Marton István. Kiadóhivatal: Hegedüs hírlapiroda. Oradea. „Sonnenfeld“ A. R. T. Esz 2 Lej.

Esti Ujság. IX. évf. 1—300. sz. Igazgató: Hajdú Jenő [1—8. sz.] Havas Elemér [13—300. sz.] Főszerk. Vörös László. Fel. szerk. Szomoró Oszkár. Fel. kiadó: Fischer Mihály. Kiadja az Aradi Lapkiadó Vállalat. Timișoara. Nyomatott „Aradi Ujság“ [majd] a „Friss Ujság“ körforgó gépén. Esz 1 Lej.

* *Északi Sport Híradó.* III. évf. 1. sz. Megjelenik minden hétfőn reggel. Szerk. Lénárd József. Szerkesztésért és kiadásért felel Kővári Ferenc. Satu-Mare. Fé 100 Lej. Esz 4 Lej.

Evangelikus Élet. Keresztyén belmissziói, társadalmi, kulturális és világnézeti hetilap. I. évf. 1935—1936. 1—? sz. Megjelenik minden vasárnap. Szerkesztő kiadóhivatal: Ev. lelkészi hivatal Baciú, jud. Brașov. Szerkesztésért felel Mátyás Béla. Baciú, jud. Brașov. Tip. „Antal“ Brașov. Éé 50 Lej. Esz 1 Lej.

Evangelikus Harangszó. A romániai magyar evangelikus gyülekezetek egyházi és társadalmi folyóirata. III. évf. 1—7. sz. Megjelenik havonként kétszer. Szerkeszti és kiadja: Biró László. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Ev. esperesi hivatal. Satu-lung—Hosszúfalú, jud. Brașov. Tip. „Antal“ Brașov. [5—6. sz. București-ben jelent meg u. a. főcímmel, de a következő meghatározással: „A bukaresti evangelikus gyülekezet egyház-társadalmi folyóirata. Kiadja a bukaresti ágostai evangelikus Egyház. Megjelenik minden második vasárnap kézirat helyett. Szerkeszti az Egyházközség elnöksége. „Tiparnița“ kny.“ Folytatását l. *Evangelikus Őrszem.* 8—12.]

* *Evangelikus Őrszem.* A romániai magyar evangelikus gyülekezetek egyházi és társadalmi folyóirata. III. évf. 8—15. sz. (?) Megjelenik havonként kétszer. Szerk. és kiadóhivatal: Ev. esperesi hivatal. Szerk. és kiadja: Biró László. Satu-lung—Hosszúfalú, jud. Brașov. Tip. „Antal“ Brașov. Éé 80 lej. Esz 2 lej. [Előzményét l. *Evangelikus Harangszó.* 1—7. sz.]

Ez Arad. Kócsy Jenő riportlapja. I. évf. ? sz. Fel. szerk.: Kócsy Jenő. A kiadóhivatalt Kócsy László vezeti. Arad. „Erdélyi Hírlap“ kny. Eé 1000—600 Lej. Esz 20 Lej.

** *Faipar.* — *Holzindustrie.* Az Asociația comercianților de lemne hivatalos közlönye. V. évf. 1—27. sz. Megjelenik hetenként. Fel. szerk. Bán Vilmos. Arad. „Corvin“ ny. Eé 100 Lej. [Magyar-német nyelvű.]

Faipari Szemle. Fatisztviselő. I. *Revista Forestieră. Funcționarul Forestier.*

Fauna. A „Fauna Banatului“ Bánnáti Kisállattenyésztők Egyesülete Timișoarai hivatalos közlönye. Románia legrégebb és vezető kisállattenyésztési szaklapja. VIII. évf. 1—12 sz. Megjelenik minden hó elején. Szerk. A. Andrei, [majd] I. Weiser. Fel. szerk. E. Pacurariu. Timișoara. Tip. „Românească“, „Atheneu“. [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 60 Lej. „Fauna“ tagok díjmentesen kapják.

** *Fierul.* A Vas-, Gép-, Műszaki, Acélárú és Fémkereskedők Szindikátusának hivatalos lapja. XIII. évf. 1—24. sz. Megjelenik félhavonként. Director: Alexandru Blazsek. Tulajdonos, kiadó: Tip. Editura Presei Române de Specialitate, Cluj. Tip. Hermes. [Román-magyar-német nyelvű.]

Figaró. Sport, humor és riportlap. II. évf. 1—21. (?) sz. Megjelenik hetenként. Szerk. Serényi József. Fel. szerk. Czákó György. Arad. Erdélyi Hírlap ny. Esz 5 Lej.

Film. Revista săptămânală de teatru, cinema, sport. Anul III 47—57. Fondator: Titu Vioreanu. Director Lucian I. Popa. Timișoara. Tip. „Sonntagsblatt“. Eé 125 Lej. Esz 3 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

* *Filmrevue.* IV. évf. 1934—35. 1—8. sz. Megjelenik havonta kétszer. Szerk. Fehér Béla. Timișoara, București. Tip. Coop. Litera. Eé 400 Lej. Esz 6 Lej.

** *Film Varieté.* Anul I. No. 1—15. (?) Director: Virgil Florescu. Supliment la ziarul „Ancheta“. [No. ?—14]

la „Infrățirea“. [No. 15.] Timișoara. Tip. „Rapid“. [Román-német-magyar nyelvű.]

Flekker. Szatirikus és humoros hetilap. II. évf. 1—45. sz. Fel. szerk. és kiadó: Ambrózy Zoltán Târgul-Mureș. Tip. „Transilvania“, [majd] Tip. Pax. Eé 160 Lej. Esz 2 Lej.

Fodrász I. *Coafor*

* *Friss Ujság.* Független politikai napilap. VII. évf. 1—86. sz. Fel. szerk. Nagy József. Cluj. „Lyceum“ kny. „Orient“ kny. [Folytatása a „Kolozsvári Friss Ujság“-nak.] Eé 500 Lej. Esz 2 Lej.

Friss Ujság. Független politikai napilap. XXXVI. évf. 1—293. sz. Fel. szerk. Pásztor Ede. Kiadótulajdonos Pásztor Ede. Oradea. Pásztor Ede kny. Eé 600 Lej. Esz 2 Lej.

Friss Ujság. Független politikai, közgazdasági és társadalmi hetilap. I. évf. 1—53. sz. Fel. szerk. és lapkiadótulajdonos: Jolathy B. Zoltán. Satu-Mare. „Hirsch“ kny. [majd] „Gloria“ kny. [Folytatása a „Hétfői Friss Ujság“-nak.] Eé 200 Lej. Esz 4 Lej.

** *Funcționarul Particular.* — *Magántisztviselő.* A Cluji Magántisztviselők Szindikátusának közlönye. IX. évf. 1. sz. Cluj. Tip. Coop. Grafic Record. [Román-magyar nyelvű.]

** *Funcționarul particular. Angajatul comercial* — *Magánalkalmazott.* A Romániai Magánalkalmazotti Szakszervezetek Federációjának erdélybánnáti [8. számtól] magyar nyelvű hivatalos lapja. XI. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta egy bizottság szerkesztésében [7. sz.-ig.] Fel. szerk. Kandel Ignác. Kiadja a Romániai Magánalkalmazotti Szakszervezetek Federációja. Cluj. C. Grafica. kny. [Román-magyar nyelvű.] Esz 3 Lej.

* *Független Ujság.* Politikai, társadalmi, gazdasági kritikái hetilap. II. évf. 1—17. sz. Szerk. Ligeti Ernő. Cluj. Fraternitas R. T. Esz 5 Lej.

Fülesbagoly. XLV. évf. 1—15. sz. Fel. szerk. Horváth Károly. Arad. Kállay M. kny. Né 20 Lej. Esz 5 Lej. *Gárdavezető.* A „Szív“ melléklete.

1—2. sz. A Szívgyárdák részére havonta megjelenő értesítő és anyagtár. Kiadja a „Szívközpont“. Szerk. és a szerkesztésért felelős P. Kiss József Satu-Mare. „Balogh“ kny. [Folytatását l. *Apostoli Iskola*. 3—6. sz.] Eé 100 Lej.

** *Gazeta Brutarilor. — Sütőiparosok Lapja. — Bäcker-Zeitung.* Az Erdélyi Bánáti Sütőipari Szövetség hivatalos közlönye. V. évf. 1—31. sz. Fel. szerk. Steiner Mihály. Timișoara. „Minerva“, „Atheneu“ kny. [Román-magyar-német nyelvű.]

** *Gazeta Căsătorilor. — Heirats-Zeitung. — Házassági Ujság. — Journal de Mariage. — Giornale di Matrimonio.* XVI. évf. 755—806. sz. Megjelenik hetenként. Tartalmaz házassági hirdetéseket magyar nyelven. București. Eé 240 Lej. Esz 5 Lej.

Gazeta Comerciantilor. — Kereskedők Lapja. Az Erdélyi és Bánáti Kereskedelmi Testületek Szövetségének hivatalos lapja. VII. évf. 1—52. sz. Fel. szerk. Böszörményi Andor. Szerk. és kiadóhivatali vezető: Bakács Gyula. Oradea. „Somnenfeld“ S. A. Eé 600 Lej.

** *Gazeta Micilor Comercianți. — Kiskereskedők Lapja.* Az Erdélyi Kiskereskedők Szövetségének hivatalos közlönye. VI. évf. 1—7. sz. Megjelenik minden hó 20-án. Szerkesztésért felel: Kocsis Béla. Brașov. „Egető“ kny. [Meggzűnt (?) Román-magyar nyelvű.] Eé 80 Lej.

** *Gazeta Proprietarilor Urbane. — Háztulajdonosok Lapja.* A Háztulajdonosok Szövetségének hivatalos lapja. III. évf. 1—11. sz. Megjelenik havonta. Megjelenik a Szövetség választmányának felügyelete alatt. Red. resp. A. I. Botos Cluj. Tip. „Victoria“. Eé 200—100 Lej. tagoknak ingyen. [Román-magyar nyelvű.]

** *Gazeta Restauratorilor. — Vendéglősök Lapja. — Restaurateur-Zeitung.* A vendéglősök, kávéosok, koreszmárosok, bodegások és szállodások szaklapja. II. évf. 1—46. sz. Megjelenik hetenként. Red. resp. Corneliu Bojinca. Timișoara. Tip. „Tara“ S. E. Mailänder.

[Román-német-magyar nyelvű.] Eé Eé 480 Lej. [Folytatása: *Gazeta Restauratorilor și Hotelierilor*. 47—49. sz.]

** *Gazeta Restauratorilor și Hotelierilor. — Vendéglősök és Szállodások Lapja* és a romániai vendéglősök, kávéosok, koreszmárosok és szállodások ipartársulatai országos szövetségének hivatalos lapja. — *Wirte- und Hotelierzeitung. — Gazette des Restaurateurs et des Hoteliers*. II. évf. 47—49. sz. Megjelenik hetenként. Director: C. Bojinca. Timișoara. Tip. Tara. Eé 480 Lej. [Előzményét l. *Gazeta Restauratorilor*. 1—46. sz.]

Gépvásár l. Buletinul Mașinilor. Gyergyói Lapok. Politikai, közgazdasági és közművelődési hetilap. II. évf. 1—22; 24—34. sz. Szerkesztésért felel: Csiby Andor kiadótulajdonos. Gheorgheni-Gyergyószentmiklós. „Márk“ ny. „Kahan“ ny. Eé 200, 160, 120 Lej. Esz 3 Lej.

Gyermek Könyvtár. Gyermekek számára szerkesztett füzetsorozat. 1—6. sz. Kiadja a Pietr-Craiuului-i Királyhágómelléki Református Egyházkerület. Szerk. Papp Lajos. Társzszerk. Kiss Bertalan, Strelecky Sándor, Benedek Géza [5. sz.-tól.] Oradea. „Kálvin“ ny. Eé 6 Lej. Esz 2 Lej.

Gyermek Szív. X. évf. 6. sz. Megjelenik minden vasárnap. Szerkeszti s a szerkesztésért felel P. Kiss József. S. J. Kiadja a Szívgyárdák Központi vezetősége. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Szívközpont, Satu-Mare. „Presă Libera“ kny. [Előzményét l. *Szívgyárdista* 1—5. sz. Folytatását l. *Kis Apostol* 7—51. sz.]

Hagsama. Hitachdut Aviva. — Barisszia. — Habonim Hachsarach Sznifjeinek bulletinje. 1935. (5695 Sivan). Editura Noar. Hațeg. Tip. I. Berger.

Harangszó. Falusi asszonyok és leányok lapja. I. évf. 1—7. sz. Megjelenik havonta. Szerk.: Zachariás Flóra. Kiadja: A Romániai Katolikus Nőszövetség. Cluj. Gloria kny. Esz 3 Lej. [Folytatását l. *Vasárnapi Harangszó*. 8—11. sz.]

Harangszó. Református vallásos néplap. XIV. évf. 1934–35. 1–13. sz. Megjelenik a téli hónapokban minden vasárnap. Fel. szerk. Márk Mihály. Szerkesztőtársak: Bokor Sándor, Rozsondai Ádám. Lutița-Agyagfalva, Könyvnyomda R. T. Odorheiu. Eé 30 Lej.

Harghita. Székelyföldi hetilap. [majd] Magyar hetilap [azután] Magyar politikai és gazdasági hetilap. XI. évf. 1–27. sz. A szerkesztésért felelős: Asztalos Dénes. Közgazdasági szerk. Bárony Kornél [20–27. sz.] Odorheiu. „Minerva“ G. N. Gärnetiu kny., [majd] „Globus“ kny. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

** *Harmonia.* Zeitschrift zur Bekämpfung des Alkoholismus, Beilage zu Zeitschrift „Abstinenz“ I. Jhrg. No. 8. Schriftleiter: Daniel Erhardt. Timisoara., Tipografia Românească. Eé 100–60–40 Lej. Esz 5 Lej. [Német-magyar nyelvű.]

6 órai Ujság. V. évf. 1–243. sz. [239 sz.-ig naponta, azután vasárnaponként jelenik meg.] Szerk., fel. szerk. és kiadó: Franyó Zoltán. Timisoara. „6órai Ujság“ nyomdája, [majd] „Atheneu“ kny. Eé 600, 400 és 200 Lej. Esz 2, majd 1 és 3 Lej.

Házassági Ujság l. *Gazeta Căsătorilor.*

Hazatérés. Zsidó világnézeti folyóirat. II. évf. 1935. (5695.) 1–9. sz. Megjelenik minden hó elején Szerk. Majrovits Ede, Majrovits Meir-Jehuda. Laptulajdonos Markovits Márton [2. sz.] Dej. Goldstein Jakab kny. „Orient“ kny. Eé 100 Lej. Esz 10 Lej.

Háztulajdonosok Lapja l. *Gazeta Proprietarilor Urbane.*

* *Helios.* Lux in tenebris lucet. Irodalmi, philosophiai, etikai folyóirat III. évf. ? sz. Fel. szerk. Kaluger Elemér Eugen. Satu Mare. Tip. Balogh. Eé 240 Lej. Esz 5 Lej.

* *Hétfői Hírlap.* Politikai-társadalmi Hetilap. II. évf. 1–? sz. Fel. szerk. Vértes Imre fel. kiadó és laptulajdonos. Braşov. „Th. Schuster“ (Rapid) kny. Fé 50 Lej. Esz 2 Lej.

Hétfői Ujság. IV. évf. 1–36. sz. Fel. szerk. Polonyi Albert. Szerk. Arberman Lajos. [20–35. sz.] Kiadótulajdonos: „Hermes-nyomda“. Cluj. „Hermes“ kny. Esz 2 Lej.

Heti Hírek. IV. évf. 1–? sz. Szerk. Farkas József. Fel. szerk. Farkas Józsefné. Târgu-Mureş. „Heti Hírek“ nyomása. Esz 1 Lej.

Hildegárda. Egyházközségi értesítő. VII. évf. 1–12. sz. Megjelenik havonta. Kiadja és szerkeszti a németi róm. kath. egyháztanács sajtóbizottsága [1–10. sz., azután] ferences plebánia. Fel. szerk. Schlagetter Nándor. Satu Mare. „Balogh“ ny.

Hiradó. XX. évf. 1–? sz. Fel. szerk. Tárkányi Gusztáv. Târgu-Mureş. Tip. „Corso“. [Nem láttam!]

Hitel. Félhavi szemle. [I. évf.] 1–6. sz. Fel. szerk. és kiadó: Koós-Kovács István. Szerk. titkár: Makkai Ernő. Cluj. Grafic-Record ny. Fé 60 Lej. Esz 5 Lej.

Hivatalos Közlönye a Romániai Munkások Rokkantsegélyző és Nyugdíjgyűjtésének. l. *Organul Oficial.*

Hoemesz. Ortodox zsidó hetilap. III. évf. 1935–5695. 1–52. sz. Lapzártá szerda délelőtt. Fel. szerk. Moskovits Vilmos. Turda. „Minerva“ kny. Eé 300–500 Lej. Esz 8 Lej.

Hölgy-Futár. Havi folyóirat. II. évf. 1–? sz. Szerk. Sz. Szappanos Gabriella. Cluj. „Gloria“ kny. Eé 200 Lej. Esz 20 Lej.

** *Humanitas.* (Testvériség.) A Jánosrendi Szövetség hivatalos lapja. Kézirat szabadkőmivesek számára. V. évf. 1–12. sz. Szerk. Az Unió tagjából alakított szerkesztő bizottság. A szerkesztésért felel: Mezey Gyula. Kiadja a Lepage könyvkereskedés. Cluj. „Victoria“ kny. Esz 20 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

Hunyadmegyei Élet. Politikai és társadalmi hetilap. II. évf. 1–? sz. Megjelenik minden vasárnap. Fel. szerk. Szörényi M. Deva. „Corvin“ kny. Eé 120 Lej. Esz 1 Lej.

Idegenforgalmi l. *Indicatorul Strănilor.*

Ifjú Erdély. Keresztyén ifjúsági folyóirat. XIII. 1934–35. Szept.–aug. 1–12. sz. Főszerk. Imre Lajos. Szerk. Farkas Jenő, a szerkesztésért [a 10. sz.-ig] felel. Kiadja a Református Theologia Ifjúsági Keresztyén Egyesülete. Cluj. „C. Grafica“ kny. Eé 100 Lej. Esz 10 Lej.

* *Igazság.* Magyar társadalmi, politikai és kulturális hetilap. I. évf. 1–2. sz. Megjelenik vasárnap. Felszerk. Várady D. István, Zálau. „Luceafărul“ kny. Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

Igazság és Szeretet. A Romániai magyar nyelvű baptisták hivatalos közlönye. XV. évf. 1–12. sz. Megjelenik minden hó 15-én. Szerk. [majd] fel. szerk. ifj. Bordas I. [1–7. sz.] és Dani L. [1–4. sz.] Oradea. „Pásztor“ ny. Eé 60 Lej.

** *Incăltăminte.* — *A Cipő.* — *Der Schuh.* Az Erdély-Bánát-Körösvidék és Máramarosi Lábbelikészítők Szövetségének hivatalos lapja. II. évf. 1–11. sz. Szerk. Dánér L. Braşov. „Hunyadi“ ny. Eé 240 Lej; 2. sz.-tól 120 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

** *Indicatulor Străinilor.* — *Idegenforgalmi.* — *Fremdenverkehr.* Figyelő Timişoara kereskedelméről és iparáról. III. évf. 1–10. sz. Red. respons. somlyói Schwartz Zoltán. Timişoara. Tip. „Germania“. [Román-magyar-német nyelvű.]

** *Informatorul prin Timişoara.* No. 438–449. Herausgeber: Jakob Grosz. Timişoara. Tip. „Sonntagsblatt“. [Előzményét l. *Conducătorul prin Timişoara* és *Conducător.* — *Vezeető.* — *Führer.*

Jehova Nevének Hírnöke. Haví folyóirat. IV. évf. 1–12. sz. Megjelenik havonként. Kiadja: Societatea de Biblie și Tractate M. D. I. Haví melléklete: *Bulletin.* Jehova tanúi részére [szept.-i szám]. *Házitanító.* A béke hírmondók részére. [majd]: *A Királyság hírnökei számára* [okt.-nov.-i szám]. Bucureşti „Cartea de Aur“ kny. Eé 120 Lej.

Jó Barát. Ifjúsági lap. X. évf. 1934–35. 1–10. sz. Megjelenik a nyári hónapok kivételével minden hó 15-én.

Szerk. és kiadják Rózsa József és Uitz Mátyás. Cluj. „Minerva Rt.“ Eé 120 Lej. Esz 13 Lej.

Jó Estét. Minden este megjelenő független politikai napilap. IV. évf. 1–301. sz. Fel. szerk. és laptulajdonos: Mayer Antal. Cluj. Mayer ny. körforgó gépén. Esz 1 Lej.

* *Jövő.* Irodalmi, kritikai és társadalmi szemle. I. évf. 1. sz. Megjelenik havonta. Fel. szerk. Resch Viktor. Cluj. Tip. „Victoria“. Eé 60 Lej. Esz 5 Lej.

* *Katholikus Munkáslap.* V. évf. 1–2. sz. Megjelenik vasárnap. Kiadja a Romániai Katholikus Munkásszövetség. Fel. szerk. Gieszer Ágoston. Timişoara. „Sonntagsblatt“ kny. Esz 1 Lej.

Katolikus Világ. XXXII. évf. jan.-dec. sz. Megjelenik minden hónapban. Szerk. P. Trefán Leonard. Kiadja a cluj-i Szentferencendi kolostor. Cluj. „Szent Bonaventura“ kny. Eé 60 Lej. Esz 6 Lej.

Káviár. A modern ember kulturájával, haladással, művészettel és a modern élet problémáival foglalkozó hetilap. XIII. évf. 1–16. sz. A lap megjelenik minden héten kedden [majd] vasárnap. Timişoara. Tip. „Union“ [majd] Gál E. kny. Lugoj. Eé 240 Lej. Esz 20 Lej.

Keleti Lloyd. A „Gép“ melléklettel. Közgazdasági szaklap. XIV. évf. 1–12. sz. A szerkesztésért felel Lendvai Jenő Timişoara. „Victoria“ kny. Eé 350 Lej.

Keleti Ujság. Országos magyarpárti lap. XVIII. évf. 1–300. sz. Fel. szerk. Szász Endre. Cluj. Lapkiadó R. T. ny. Eé 800 Lej. Esz 3 Lej.

Kereskedők Lapja l. *Gazeta Comerțiantilor.*

Keresztény Élet. Havonként megjelenő evangyeliomi lap. XXIX. évf. 1–12. sz. Szerk. Kádár Géza. Zálau. „Seress“ kny. Eé 100 Lej, vidékre 120 Lej.

Keresztény Közlöny. Negyedévenként megjelenő vallásos közlöny. II. évf. 1–4. sz. Kiadja a Cluj-i Keresz-

tyén Gyülekezet. Szerkesztésért felel Jeremiás Jenő. Cluj. „Boros“ kny.

Keresztény Magvető. Az Unitárius Irodalmi Társaság folyóirata. LXVII. köt. 1–6. füz. Megjelenik minden két hónapban egyszer. Szerkesztésért felel: Vári Albert. Kiadja az Unitárius Irodalmi Társaság. Cluj. „Orient“ kny. Eé 200 Lej.

Kertgazdaság. Gyümölcs-, konyha-, és virágkertészeti, gyógynövény-termelési, baromfitenyésztési, szőlészeti és méhészeti lap. I. évf. jún.-nov. 1–6. sz. Megjelenik havonta egyszer. Szerk. és kiadják: Vass András és B. Adorján Jenő. Cluj. „Ardealul“ ny. Esz 20 Lej.

Kévekhötés. Ifjúsági folyóirat. VII. évf. 1934–1935. 1–10 sz. Megjelenik havonként egyszer. A Dávid Ferenc Egyet. Ifj. Köreinek Egyetemes Szervezete megbízásából szerk. és kiadja: Fikker János [1–9. sz.] Simén Dániel [10. sz.] felelős szerkesztő. Szerk. Simén Dániel és Bende Béla. Turda „Minerva“ kny. Eé 40 Lej. Esz 4 Lej.

* *Kézirat.* Zsidó szépirodalmi, tudományos és társadalmi folyóirat, a „Kirjat Széfer“ zsidó könyv barátai társaságának lapja. II. évf. 1–5. sz. Megjelenik minden hónap 5-én [csak az 1. sz., majd szabálytalanul]. Szerk. Giszkalay János. Timisoara. „Sidon“ ny. Lugoj. Tagoknak díjtalan. Eé 150 Lej.

Kiáltó Szó. IX. évf. 1–12. sz. Szerkesztésért felel Tavaszy Sándor szerkesztő. Főmunkatársak: László Dezső, Biró Sándor. Cluj. „C. Grafica“ kny. Eé 100 Lej.

Kimondom. Országos riportlap. III. évf. 1–25. sz. A szerkesztésért felel Ferenczy György. Közgazdasági szerk. Kormos Dezső. Arad. „Lovrov“ kny. Esz 10 Lej.

Kis Apostol. X. évf. 7–50. sz. Megjelenik minden vasárnap. Szerk. és szerkesztésért felelős: P. Kiss József S. J. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Szívközpont, Satu Mare. [17. sz.-ig; a 27. sz.-mal kezdődőleg „Az Apostol“ melléklete.] Satu Mare. Tip. „Presa

Libera.“ Esz. 1 Lej. [Előzményét l. *Szivgárdista* X. évf. 1–5. sz. *Gyermek-Szív*. 6. sz. Folytatását il. *Kis Keresztesek*. X. évf. 51. sz.]

Kiskereskedők Lapja 1. *Gazeta Micilor Comerciantii.*

Kis Keresztesek. X. évf. 51. sz. „Az Apostol“ melléklete. Cluj. „Grafica“ kny. [Előzményét l. *Szivgárdista*. X. évf. 1–5. sz., *Gyermek-Szív*. X. évf. 6. sz., *Kis Apostol* X. évf. 7–50. sz.]

Kis Ujság Papp Andor ujsága [később] a magyarság érdekeiért küzdő független lapja. XXV. évf. 22–45. sz. Megjelenik 1-én és 15-én. Fel. szerk. és kiadótulajdonos Papp Andor. Arad. „Corvin“ kny., „Reiner“ kny. Eé 240 Lej. Esz 10 Lej.

* *Korbács.* Pop Ionel szatirikus lapja. III. évf. 1–4. sz. Szerkesztésért Pop Ionel felel. Oradea. Rubinstein Vilmos [majd] Friedmann kny. Esz 1 Lej.

Korunk. Világnezeti és irodalmi havi szemle. X. évf. 1–12. sz. Szerk. Gaál Gábor. Fel. szerk. Kibédi Sándor. Cluj. Fraternitas R. T. Esz 100 Lej.

Krassó-Szőrényi Lapok. Politikai lap. LVII. évf. 1–97. sz. Megjelenik minden csütörtökön és vasárnap. Fel. szerk. Arató Andor. Lugoj. Kiadja és nyomja a laptulajdonos Husvéth és Hoffer kny.-ja. Eé 200 Lej. Esz 3 Lej.

* *Kurir.* Országos riportlap. I. évf. 1–2. sz. Szerk. Sebor Andor. Fel. szerk. Spătar Valer. Timisoara. Tip. Lovrov Arad. Eé 100 Lej. Esz 5 Lej.

Küküllő. Független magyar politikai hetilap. I. (XLV.) évf. 1–48. sz. Fel. szerk. ifj. Gvidó Béla. Dicioșanmartin. Román és Puskás kny. „Pax“ kny. Târgu-Mureș. Eh 10 Lej. [A „Kis Küküllő“ 2 éves szünet utáni folytatása, 39. sz.-tól csak „XLV.“ évf. — jelzéssel.]

Különvélemény. Gerő Sándor lapja IV. (II.) évf. 1–14 sz. A szerkesztésért felel Binder Béla. Cluj. „Anca“ kny. Ursu J. bérlő; „Fraternitas“ kny. Esz 5 Lej. [15. sz.-tól folytatását l. *Erdélyi Különvélemény* alatt.]

Lelki Pásztor. Az igehirdetés gyakorlati közlönye. XV. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap elején. Szerk. Kádár Géza Zálán. Seres kny. Eé 200 Lej. Esz 20 Lej.

Luther Újság. — *Luther Zeitung.* A timisoarai ág. h. ev. egyházközség gyülekezeti lapja. III. évf. 1—16. sz. Szerk. Argay György. Timisoara. „Mercantil“ kny. [Magyar-német nyelvű.] Eé 60 Lej.

Magánalkalmazott l. *Funcționarul particular.*

Magazin. Rajnay Tibor színházi és társadalmi hetilapja. VI. évf. 1—23. sz. Megjelenik minden szombaton. Fel. szerk. és kiadótulajdonos: Rajnay Tibor. [Cluj.] „Lumea“, „Victoria“, Polonyi Albert kny. Eé 200—240 Lej. Esz 4—5 Lej.

Magyar Dal. Havi folyóirat. A Romániai Magyar Dalosszövetség hivatalos lapja. XIV. évf. 1—10. sz. Fel. szerk. Tárca Bertalan. Kiadja a Romániai Magyar Dalosszövetség. Cluj.

Magyar Kisebbség. „Minorité Hongroise.“ Nemzet politikai szemle. XIV. évf. 1—24. sz. Megjelenik minden hónapban kétszer, esetleg egyszer összevont számban. Szerk. Jakabffy Elemér, Sulyok István, Willer József. Fel. szerk. és laptulajdonos Jakabffy Elemér. Lugoj. „Husvéth és Hoffer“ kny. Eé 300 Lej. Esz 20 Lej.

Magyar Nép. Képes hetilap. XV. évf. 1—52. szám. Megjelenik minden szombaton. Főszerk. Gyallay Domokos. Kiadja a „Magyar Nép“ kiadóbizottsága. Cluj. „Minerva R. T.“ Eé 150 Lej. Esz 4 Lej.

Magyar Népegészségügyi Szemle. Egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat. III. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap 15-én. Szerk. Schmidt Béla. Főmunkatársak: Gergely Endre és Koleszár László. Târgu-Mureș. „Nagy S.“ kny. Eé 120 Lej. Esz 15 Lej.

Magyar Újság. III. évf. 1—300. sz. Megjelenik mindennap. Fel. szerk. Olajos Domokos. Kiadja és nyomja a Lapkiadó R. T. Cluj. Esz 1 Lej.

Mai Nő. (Tribün.) Szépirodalmi folyóirat. I. évf. 5—9. sz. Megjelenik minden kéthétben. — Szerk. Gyárfás Endre. Társ. szerk. Kertész Dénes. [5—6. sz.] Fel. szerk. Jacky Stein [5—7. sz.] Tölgyes-Stein I. [8—9. sz.] — Kiadóhivatali igazgató Friedländer Géza, [7. sz.-tól] Kertész Dénes. Cluj. „Orient“ kny. [Előzményét l. *Tribün* 1—4. sz.] Eé 300 Lej. Esz 16, [majd] 12 Lej.

Máramaros. Társadalmi és politikai lap. LXX. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden vasárnap. Fel. szerk. és kiadótulajdonos: Kelemen Ferenc. Sighetul-Marmatie. „Wizner és Dávid“ kny. Eé 150 Lej. Esz 3 Lej.

Máramarosi Hírlap. Független politikai napilap. II. évf. 1—296. sz. Megjelenik minden délben. A vasárnap szám vasárnap hajnalban. Főszerk. Kahán Kálmán [1—148. sz.], Kelen Jenő [149—269. sz.], Medveczky István [270—296. sz.] Lapkiadó: „Centrala“ kny. [1—98. sz.] Sighet. „Centrala“ kny. Eh 24 Lej. Esz 1 Lej.

***Marghita.* Társadalmi hetilap. VII. évf. 1—51. sz. Megjelenik minden pénteken. Fel. szerk. Alexandru Réti. Kiadóhivatal: Globusz nyomda. Marghita. „Globus“ kny. [Román-magyar nyelvű.] Eé 100 Lej. Esz 2 Lej.

Marghitai Újság. IV. évf. 1—52. sz. Fel. szerk. Vészi Jenő. Marghita. „Fischer“ kny. [majd] „Lázár“ kny. Șimleul Silvaniei. [Melléklete: Kereskedők és Iparosok Lapja, Kereskedelmi Csarnok és az Ipartestület hivatalos közlönye.] Eé 120 Lej. Esz 2 Lej.

**Marosmenti Élet.* A székely főváros szépirodalmi-, művészeti- és társadalmi lapja. XI. évf. 1—5. sz. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. — Szerk. és laptulajdonos Fodor István. Târgu-Mureș. Nagy Samu kny. Né 48 Lej.

Medgyesi Lapok. A magyarság érdekeiért küzdő független magyar heti lap. II. évf. 1—48. sz. Főszerk. Sz. Nagy Sándor. Fel. szerk. és kiadó Simon László. Mediaș. „Cartea Românească“ kny. Eé 200 Lej. Esz 4 Lej.

Méhészeti Közlöny. Az Erdélyrészi Méhészegyesület hivatalos lapja, 51. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonként egyszer. Fel. szerk. Török Bálint. Cluj. Minerva Rt. Tagoknak ingyen.

** *Meseriášul.* — *Az Iparos.* — *Der Gewerbetreibende.* Munkaadók lapja. Erdély és Bánság kis- és középiparosainak heti lapja. Az Ipartestületek Szövetsége, az aradi Iparos Otthon, az Ipari Szindikátusok, a Romániai Építőmesterek Szövetsége és a Timișoara-i Vendéglősök és Kávésók Ipartestülete hivatalos lapja. Egyesülve a timișoarai „Az Iparos”-sal és a „Podrász Ujság”-gal. XVIII. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden pénteken. Főszerk. Reinhart Gyula. Arad. „Erdélyi Hírlap” kny. [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 1000—300 Lej.

Mezőgazdasági Szemle. Mezőgazdasági és közgazdasági havi folyóirat. VI. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hó közepén. Szerk. Szász Ferenc, Főmunkatársak: Nagy Endre és Schöppner Sámuel. Cluj. „Minerva” R. T. Eé 80 Lej

Molnárok Lapja l. *Revista Morarilor.*

** *Monitorul Fierului.* — *Vaspiac.* — *Eisenzeitung.* III. évf. 1—24. sz. Megjelenik havonta 2-szer. Red. resp. Gh. Petruca. Cluj. Tip. „Cultura”. [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 500 Lej.

Mozaik. Szépirodalmi, művészeti és kritikai folyóirat. II. évf. 1—2. sz. Felelős szerk. Ferenczy Erzsébet. Szerk. Dobrovcszky Lilly. Satu-Mare. „Victoria” [majd] „Presa Liberă” kny. Eé 189 Lej. Esz 8—10 Lej.

Mozaik. Irodalmi és riport hetilap. I. évf. 1—8. sz. Megjelenik minden héten szombaton, [később] minden második héten szombaton. Szerk. Komáromy István. Fel. szerk. G. Bănăteanu. Timișoara. „Union” kny. Eé 800, [majd] 400 Lej. Esz 16 Lej.

* *Munkás Közlöny.* A munkásság gazdasági érdekeit védő hetilap. I. évf. 1—8. (?) sz. Fel. szerk. Waltenberg. Târgu-Mureș. „Corso” kny. Esz 2 Lej.

Munkás Szindikátusok Értesítője l. *Buletinul Sindicatelor Muncitorești.*

Művezető l. *Conductor Technic*

Nagybánya. (Bányavidék.) Független politikai és társadalmi hetilap. Egyesülten a „Nagybányai Hírlappal.” XXVI.—XXXIII. évf. 1—? sz. Megjelenik hetenként egyszer: Vasárnap reggel. Fel. szerk. Krizsán P. Pál. Baia-Mare. „Minerva” kny. Eh 20 Lej. Esz 5 Lej.

Nagybánya és Vidéke. Társadalmi hetilap, megjelenik minden vasárnap. LXI. évf. 1—52. sz. Laptulajdonos és kiadó: Özv. Révész Jánosné. Szerkeszti egy bizottság. Baia-Mare. „Dacia” kny. Né 40 Lej. Esz 4 Lej.

Nagykároly és Vidéke. LII. évf. 1—47. sz. Megjelenik minden hétfőn és csütörtökön. Fel. szerk. Gál Samu. Laptulajdonos és kiadó a Nagykároly és Vidéke Lapkiadó. Carei. „Kölcesey” kny. Rt. Eé 300 Lej. Esz 3 Lej.

Napló. XXXVII. évf. 1—293. sz. Főszerk. Fehér Dezső. Fel. szerk. Kunda Andor. Oradea. „Franklin” kny. „Pásztor Ede” kny. Né 180 Lej.

4 órai Ujság. Független politikai hetilap. V. évf. 1—33. sz. Megjelenik minden pénteken. Fel. szerk. és kiadó Gerzanich László. Timișoara. „Sonntagsblatt” kny. Ingyen.

Népszava. Május. [Egyetlen szám.] Satu-Mare. Presa Liberă S. A.

Népujság. IV. évf. 1—357. sz. Megjelenik minden nap. Fel. szerk. Körösi Krizsán Sándor, [majd] Pogány Marcel. Kiadó: Lap- és Nyomdatulajdonos: „Lap- és Könyvkiadó R. T.” Brașov. Fé 200 Lej. Esz 1 Lej.

Népünk. Zsidó hetilap. VII. évf. 1935. (5695—5696.) 1—52. sz. Szerk. Wasserstrom Sándor. Fel. szerk. Leitner Zoltán. Oradea. Tip. Românească, [majd] Pásztor E. kny. Eé 300 Lej.

Organul Oficial al Reuniunii de invaliditate și de pensie a muncitorilor din România. — *Hivatalos Közlönye* a Romániai Munkások Rokkantségélyző és Nyugdíjegyletének. —

Amtliches Organ des „Arbeiter-Invaliden Unterstützungs- und Pensions-Vereines Rumäniens.“ XIV. évf. 1–12 sz. Megjelenik havonta. Fel. szerk. Ioan Dobos. Timișoara. „Leopold Wieder“ kny., „Temesvarer Zeitung“ ny. [Román-magyar nyelvű.] Ingyen példány.

** *Orologiul*. Organ independent al ceasornicarilor, bijuterilor și meriilor similare din România. VIII. évf. 1–12. sz. Director: Alexandru Blazsek. Apare odată pe lună. Cluj. Tip. Editura Presei Rom. de Spec., Tip. Hermes. [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 240 Lej.

* *Orsovai Napló*. Politikai és társadalmi hetilap. I. évf. 1–5. sz. Szerkeszti egy bizottság. Fel. szerk. Skuts Béla. Orsova. Nyomattott Husvéth & Hoffer kny.-ban. Lugoj. Eé 120 Lej. Esz 3 Lej.

Orvosi Szemle l. *Revista Medicală*.

Páduai Szent Antal. Vallásos ingyenes kath. röpirat. VII. évf. 1–12. sz. Megjelenik havonta. A szerkesztésért és kiadásért felel: Magyary Pál. Timișoara. „Victoria“ ny.

Pápagály. Szatirikus riport és vice-lap. I. évf. 1–? sz. Szerk. Sárga László. Arad. „Vasárnap“ kny. Né 20 Lej. Esz 4 Lej.

* *Papyrograph*. Alapítva 1926. Grafikai ipar és könyvkereskedelem lapja. 1935. jan.—szépt. Megjelenik havonta. Szerk. és kiadja: Sattler István. Cluj. „Orient“ kny. Eé 100 Lej.

Pásztortűz. Erdélyi folyóirat. XXI. évf. 1–24. sz. Megjelenik havonta 2-szer. — Főszerk. Reményik Sándor. Szerk. Császár Károly és Dsida Jenő. Cluj. „Minerva“ Rt. Eé 500 Lej.

Petrozsényi Ujság. III. évf. 1–42. sz. Fel. szerk. és kiadó: Vámos Leo. Petroșeni. „Patria“ kny. Deva. Eé 180 Lej.

** *Pharmácia*. Organ oficial al Asociației farmaciștilor din Ardeal și Banat. Anul XIII. No. 1–24. Kiadó laptulajdonos az Erdély Bánati Gyógyszertártulajdonosok Egyesülete. Fel. szerk. Mózes Károly. Cluj.

„Concordia“, „Transilvania“ ny. [Román-magyar-német nyelvű.]

* *Philamondă*. Nemzetközi filateliai szemle. (I.) II–III. köt. 1–5. sz. Megjelenik minden hónap elsején. Directeur: Michael Löb. Dicioșanmartin. „Cartea Românească“ S. A. [Külön melléklet a „Tárnava“ 3–5. és 8. sz. hoz.] [Magyar-német-román-francia-angol nyelvű.] Eé 110 Lej.

** *Piele și Ghete*. — *Bőr és Cipő*. — *Leder und Schuhe*. A bőr, cipő és általában a bőrfeldolgozó ipar és kereskedelem szaklapja. Az Erdélyi és Bánati Bőrkereskedők Egyesületének Hivatalos Közlönye. XIV. évf. 1–24. sz. Megjelenik havonta kétszer. Szerk. Valeriu Moldovan. Cluj. Tip. „Amca“; Tip. „Orient.“ [Román-magyar-német nyelvű.] Eé 700 Lej.

Plébániai Értesítő. A „Vasárnap“ havi melléklete. I. évf. 1935–36. 1–12. sz. Megjelenik minden hó 15-én. — Szerk. Lakatos Ottó. Kiadja az aradi róm. kath. plébániahivatal. Arad. „Vasárnap“ kny. Esz 2 Lej.

Polysport. Sport-kritikai hetilap. II. évf. 1–20. sz. Megjelenik [előbb szabálytalanul, 14. sz.-tól] minden csütörtökön. Főszerk. Gaberdeen György [1–13. sz.] Fel. szerk. V. Nedela [1. sz. majd] Krausz Ferenc [14–20. sz.] Timișoara. „Atheneu“, [majd] „Sonntagsblatt“ kny. [4–13. sz. csak román nyelven.]

Praxis Medici. Gyakorló orvosok szaklapja. XII. évf. 1–12. sz. Főszerk. Lukáts Jenő. [3–5. sz.] A szerkesztésért Fischer Ferenc felel [3–5. sz.-ig, azután szerkeszti.] Timișoara. Tip. „Victoria.“ Eé 150 Lej.

** *Proprietarul de Casă*. — *A Háztulajdonos*. — *Der Hausbesitzer*. Az Arad, Brașov és Sibiu Háztulajdonos Egyesületeinek hivatalos lapja. IV. évf. 1–15. sz. Fel. szerk. E. Vér [4. sz.-ig], Demian Aurél [6–15. sz.]. Főszerkesztők Aradon: Albu Cornél [4. sz.-ig], Demian Aurél [5. sz.-ig] Sibiu: H. Albrich [5. sz.-ig] Brașov: Ziske [5. sz.-ig], Stamm [5. sz.-ig]. Timișoara, Arad, Brașov, Sibiu. Tip. „Erdélyi Hírlap“ Arad, [majd] Tip. „Atheneu“

Timișoara. [Román-magyar-német nyelvű.] Tagoknak díjtalan.

Református Család. A református nőszövetség lapja. VII. évf. 1—10. sz. Fel. szerk. Maksay Albert. Szerk. Póczyné Kiss Klára. [3—10. sz.] A kiadó-hivatali ügyeket intézi: Vidovszky Ferencné [3—10. sz.] Cluj. „Grafic Record“, „Grafica“ ny. Eé 25 Lej.

Református Egyházi Élet. Aiudi ref. egyházközség gyülekezeti lapja. II. évf. 1—9. sz. Megjelenik július és augusztus hónapok kivételével havonta egyszer. Fel. szerk. Kovács Pál. Kiadja a nagyenyedi ref. egyházközség presbiteriuma. Fel. kiadó Joós Lajos. Aiud. Keresztés N. Imre kny. Eé 50 Lej. Esz 5 Lej.

Református Híradó. Vallásos irányú néplap. XV. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden szombaton. Fel. szerk. Csernák Béla. Kiadótulajdonos a Református Egyház. Oradea. „Kálvin“ kny. Eé 120 Lej. Esz 2 Lej

Református Ifjúság. VI. évf. 1934—1935. 1—16. sz. Megjelenik téli időszakban havonta kétszer. Máskor havonta egyszer. Fel. szerk. Pálffy Károly. Főszerk. Bakk József. Targu-Mureș. „Nagy Samu“ kny. Eé ifjaknak 20, pártoló tagoknak 50 lej.

Református Jövő. A Pietr. Craiului-i—Királyhágómelléki Református Egyházkerület családi néplapja. III. évf. 1—28. sz. Megjelenik minden második vasárnap. Főszerk. Debreczeni István. Fel. szerk. és kiadó: Kiss Bertalan. Laptulajdonos az Egyházkerület. Oradea. Kálvin kny. Eé 52 Lej. Esz 2 Lej.

Református Lelkipásztor. II. évf. 1—24. sz. Megjelenik havonta 2-szer. Kiadja a Beheciu és a Baia Mare-i egyházmegye lelkészi értekezlete. — Szerkesztő bizottság: Árkossy Jenő elnök, Peleskey Sándor fel. szerk., Oláh Sándor fel. kiadó. Mezey Mihály, Csekne Ádám, Baia-Mare. „Minerva“ kny. Eé 160 Lej.

Reformátusok Lapja. A Cluji Református Egyházközség hivatalos közlönye. XII. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap 1-én. Fel. szerk.

és kiadó: Vásárhelyi János. Cluj. „Lyceum“ ny. Eé 40 Lej.

Reformátusok Lapja. A Királyhágómelléki Ref. Egyházkerület hivatalos közlönye. X. évf. 1—36. sz. Megjelenik minden hónap 1, 10. és 20-ik napján. Főszerk. Debreczeni István. Fel. szerk. Kovács István. Oradea. „Kálvin“ kny. Eé 360 Lej.

Református Szemle. Az Erdélyi Református Egyházkerület hivatalos lapja. XXVIII. évf. 1—36. sz. Fel. szerk. Vásárhelyi János. Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület. Cluj. „Minerva“ Rt. Eé 400 Lej.

Reggel. Országos politikai napilap. Hivatalos lapja a Magántisztviselők Egyesületének, a Kiskereskedők Szindikátusának és a Vendégipari Szindikátusnak. V. évf. 1—295. sz. Fel. szerk. Erdős György. Kiadóhivatali igazgató Wallinger István. Kiadja a »Reggel« betéti társaság, [majd] kiadótulajdonos: Erdős György. — Arad. „Phönix“, „Reggel“ ny. Eh 50 Lej. Esz 2 Lej.

Reggeli Ujság. Független politikai és közgazdasági napilap. V. évf. 1—302. sz. Fel. szerk. Gyulai Zsigmond. Targu-Mureș. „Kohn“ ny. Esz 1 Lej.

* **Rendkívüli Közlöny.** Politikai napilap. I. évf. 1—4. sz. Fel. szerk. Jakab Géza. Fel. kiadó: Stauber István [1. sz.] Arad. Nyomtatott az „Intreprindere de Tipografia Aradană“-nál [Alkalmi.] Esz 3 Lej.

Rendkívüli Ujság. Politikai és sport riport lap. VI. évf. 1—51. sz. — Megjelenik minden hétfőn. Fel. szerk. Bruckner Lajos. Arad. „Lovrov & Co.“ kny. Esz 2 Lej.

** **Revista Avicolă.** Baromfi- és kisállattenyésztők Lapja. V. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta az Aradi Mezőgazdasági Kamara irányítása és támogatásával. Fel. szerk. Lengyel G. Arad. Lovrov & Co. kny. [Román-magyar nyelvű.] Eé 100 Lej.

** **Revista Drogeriei și Parfumeriei.** — Drogista- és Illatszerezs Közöly. — Drogisten- und Parfumerie Zeitung. Drogisták és illatszerezsek

lapja. III. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta egyszer. Fel. szerk. Roth M. Cluj. „Grafic Record“ ny. [Román-magyar-német nyelvű.] Éé 600—180—120 Lej.

Revista Forestieră. Funcționarul Forestier. — Faipari Szemle. Fatisztviselő. Az Erdélyrészi Fatisztviselők Egyesülete hivatalos lapja. XIV. évf. 1—3. sz. Megjelenik minden hó 1-én. Fel. szerk. Rösler Viktor. Kiadótulajdonos: Erdélyrészi Fatisztviselők Egyesülete. Cluj. „Gloria“ kny. Éé 500 Lej.

Revista Medicală. — Orvosi Szemle. Arztl. Rundschau. VIII. évf. 1—12. sz. Főszerk. Herskovits Izidor. Főmunkatárs: Pataki Jenő. Cluj. „Victoria“ kny. Éé 250 Lej.

** *Revista Morărilor — Molnárok Lapja. — Müller-Zeitung.* A Romániai malomipar termény- és lisztkereskedelem hivatalos hetilapja. XVI. évf. 1—35. sz. Fel. szerk. Egyed Sándor. Cluj. „Lyceum“ kny. [Román-magyar német nyelvű.] Éé 1000 Lej. Alkalmazottaknak 700 Lej.

** *Revista Voiajorilor. — Utazók Lapja. — Zeitschrift der Reisenden.* Az Erdélyi és Bánáti Kereskedelmi Utazók Egyesületének hivatalos közlönye. Alakult 1922. XIV. évf. 1—10. sz. Megjelenik havonta. Főszerk. Zoltán Jenő. A szerkesztésért felelős az egyesület szerkesztő bizottsága. Kiadótulajdonos az Erdélyi és Bánáti Kereskedelmi Utazók Egyesülete. Oradea. Tip. „Cosmos.“ [Magyar-német nyelvű.]

Revü. [Ingyen lap hirdetések számára.] 1935. Egyetlen szám. Timișoara.

Riport. Gara Ernő lapja. III. évf. Jan.—jún. Cluj. „Gloria“ kny. Éé 300 Lej.

Román Kertészeti Tőzsde l. Bursa Horticolă Română.

Rőzsaső. Hitbuozgalmi folyóirat. III. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap 3-án. Szerk. és kiadja Tombory Béla. Oradea-Ioșia. „Gloria“ kny. Satu-Mare. Éé 70 Lej. Esz 6 Lej.

** „*Salariatul.*“ — *A Magánalkalma-*

zott. — „*Der Angestellte.*“ A magán-tisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak szindikátusának hivatalos közlönye. I. évf. No. 1—4. Megjelenik hetenként. Director: Philipp Jahn, Timișoara. ? ny. [Román-magyar-német nyelvű.] Éé 1200 Lei. Tagoknak 180 Lej. Esz 4 Lej.

Salontai Lapok. Független politikai napilap. XLVII. évf. 1—283. sz. Alapította Székely J. Jenő. Szerkesztésért felel: Székely Armin. Salonta. „Székely“ ny. Eh 25 Lej. Esz 1 Lej.

* *Satu-Marei Ujság.* Északromániai független magyar politikai napilap. VII. évf. 49(?)—53. sz. Laptulajdonos, kiadó: Manyák József. Fel. szerk. Figus Albert. Satu-Mare. „Patria“ kny. [Előzményét l. *Szatmári Ujság* 1—48. sz.] Éé 500 Lej. Esz 2 Lej.

„*Siculia*“ *Gazda-Lap.* A „Siculia“ gyümölcsstermelési szövetkezet havi értesítője. II. évf. 1—7. sz. Megjelenik havonta. Fel. szerk. Gyerekes Mihály. Kiadja a „Siculia“ szövetkezet. Odorheiu. „Globus“ kny. Éé 24 Lej. Esz 2 Lej.

Silvesteri Krónika. Közművelődés, tudomány, erkölcs, politika, és irodalommentes folyóirat. A zothmari várkapitányság hivatalos közlönye. VII. évf. 1. sz. Megjelenik évente egyszer Silvester estéjén. Scripsit et edidit Ernestus Pirkelerius notarius civitatis Zothmár. Főszerkesztő: A vén Notárius. Fel. szerk. Az öreg Krónikás. Főmunkatárs: Az Iródeák. Belmunkatársak: A lézengő Ritter és dr. Frász Ödön okleveles költő és szabadúszó. Zothmár. Presa Liberă, Satu-Mare. Esz 10 Lej.

* *Sport és Kritika.* V. évf. 1—30. sz. Megjelenik vasárnap, hétfőn és pénteken, [majd csak] hétfőn és pénteken. A szerkesztésért és kiadásért felel Hajdu Jenő. Főszerk. Kotzmuth Arthur. Szerk. Simonis Henrik és Grosz Sándor. Timișoara. „Hajdu“ kny. Esz 2 Lej.

* *Sport Hírlap.* A sport minden ágával foglalkozó hetilap. II. évf. 1—12. sz. Főszerk. Gáll Árpád. Fel. szerk. és kiadó: Cseh Lajos. Társkia-

dó: Czingel Rezső. Cluj. „Victoria“
kay. Esz. 1, [majd] 2 Lej.

Sport Ujság. III. évf. 1—41. sz.
Megjelenik minden hétfőn a hajnali
órákban. Fel. szerk. Glück Andor.
Szerk. Boros W. Frigyes. Arad. „Er-
délyi Hírlap“ ny. Esz 3 Lej.

Sütőiparosok Lapja l. *Gazeta Bru-
tarilor.*

Szabadság. LXV. évf. 1—300. sz. Fő-
szerk. Hegedüs Nándor. Fel. szerk.
Marót Sándor. Oradea. „Sonnenfeld“
Rt. kny. Né 180 Lej. Esz 3 Lej.

* *Szabad Szó.* Barátosi Viktor rö-
pirata. Folyóirat. III. évf. 1—3. sz.
Fel. kiadó Rösler Viktor. Cluj. „Glo-
ria“ kny.

„*Szajkó.*“ Társadalmi, szatirikus,
humor, sport és riport revü. I. évf.
1—8. sz. Megjelenik minden héten
pénteken az esti órákban. Fel. szerk.
Sárga László. Igazgató Andor Vil-
mos. Arad. Tip. G. Jenci. Eh 12 Lej.
Vállalatoknak Éé 600 Lej.

Szalmák Élete l. *Viața Breslelor.*

Szamos. Politikai napilap. LXVII.
évf. 1—296. sz. Fel. szerk. Dénes Sán-
dor. Főmunkatárs: Figus Albert [72.
sz.-tól] Kiadja a Szabadsajtó R. T.
Satu Mare. Nyom. a Szabadsajtó
nyomda és Lapkiadó R. T. gyorsaj-
tója. Éé 50 Lej. Esz 2 Lej.

Szatmári Ujság. Északromániai füg-
getlen magyar politikai napilap. VII.
évf. 1—48 (?) sz. Főszerkesztő Manyák
József [27. sz.-ig, azután] alapító. Fő-
munkatárs, [27. sz.-tól] fel. szerk. Fi-
gus Albert. Satu-Mare. „Patria“ ny.
Éé 500 Lej. Esz 2 Lej. [Folytatását l.
Satu-Marei Ujság. 49—53. sz.]

Szatmármegyei Közlöny. LXI. évf.
1—104. (3927—4024.) sz. — Megjelenik
minden szerdán és vasárnap. Szerk.
Rosenfeld Zsigmond. Fel. szerk. Ko-
máromy Lajos. Laptulajdonos és ki-
adó: Roth és Komáromy ny. Carei.
Éé 200 Lej. [Melléklete 53. sz.-ig: *Ér-
melléki Közlöny.* Megjelenik minden
szerdán. Szerk. Tóth Zsigmond. 96.
sz.-ig: *Tasnádi Közlöny.* Megjelenik
minden vasárnap. Szerk. Lévi Miklós.]

Székely Alkalmazottak Lapja. Ro-
mániai székely alkalmazottak érde-

keiért küzdő független politikai ma-
gyar ujság. II. évf. 1—20. sz. Megje-
lenik havonta kétszer. Fel. szerk. és
kiadó: Ladó Lajos. Szerk. Katona
Boldizsár. Főmunkatárs Győrfi Aron.
Orbán Ödön és Farkas Sándor [4.
sz.-ig], Fekete Sándor, Lakatos Péter
sz.] Cluj. „Orient“, „Lyceum“
kny. Éé alkalmazottaknak 50 Lej. má-
soknak 100 Lej. Esz 2 Lej.

Székelyföld. Független magyar uj-
ság. XXXVII. évf. 1. (3895)—31. (3924.)
sz. Megjelenik kéthetenként. Fel.
szerk. Sényi László. Târgu-Mureș.
Révész kny. Esz 2 Lej.

Székelyföld. Politikai, közgazda-
sági és társadalmi lap. V. (XXVIII.)
évf. 1—100. sz. Megjelenik minden
csütörtökön és vasárnap. Fel. szerk.
Földi István. Târgul-Săuceș. Turó-
czi István kny. Éé 200 Lej. Esz 3 Lej.

Székely Közélet. Politikai, közgaz-
dasági és társadalmi ujság. XVIII.
évf. 1—52. sz. Megjelenik szombaton
reggel. Fel. szerk. Tompa László.
Odorheiu. Nyomtatta a kiadótulajdo-
nos: Könyvnyomda Részvénytársá-
ság. Éé 120 Lej. Esz 3 Lej.

Székely Nép. LIII. évf. 1—51. sz.
Megjelenik hetenként egyszer: Vasár-
nap. Fel. szerk. Rákosi József [1—43.
sz.] Tulajdonos és kiadó: Jókay-
nyomda. Kabay Gábor [44. sz.-tól].
Sfântu-Gheorghe. Éé 150 Lej. Esz
3 Lej.

Székelység. A Székelyföldet és né-
pet ismertető havi folyóirat. V. évf.
1—12. sz. Szerk. Bányai János. Odor-
heiu. Könyvnyomda R. T. Éé 100 Lej.

Székely Ujság. egyesülve a Székely
Hírlap-pal. XXXII. (XIX.) évf. 1—52
sz. Megjelenik minden vasárnap reg-
gel. Fel. szerk. és kiadó Kovács I.
István. Főszerk. I. Diénes Ödön. Târ-
gul-Săuceș. „Minerva“ kny. Fé 80
Lej. Esz 3 Lej.

Szilágymegyei Ujság. Politikai heti-
lap. Az Országos Magyar Párt careii
járásai tagozatának hivatalos lapja.
V. évf. 1—15. sz. Megjelenik vasár-
naponként. Fel. szerk. Vörös Zoltán.
Kiadója a Szilágymegyei Ujság Lap-

kiadó. Carei, Kőlcsey ny. társulat. Eé 150 Lej. Esz 3 Lej

Szilágyság. Politikai és társadalmi hetilap. XXVI. (LIV.) évf. 1—52. sz. Megjelenik minden pénteken. Főmunkatárs: Nagy Sándor. Fel. szerk. és laptulajdonos: Seres Béla. Zälän. Nyomatott a kiadótulajdonos Seres Samu kny.-ban. Eé 200 Lej. Esz 5 Lej.

Szilágysomlyó. Társadalmi és politikai hetilap. LIII. évf. 1—52. sz. Megjelenik minden csütörtökön. Fel. szerk. Udvari József. Simleul-Silvaniei. „Lázár“ kny. Eé 150 Lej. Esz 3 Lej.

* **Színházi Ujság** II. évf. 1. sz. Megjelenik minden szombaton. Szerk. Székely Gyula. Targu-Mures. Esz 2 Lej.

Színpad és Mozi. Színház, mozi és kritikai hetilap. IV. évf. 1—24. sz. Fel. szerk. Bérczy Mihály. Cluj. Tip. Polonyi & Co. [Egyes számok „Tg-muresi szám“, „Braşovi szám“ jelzést viselik.] Esz 5, [majd] 4 Lej.

Szív. Az Imaapostolság Jézus Szíve Szövetség heti értesítője. X. évf. 1—6. sz. Megjelenik minden vasárnap. Kiadja a Szív-gárdák központi vezetősége. Főszerk. P. Dombi József. Fel. szerk. P. Kiss József. Satu-Mare. „Patria“ kny. Eé 150 Lej. Esz 3 Lej „Szív-gárdistá“-val együtt. [Folytatását l. *Az Apostol* 7—52. sz.]

Szív-gárdista. X. évf. 1—5. sz. Megjelenik minden vasárnap. Szerkesztésért felel: P. Kiss József, S. J. Kiadja a Szív-gárdák Központi Vezetősége. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Szívközpont. Satu-Mare. Tip. „Presa Liberă“. [Folytatását l. *Gyermek-Szív*. 6. sz.]

Szövetkezés. A „Hangya“ szövetkezetek hivatalos lapja. XI. évf. 1—34. sz. — Megjelenik minden szombaton. Kiadja „Hangya“ szövetkezetek központja. Fel. szerk. Fekete György. Főmunkatárs: Ürmösy József. Aiud. „Corvin“ kny. Eé 120 Lej.

Szövetkezeti Értesítő. A Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének és a „Szövetség“ Gazdasági és Hitelszövetkezetek ellenőrző Uniójának hi-

vatalos közlönye. III. évf. 1—4. sz. Megjelenik minden hó elsején. Fel. szerk. Petrovay Tibor. Cluj. „Minerva“ Rt. Eé 120 Lej.

Temesvári Futár. Politikai, társadalmi és közgazdasági riportlap. II. évf. 1—22. sz. Fel. szerk. Orich Victor. Timisoara. Uhrmann Henrik kny. Eé 400 Lej. Esz 8 Lej.

Temesvári Híradó. Politikai és társadalmi lap. II. évf. 1—46. sz. Megjelenik minden vasárnap a délutáni [majd] déli órákban. Szerk. Sasi György fel. szerk. és laptulajdonos. Társkiadó: Schulhoff Aladár [1—9. sz.] Timisoara. „Atheneu“, „Tara“ kny. Esz 2 Lej.

Temesvári Hírlap. Független magyar napilap. XXXIII. évf. 1—294 sz. Megjelenik naponta vasárnap kivételével a déli órákban. Szerk. Pogány Mihály (1903—1924). Fel. szerk. Pogány László. Laptulajdonos: özv. Pogány Mihályné. Timisoara. Humyadi grafikai műintézet. Eé 900 Lej. Esz 4 Lej.

Temesvári Kurir. I. évf. 1—2. sz. Fel. szerk. Schulhoff Aladár. Timisoara. [A 3 napra betiltott „6 órai Ujság“ pótlására.]

Terapia. (Orvosok Lapja.) XVI. évf. Jan.-dec. Fel. szerk. Szana András. Főmunkatársak: Kardos Géza és Lampel Armand. Timisoara. „Hunyadi“ ny. Eé 120 Lej.

** **Textilia.** A textilipar és textilkereskedelem szakközlönye. III. évf. 1—24. sz. Megjelenik minden hónap 1. és 15-én. Szerk. Valeriu Moldovan. Bucureşti. Cluj. Tip. Orient, Tip. Anca. Eé 600 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

Tribün. Irodalmi, tudományos és társadalmi folyóirat. I. évf. 1—4. sz. Megjelenik havonta egyszer. Szerk. Lénárd Zoltán, C. Julius L. és Kertész Dénes [2—? sz.] Fel. szerk. Jacky Stein. Cluj. „Lumea“, „Orient“ kny. Eé 120 Lej. Esz 10 Lej. [Folytatását l. *Mai Nő* (Tribün) 5—9. sz.]

Turista Élet. Országos turista folyóirat. Bihari Turista Club Oradea, Gyopár Turista Egyesület Cluj, Kol-

ping Turista szakosztálya Cluj és Oradea, K. K. A. S. E. Turista Szakosztálya Cluj, „Sasok“ Turista Egyesület Oradea, „Mured“ Turista szakosztálya Cluj, Tenisz Club Turista szakosztálya Cluj, Vasas Sport Egyesület Turista szakosztálya Oradea hivatalos közlönye, VI. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonként. Főszerk. Papp Lajos. Fel. szerk. Lőrincz Sándor. Kiadó: Bihari Turista Club. Oradea. „Kálvin“ nyomda. Eé 100 Lej. Esz 10 Lej.

* *Túz. Hir.* — Irodalom — Zene. — Testedzés. — Birálat. — Társadalmi, művészeti és bírálati hetilap. II. évf. 1—26. sz. Megjelenik minden szombaton, [majd] minden hó 1-én és 15-én. Szerk. Kalkovits Gyula. Târgu-Mureş. Tip. Ernest Révész. Esz 5 Lej.

Typograph. A Romániai Grafikai Munkások Szövetsége hivatalos közlönye. XVII. évf. 1—24. sz. Megjelenik havonta kétszer: 1-én és 15-én. Fel. szerk. és kiadó: Terhes Gyula. Cluj „Minerva“ Rt.

Új Cimborá. Képes gyermeklap. III. évf. 1—36. sz. Megjelenik havonta háromszor. Fel. szerk. és laptulajdonos Ferencz László Marcella. Főmunkatársak: Teleky Dezső és Simon Sándor [33. sz.-tól] Cluj. „Minerva“ Rt. Eé 200 Lej. Esz 6 Lej.

Új Erdély. Győri Illés István hetilapja. XV. évf. 1—16. sz. Fel. szerk. Győri Illés István. Kiadja az Új Erdély Lapkiadó Társaság. Cluj. Fraternitas R. T. Eé 500 Lej. Esz 20 Lej.

Új Kelet. Zsidó politikai napilap. XVIII. évf. 1935. (5695—5696.) 1—290. sz. Főszerk. Marton Ernő. Fel. szerk. Jámbor Ferenc. Bucureşti szerk. Hát-szegi Ernő. Cluj. „Fraternitas“ R. T. Eé 1200 Lej. Esz 5 Lej.

Új Kor. Zsidó politikai hetilap. Erdély, Bánát, Máramaros és Kőrösvidék Zsidó Nemzeti Szövetségének hivatalos lapja. XVI—XVII. évf. 1934—35. (5695.) 1—54. sz.; 1935—36 (5695.) 1—47. sz. Megjelenik minden szombaton. Szerk. Rosenfeld Sándor. Timişoara. „Hunyadi“, „Atheneu“, „Wieder L.“,

„Weiner és Fried“ ny.-ák. Eé 200 Lej. Esz 5 Lej.

Új Magyarok. Havi folyóirat. III. évf. 1934—35. 1—12. sz. Főszerk. Fényes Samu. Bucureşti. Tip. Lito Tănanu, Tip. Fraternitas S. A., „Litera“ termelő és könyvkiadó szövetkezet. Eé 600 Lej.

Ujság. Északromániai független magyar politikai napilap. I. évf. 1—243. sz. A szerkesztésért egy bizottság felel [91. sz.-ig]. Fel. szerk. Manyák József. [92. sz.-tól]. Satu-Mare „Patria“, „Uránia“ kny. Eé 500 Lej. Esz 2 Lej.

* *Új Század.* Szatirával és humorral foglalkozó irodalmi hetilap, [majd]: Irodalommal, kultúrával, kozmetikával és divattal foglalkozó hetilap. II. évf. 1—10. sz. Megjelenik hetenként vasárnap. Szerk. Ifj. Kubán Endre. Timişoara. Gál E. kny. Lugoj. Eé 240 Lej. Esz 20 Lej.

* *Új Szó.* Irodalmi, társadalmi és gazdasági szemle. I. évf. 1—18. sz. Fel. szerk. Szócs Károly. Târgu-Mureş. „Corso“ ny. Fé 50 Lej.

Unitárius Egyház. Egyházi és Iskolai lap. XXVIII. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hónap 15-én. Kiadja a I. G. Duca Unitárius Lelkészkör. Szerk. Útő Lajos. I. G. Duca. Szabó Kálmáné. Eé 100 Lej.

* *Unitárius Evángélium.* III. évf. 1—7. sz. Megjelenik minden hónapban egyszer. A szerkesztésért felel Kiss Elek. Cluj. „Hermes“ (Polonyi & Co.) „Orient“ kny. Eé 18 Lej. Esz 1.50 Lej.

Unitárius Hírnök. Egyházi értesítő Bukarestben és az Ó-Királyságban élő unitárius hiveink részére. III. évf. 1—12. sz. Kiadja a Bukaresti Unitárius Egyházközség. A szerkesztésért Lőrinczy Dénes felel. Kézirat gyanánt Bucureşti. „Litera“ könyvkiadó szövetkezet.

Unitárius Közöly. A vallásos és erkölcsös élet ébresztésére kiadja a Dávid Ferencz Egylet. XLV. évf. 1—12. sz. Megjelenik havonta. Alapította Boros György. Szerk. Szent-

Iványi Sándor [1—4. sz.], Benczédi Pál (5—12. sz.) Cluj. „Minerva“ ny. Rt.

Unitarius Szószék. XXVIII. köt. 1—4. sz. Megjelenik negyedévenként. Kiadja az Egyetemes Unitarius Lelkészkör. Szerk.: Sigmond József. Odorheiu. „Globus“ kny. (Csiky Albert.) Eé 100 Lej.

Utazók Lapja 1. *Revista Voiajorilor.*

Útmutató 1. *Calauza.*

Üzenet. A sfântu-gheorghei református egyházközség gyülekezeti lapja. III. évf. 1—12. sz. Sft.-Gheorghe. Móricz István kny.

** *Variete.* Cinema. Music-hal Concert. Művészek és zenészek művészeti szaklapja. 1—20. sz. Director redactor: E. Crivan. Șefred. V. Grădinaru [18. sz.-ig] Oradea. Mercur S. A. R. [Román-magyar-német nyelvű.]

Vasárnap. XVIII. évf. 1—24. sz. Megjelenik minden hónap első és harmadik vasárnapján. Szerk. Wild Endre. Arad. „Vasárnap“ kny. Eé 240 Lej. Esz 10 Lej.

Vasárnapi Harangszó. Falusi asszonyok és leányok lapja. I. évf. 7—11. sz. Megjelenik havonta. Szerk. Zachariás Flóra. Kiadja: A Romániai Katolikus Nőszövetség. Cluj. „Gloria“ kny. Esz 3 Lej. [Előzményét l. *Harangszó.* 1—6. sz.]

* *Vasárnapi Lapok* II. évf. 1—11. sz. Szerk. Ötvös Béla. Oradea. „Grafica“ kny. Eé 300 Lej. Esz 60 Lej.

* *Vasárnapi Újság.* Országos magyar hetilap. III. évf. 1—5. sz. Fel. szerk. Boros István, Oradea. Nyomatott „Tip. Rom.“ bérlőinél. Eé 100 Lej.

Vas- és Fémmunkás. A Romániai Vas-, Fém- és Vegyipari Munkások Országos Szövetségének hivatalos

közlönye. XVI. évf. 1—12. sz. Megjelenik minden hó 1-én. București. Tip. Cooperativă „Litera“. Eé 100 Lej.

Vaspiac 1. *Monitorul Fierului.*

Vendéglősök és Szállodások Lapja 1. *Gazeta Restauratorilor și Hotelierilor.*

Vendéglősök Lapja 1. *Gazeta Restauratorilor*

Vezető 1. *Conducător.*

** *Viața Breslelor și a Cooperăției.* — *Szakmák Élete.* — *Das Fachleben.* A Romániai Iparos-Szövetség bánsági szervezetének hivatalos lapja. II. No. 1—11. Girant resp. M. Boroancă. Adm. Ștefan Birceanu. Timișoara. Tip. „Atheneu“ Eé 100 Lej. Esz 3 Lej. [Román-magyar-német nyelvű.]

** *Voiajorul.* — *Az Utazó.* — *Der Reisende.* Az utazó kereskedők egyesületének hivatalos lapja. Anul XIX. No. 1—? Megjelenik havonta egyszer. Timișoara. Inst. de Art. Graf. „Atheneu“. [Magyar-német nyelvű. Nem láttam!]

Zsidó Jövő. Irodalmi és társadalmi havi folyóirat. V. évf. 1934—35. (5695.) Megjelenik minden hó elején. Főszerk. Frischmann Dezső. Fel. szerk. és kiadó: Frischmann Henrik Satu-Mare. Szabadsajtó kny. és lapkiadó rt. Eé 200 Lej.

Zsidó Újság Cionista hetilap. I. évf. 1935 (5695—5696.) 1—? sz. Megjelenik minden pénteken. A szerkesztésért felelős és a kiadóhivatalt vezető: Lázár Miklós. Kiadótulajdonos és tényleges szerk.: Diamant Elemér. Kiadóhivatal: Satu-Mare. Szerkesztőség: București. „Szabadsajtó“, „Hirsch“ ny. Satu-Mare. Eé 100 Lej. Esz 3 Lej.

Zsilvölgyi Napló. XII. évf. 1—52. sz. Főszerk. és kiadó: Molnár Sándor. Petroșeni. „Berger I.“ kny. Hatég. Eé 180 Lej.

II. Szakbesztásos tájékoztató.

I. Politikai napilapok.

A Mi Lapunk.
Aradi Közlöny.
Aradi Ujság.
Az Ujság.
Brassói Friss Ujság.
Brassói Lapok.
Brassói Napló.
Bukaresti Lapok.
Déli Hírlap.
Ellenzék.
Erdélyi Friss Ujság.
Erdélyi Hírlap.
Erdélyi Lapok.
Erdélyi Magyarság.
Erdélyi Néplap.
Estilap — Cluj.
Estilap — Oradea.
Esti Ujság.
Friss Ujság — Cluj.
Friss Ujság — Oradea.
6 órai Ujság.
Jó Estét.
Keleti Ujság.
Magyar Ujság.
Máramarosi Hírlap.
Napló.
Népujság.
Reggel.
Reggeli Ujság.
Rendkívüli Közlöny.
Salontai Lapok.
Satu-Marei Ujság.
Szabadság.
Szamos.
Szatmári Ujság.
Temesvári Hírlap.
Temesvári Kurir.
Új Kelet.
Ujság.

Az Ellenzék.
Bányavidék.
Brassói Napló.
Csiki Lapok.
Csiki Néplap.
Dicsői Lapok.
Enyedi Hírlap.
Enyedi Ujság.
Erdélyi Napló.
Erdővidéki Hírlap.
Friss Ujság — Satu-Mare.
Független Ujság.
Gyergyói Lapok.
Harghita.
Hétfői Hírlap.
Hétfői Ujság.
Heti Hírek.
Híradó.
Hunyadmegyei Élet.
Kis Ujság.
Kraszó-Szörényi Lapok.
Küküllő.
Magyar Nép.
Máramaros.
Marghita.
Marghitai Ujság.
Medgyesi Lapok.
Nagybánya.
4 órai Ujság.
Népszava.
Népünk.
Orsovai Lapok.
Petrozsényi Ujság.
Rendkívüli Ujság.
Szatmármegyei Közlöny.
Székelyföld — Târgu-Mures.
Székelyföld — Târgu-Săuceș.
Székely Közélet.
Székely Nép.
Székely Ujság.
Szilágymegyei Ujság.
Szilágyság.
Szilágysomlyó.
Temesvári Futár.
Temesvári Híradó.
Új Kor.
Vasárnapi Ujság.
Zsidó Ujság.
Zsilvölgyi Napló.

II. Politikai hetilapok és folyóiratok.

A Nép.
Aranyösszék.
Aranyosvidék.
A Világ.

III. Szépirodalmi, kritikai és társadalmi hetilapok és folyóiratok.

A Háztulajdonos l. Proprietar de Casă.

A Magánalkalmazott l. Salariatul.
A Magántisztviselő. l. Funcționarul Particular.

A Nap.

A Toll.

Az Én Kicsinyeim.

B'nai B'rith Szemle.

Bomba.

Buletinul Bănăţean al Invalizilor.

Buletinul Invalizilor al Banatului.

Ellenőr.

Előre.

Erdélyi Bomba.

Erdélyi Élet.

Erdélyi Fiatalok.

Erdélyi Helikon.

Erdélyi Különvélemény.

Erdélyi Zsidó Diáksegélyző Bulletinje.

Ez Arad.

Film.

Filmrevue.

Film Variete.

Funcționarul Particular. — A Magántisztviselő.

Funcționarul Particular. Angajatul comercial. — Magánalkalmazott.

Gazeta Proprietarilor Urbane. — Háztulajdonosok Lapja.

Gyermek Könyvtár.

Hazatérés.

Háztulajdonosok Lapja l. Gazeta Proprietarilor Urbane.

Harangszó. — Cluj.

Hitel.

Hivatalos Közlönye a Romániai Munkások Rokkantségélyző és Nyugdíjgyeletének l. Organul Oficial.

Hoemesz.

Hölgy-Futár.

Humanitas. (Testvériség.)

Ifjú Erdély.

Igazság.

Jó Barát.

Jövő.

Katholikus Munkáslap.

Káviár.

Kévekötés.

Kézirat.

Kiáltó Szó.

Kimondom.

Korbács.

Korunk.

Kurir.

Különvélemény.

Magánalkalmazott l. Funcționarul Particular.

Magazin.

Mai Nő.

Marosmenti Élet.

Mozaik. — Satu-Mare.

Mozaik. — Timișoara.

Munkás Közlöny.

Nagybánya és Vidéke.

Nagykároly és Vidéke.

Organul oficial al Reuniunii de invaliditate și de pensie a muncitorilor din România. — Hivatalos Közlönye a Romániai Munkások Rokkantségélyző és Nyugdíjgyeletének. — Amtliches Organ des Arbeiter-Invaliden Unterstützungs- und Pensions-Vereines Rumäniens.

Pásztortűz.

Proprietarul de Casă. — A Háztulajdonos. — Der Hausbesitzer.

Riport.

Salariatul. — A Magánalkalmazott. — Der Angestellte.

Szabad Szó.

Szajkó.

Székely Alkalmazottak Lapja.

Székelység.

Színházi Újság.

Színpad és Mozi.

Temesvári Futár.

Tribün.

Tűz.

Új Czimbora.

Új Erdély.

Új Magyarok.

Új Század.

Új Szó.

Variete.

Vasárnap.

Vasárnapi Harangszó.

Vasárnapi Lapok.

Zsidó Jövő.

Tudományos és művészeti folyóiratok.

A Hét.
 Egészség
 Erdélyi Iskola.
 Erdélyi Magyar Tanító.
 Erdélyi Múzeum.
 Erdélyi Szemle.
 Erdélyi Tudósító.
 Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egyesület orvostudományi szakosztályából.
 Harmonia.
 Helios.
 Keleti Lloyd.
 Magyar Dal.
 Magyar Kisebbség.
 Magyar Népegészségügyi Szemle.
 Orvosi Szemle I. Revista Medicală.
 Praxis Medici.
 Revista Medicală. — Orvosi Szemle.
 Terapia.

V. Hitbuzgalmi, vallásos hetilapok és folyóiratok.

A Béreai Biblia-Tanuló.
 A Hírnök.
 Apostoli Iskola.
 A Szent Kereszt
 Az Apostol.
 Az Igazság tanuja.
 Az Út. — Cluj.
 Az Út. — Sighet.
 Az Údv Üzenete.
 Egyetértés.
 Egyház és Misszió.
 Egyházi Híradó.
 Egyházi Közélet.
 Egyházi Ujság.
 Evangelikus Élet.
 Evangelikus Harangszó.
 Evangelikus Őrszem.
 Gárdavezető.
 Gyermek Szív.
 Hagsama.
 Harangszó. — Odorheiu.
 Hildegárda.
 Igazság és Szeretet.
 Jehova Nevének Hírnöke.

Katolikus Világ.
 Keresztén Élet.
 Keresztyén Közlöny.
 Keresztén Magvető.
 Kis Apostol.
 Kis Keresztesek.
 Lelki Pásztor.
 Luther Ujság.
 Páduai Szent Antal.
 Plébániai Értesítő.
 Református Család.
 Református Egyházi Élet.
 Református Híradó.
 Református Ifjúság.
 Református Jövő.
 Református Lelkipásztor.
 Reformátusok Lapja. — Cluj.
 Reformátusok Lapja. — Oradea.
 Református Szemle.
 Rózsasző.
 Szív.
 Szívgárdista.
 Unitárius Egyház.
 Unitárius Evangélium.
 Unitárius Hírnök.
 Unitárius Közlöny.
 Unitárius Szószék.
 Üzenet.

VI. Élclapok.

A Kakas.
 Bolond Istók.
 Erdélyi Gondűző.
 Figaró.
 Flekken.
 Fülesbagoly.
 Papagály.
 Silvesteri Krónika.

VII. Sportlapok.

Encian.
 Erdély.
 Északj Sport-Híradó.
 Figaró.
 Polysport.
 Sport és Kritika.
 Sport Hírlap.
 Sport Ujság.
 Turista Élet.

VIII. Szaklapok.

A Cipő l. Incălțăminteă.
 Ago.
 Alimentăția. — Élelmiszer-Ujság. —
 Lebensmittel-Zeitung.
 Astra Megafon.
 Az Iparos l. Meseriașul.
 Az Utazó l. Voiajorul.
 Bányamunkás.
 Bibliografia.
 Bőr és Cipő l. Piele și Ghete.
 Buletinul Asociației Farmaciștilor
 din Ardeal și Banat.
 Buletinul Mașinilor. — Gépipar. —
 Maschinenmarkt.
 Buletinul Sindicatelor Muncitorești.
 — Munkásszindikátusok Értesítője.
 Bursa Horticolă Română. — Román
 Kertészeti Tőzsde. — Rumänische
 Gartenbörse.
 Calauza. — Útmutató.
 Canis.
 Coafor. — Fodrász.
 Conducător. — Vezető. — Führer.
 Conducătorul prin Timișoara.
 Conducător Technic.
 Consum.
 Curier.
 Drogista- és Illatszerező Közlöny
 l. Revista Drogeriei și Parfumeriei.
 Drogeria.
 Economist.
 Élelmiszer-Ujság l. Alimentăția.
 Erdélyi Gazda.
 Faipar.
 Faipari Szemle. — Fatisztviselő. —
 l. Revista Forestieră. Funcționarul
 Forestier.
 Fauna.
 Fierul.
 Fodrász l. Coafor.
 Gazeta Brutarilor. — Sütőiparosok
 Lapja. — Bäcker-Zeitung.
 Gazeta Căsătorilor. — Heirats-Zei-
 tung — Házassági Ujság. — Journal
 de Mariage. — Giornale di Matrimo-
 nio.
 Gazeta Comercianților. — Kereske-
 dők Lapja.
 Gazeta Micilor Comercianți. — Kis-
 kereskedők Lapja.

Gazeta Restauratorilor. — Vendég-
 lősök Lapja. — Restaurateur-Zeitung.
 Gazeta Restauratorilor și Hotelieri-
 lor. — Vendéglősök és Szállodások
 Lapja. — Wirte- und Hotelierzeitung.
 — Gazette des Restaurateurs.
 Gépvásár l. Buletinul Mașinilor.
 Házassági Ujság l. Gazeta Căsăto-
 rilor.
 Idegenforgalmi l. Indicatorul Străi-
 nilor.
 Incălțăminteă. — A Cipő. — Der
 Schuh.
 Indicatorul Străinilor. — Idegenfor-
 galmi. — Fremdenverkehr.
 Informatorul prin Timișoara.
 Kereskedők Lapja l. Gazeta Comer-
 cianților.
 Kertgazdaság.
 Kiskereskedők Lapja l. Gazeta Mi-
 cilor Comercianți.
 Méhészeti Közlöny.
 Meseriașul. — Az Iparos. — Der Ge-
 werbetreibende.
 Mezőgazdasági Szemle.
 Molnárak Lapja l. Revista Mora-
 rilor.
 Monitorul Fierului. — Vaspiac. —
 Eisenzeitung.
 Munkásszindikátusok Értesítője l.
 Buletinul Sindicatelor Muncitorești.
 Művezető l. Conductor Technic.
 Orologiul.
 Papyrograph.
 Pharmacia.
 Philamonda.
 Piele și Ghete. — Bőr és Cipő. —
 Leder und Schuhe.
 Revista Avicolă.
 Revista Drogeriei și Parfumeriei.
 — Drogista- és Illatszerező-Közlöny.
 — Drogisten- und Parfumerie-Zei-
 tung.
 Revista Forestieră. — Funcționarul
 Forestier. — Faipari Szemle. Fatiszt-
 viselő.
 Revista Morarilor. — Molnárak
 Lapja. — Müller-Zeitung.
 Revista Voiajorilor. — Utazók
 Lapja. — Zeitschrift der Reisenden.
 Revü.
 Román Kertészeti Tőzsde l. Bursa
 Horticolă Română.

„Siculia“ Gazda-Lap.
Sütőiparosok Lapja l. Gazeta Bru-
tarilor.

Szalmák Élete l. Viața Breslelor
și a Cooperăției. — Das Fachleben.

Szövetkezés.

Szövetkezeti Értesítő.

Textilia.

Typograph.

Utazók Lapja l. Revista Voiajo-
rilor.

Útmutató l. Calauza.

Vas- és Fémmunkás.

Vaspiac l. Monitorul Fierului.

Vendéglősök és Szállodások Lapja

l. Gazeta Restauratorilor și Hote-
lierilor.

Vendéglősök Lapja l. Gazeta Res-
tauratorilor.

Vezető l. Conducător.

Viața Breslelor și a Cooperăției. —
Szalmák Élete. — Das Fachleben.

Voiajorul. — Az Utazó. — Der Rei-
sende.

IX. Könyvnyomatások.

Carpatpress.

Confidence.

III.

Földrajzi tájékoztató.

Aiud.

Enyedi Hírlap.

Enyedi Ujság.

Református Egyházi Élet.

Szövetkezés.

Rendkívüli Ujság.

Revista Avicolă. — Baromfi- és
Kisállattenyésztők Lapja.

Sport Ujság.

»Szajkó.«

Vasárnap.

Arad.

A Kakas.

Aradi Közlöny.

Aradi Ujság.

Az Iparos.

Brassói Friss Ujság.

Buletinul Sindicatelor Muncito-
rești. — Munkás Szindikátusok Ér-
tesítője.

Erdélyi Élet.

Erdélyi Friss Ujság.

Erdélyi Hírlap.

Ez Arad.

Faipar. — Holzindustrie.

Figaró.

Fülesbagoly.

Kimondom.

Kis Ujság.

Meseriașul. — Az Iparos. — Der
Gewerbetreibende.

Papagály.

Plébániai Értesítő.

Reggel.

Rendkívüli Közlöny.

Baia-Mare.

Bányavidék.

Nagybánya. (Bányavidék.)

Nagybánya és Vidéke.

Református Lelkipásztor.

Baraolt.

Erdővidéki Hírlap.

Brașov.

Brassói Friss Ujság. Nyomatott
Aradon.

Brassói Lapok.

Brassói Napló.

Bukaresti Lapok.

Egyetértés.

Encian.

Erdélyi Gondúzó.

Evangélikus Élet. Szerkesztő-kiadó-
hivatal: Baciú, jud. Brașov.

Evangélikus Harangszó. Szerkesz-
tőség és kiadóhivatal: Satulung.

Evangelikus Órszem. Szerkesztőség
és kiadóhivatal: Satulung.
Gazeta Micilor Comercianți. — Kis-
kereskedők Lapja.
Hétfői Hírlap.
Incălțăminte. — A Cipő. — Der
Schuh.
Népujság.

București.

Bányamunkás.
Bukaresti Lapok. Nyomatott Bra-
şovban.
Buletinul Maşinilor. — Gépvásár.
— Maschinenmarkt.
Carpatpress.
Drogueria.
Egyházi Ujság.
Előre.
Gazeta Căsătorilor. — Heiratszei-
tung. — Házassági Ujság. — Jour-
nal de Mariage. — Giornale di Matri-
monio.
Jehova Nevének Hirnöke.
Új Magyarok.
Unitárius Hirnök.
Vas- és Fémmunkás.

Carei.

Nagykároly és Vidéke.
Szatmármegyei Közlöny.
Szilágymegyei Ujság.

Cluj.

A Béreai Biblia-Tanuló.
A Hirnök.
Alimentația. — Élelmiszer-Ujság. —
Lebensmittel-Zeitung.
A Nap.
A Szent Kereszt.
A Világ.
Az Én Kicsinyeim.
Az Út.
B'nai B'rith Szemle.
Buletinul Asociației Farmaciștilor
din Ardeal și Banat.
Confidence.
Consum.
Economist.
Egészség.

Ellenőr.
Ellenzék.
Erdély.
Erdélyi Bomba.
Erdélyi Fialatok.
Erdélyi Gazda.
Erdélyi Helikon.
Erdélyi Iskola.
Erdélyi Különvélemény.
Erdélyi Múzeum.
Erdélyi Szemle.
Erdélyi Tudósító.
Erdélyi Zsidó Diáksegélyző Bulle-
tinje.
Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egye-
sület orvostudományi szakosztályából.
Estilap.
Fierul.
Friss Ujság.
Funcționarul Particular. — A Ma-
gántisztviselő.
Funcționarul Particular. Angajatul
comercial. — Magánalkalmazott.
Független Ujság.
Gazeta Proprietarilor Urbane. —
Háztulajdonosok Lapja.
Harangszó.
Hétfői Ujság.
Hitel.
Hölgy Futár.
Humanitás. (Testvériség).
Ifjú Erdély.
Jó Barát.
Jó Estét.
Jövő.
Katolikus Világ.
Keleti Ujság.
Keresztény Közlöny.
Keresztény Magvető.
Kertgazdaság.
Kiáltó Szó.
Kis Keresztesek
Korunk.
Különvélemény.
Magazin.
Magyar Dal.
Magyar Nép.
Magyar Ujság.
Mai Nő. (Tribün.)
Méhészeti Közlöny.
Mezőgazdasági Szemle.
Monitorul Fierului. — Vaspiac. —
Eisenzeitung.

Orologiul.
Papyrograph.
Pásztortűz.
Pharmacia.

Piele și Ghete. — Bőr és Cipő. —
Leder und Schuhe.

Református Család.
Reformátusok Lapja.
Református Szemle.

Revista Drogeriei și Parfumeriei.
— Drogista- és Illatszerész-Közlöny.
— Drogisten- und Parfumerie-Zei-
tung.

Revista Forestieră. Funcționarul
Forestier. — Faipari Szemle.

Revista Medicală. — Orvosi Szemle.
— Ärztl. Rundschau.

Revista Morarilor. — Molnások
Lapja. — Müller-Zeitung.

Riport.

Sport-Hírlap.

Szabad Szó.

Székely Alkalmazottak Lapja.

Színpad és Mozi.

Szövetkezeti Értésítő.

Textilia.

Tribün.

Typograph.

Új Cimbora.

Új Erdély.

Új Kelet.

Unitárius Evangélium.

Unitárius Közlöny.

Vasárnapi Harangszó.

Dej.

Egyházi Közélet.

Hazatérés.

Deva.

Erdélyi Napló.

Hunyadmegyei Élet.

Diciosânmartin.

Dicsői Lapok.

Küküllő.

Philamonda.

I. G. Duca.

Unitárius Egyház.

Gheorgheni.

Gyergyói Lapok.

Hațeg.

Egyház és Misszió.

Hagsama.

Lugoj.

Krassó-Szörényi Lapok.

Magyar Kisebbség.

Lutița.

Harangszó. Nyomatott Odorheiu-en.

Marghita.

Marghita.

Marghitai Ujság

Mediaș.

Medgyesi Lapok.

Mereurea-Ciuc.

Csiki Lapok.

Csiki Néplap.

Odorheiu.

A Nép.

Harghita.

»Siculia« Gazda-Lap.

Székely Közélet.

Székelység.

Unitárius Szószék.

Oradea.

Bomba.

Erdélyi Lapok.

Erdélyi Magyarság.

Erdélyi Magyar Tanító.

Erdélyi Néplap.

Estilap.

Friss Ujság.

Gazeta Comerciantilor. — Kereskedők Lapja.
 Gyermek Könyvtár.
 Igazság és Szeretet.
 Korbács.
 Napló.
 Népünk.
 Református Híradó.
 Református Jövő.
 Reformátusok Lapja.
 Revista Voiajorilor. — Utazók Lapja. — Zeitschrift der Reisenden.
 Szabadság.
 Turista Élet.
 Variete.
 Vasárnapi Lapok.
 Vasárnapi Ujság.

Oradea-Josia.

Rózsasó.

Orsova.

Orsovai Napló.

Petroşeni.

Conductor Technic. — Művezető.
 Petrozsényi Ujság.
 Zsilvölgyi Napló.

Salonta.

Az Ujság.
 Salontai Lapok.

Satu-Mare.

Apostoli Iskola.
 Astra Megafon.
 Az Apostol.
 Calauza. — Útmutató.
 Egyházi Híradó.
 Északi Sport-Híradó.
 Friss Ujság.
 Gárdavezető.
 Gyermek-Szív.
 Helios.
 Hildegárda.
 Kis Apostol.
 Mozaik.
 Népszava.

Satu-Marei Ujság.
 Silvesteri Krónika.
 Szamos.
 Szatmári Ujság.
 Szív.
 Szívgárdista.
 Ujság.
 Zsidó Jövő.
 Zsidó Ujság.

Satulung (jud. Braşov).

Evangelikus Harangszó.
 Evangelikus Őrszem.

Sft. Gheorghe.

Székely Nép.
 Üzenet.

Sighet.

Az Út.
 Máramaros.
 Máramarosi Hírlap.

Simleul-Silvaniei.

Az Igazság Tanuja.
 Szilágysomlyó.

Târgu-Mureş.

A Mi Lapunk.
 Az Ellenzék.
 Coafor. — Fodrász.
 Flekken.
 Heti Hírek.
 Híradó.
 Magyar Népegészségügyi Szemle.
 Marosmenti Élet.
 Munkás Közlöny.
 Református Ifjúság.
 Reggeli Ujság.
 Székelyföld.
 Színházi Ujság.
 Tűz.
 Új Szó.

Târgul-Săcuesc.

Székelyföld.
 Székely Ujság.

Timișoara.

A Hét.
 A Toll.
 Az Údv Űzenete.
 Bibliografia.
 Bolond Istók.
 Buletinul Bănățean al Invalizilor.
 Buletinul Invalizilor al Banatului.
 Bursa Horticolă Română. — Român
 Kertészeti Tőzsde. — Rumänische
 Gartenbörse.
 Canis.
 Conducător. — Vezető. — Führer
 Conducător prin Timișoara.
 Curier.
 Déli Hírlap.
 Esti Ujság.
 Fauna.
 Film.
 Film Revü.
 Film Variete.
 Gazeta Brutarilor. — Sütőiparosok
 Lapja.
 Gazeta Restauratorilor și a Hote-
 lierilor. — Vendéglősök és Szállodá-
 sok Lapja. — Wirte- und Hotelier-
 zeitung.
 Gazeta Restauratorilor. — Vendég-
 lősök Lapja. — Restaurateur-Zeitung.
 Harmonia.
 6 órai Ujság.
 Indicatorul Străinilor. — Idegen
 forgalmi. — Fremdenverkehr.
 Informatorul prin Timișoara.
 Katholikus Munkáslap.
 Káviár.
 Keleti Lloyd.
 Kézirat.
 Kurir.
 Luther Ujság. — Luther Zeitung.
 Mozaik.
 4 órai Ujság.

Organul Oficial al Reuniunii de in-
 validitate și de pensie a muncitori-
 lor din România. — Hivatalos Köz-
 lönye a Romániai Munkások Rok-
 kantsegélyző- és Nyugdíjegyületének.
 — Amtliches Organ des Arbeiter-
 Invaliden-Unterstützungs- und Pen-
 sions-Vereines Rumäniens.

Páduai Szent Antal.
 Polysport.
 Praxis Medici.
 Proprietarul de Casă. — A Ház-
 tulajdonos. — Der Hausbesitzer.
 Revü.
 Salariatul. — A Magánalkalmazott.
 — Der Angestellte.
 Sport és Kritika.
 Temesvári Futár.
 Temesvári Híradó.
 Temesvári Hírlap.
 Temesvári Kurir.
 Terapia.
 Új Kor.
 Új Század.
 Viața Breslelor și a Cooperăției. —
 Szakmák Élete. — Das Fachleben.
 Voiajorul. — Az Utazó. — Der Rei-
 sende.

Turda.

Aranyosszék.
 Aranyosvidék.
 Hoemesz.
 Kévekötés.

Zălau.

Igazság.
 Keresztény Élet.
 Lelki Pásztor.
 Szilágyság.

1. Rass Károly: Reményik Sándor	40.
2. Párvan Bazil: A dákok Trójában	30.
3. Dr. Bifay Árpád: Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében	30.
4. Dr. Ritay Árpád: A moldvai magyarság	40.
5. Szokolay Béla: A nagybányai művésztelep	40.
6. Dr. Balogh Ernő: Kvarc az Erdélyi Medence felső mediterrán gipszeiben	50.
7. Dr. György Lajos: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1925. év	40.
8. K. Sebestyén József: A brassai fekete templom Mátyás-kori címerai	50.
9. Dr. Karácsonyi János: Új adatok és új szempontok a székelyek régi történetéhez	50.
10. Dr. Gál Kelemen: Brassai küzdelmei a magyartalanságok ellen	40.
11. Dr. Tavassy Sándor: Erdélyi szellemi életünk két döntő kérdése	60.
12. Dr. György Lajos: Két dialogus régi magyar irodalmunkban	50.
13. K. Sebestyén József: A Becse-Gergely nemzetség, az Apafi és a Bethleni gróf Bethlen család címere	50.
14. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1926. év	50.
15. Dr. Gyárfás Elemér: A Supplex Libellus Valachorum	50.
16. Rónay Elemér: Kemény János fejedelem halála és nyugóhelye	50.
17. Dr. György Lajos: Egy állítólagos Pancsatantra-zármazék irodalmunkban	60.
18. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1927. év	60.
19. K. Sebestyén József: A középkori nyugati műveltség legkeletibb határai	50.
20. Szabó T. Attila: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület XVI–XIX. századi kéziratos énekeskönyvei	50.
21. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1928. év, ótlásokkal az 1919–1928. évekről	50.
22. Dr. György Lajos: A francia hellénizmus hullámai az erdélyi magyar szellemi életben	50.
23. Dr. Kántor Lajos: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület problémái	50.
24. Dr. Gál Kelemen: A nemzeti nevelés román fogalmazásban	50.
25. Dr. Tavassy Sándor: Kierkegaard személyisége és gondolkozása	50.
26. Dr. Papp Ferenc: Gyulai Pál id. Bethlen János gr. körében	50.
27. Dr. Csűrű Bálint: Néprajzi jegyzetek a moldvai magyarokról	50.
28. Dr. Bíró Vencel: Püspökjelölés az erdélyi róm. kath. egyházmegyében	50.
29. Dr. Teleki Domokos gróf: A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár története	50.
30. Dr. Hofbauer László: A Reményi című zsebkönyv története (1839–1841)	50.
31. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1929. év	50.
32. Dr. Gyulai Farkas: A Döbrentei-pályázat és a Bánk bán	50.
33. Dr. Rajka László: Jókai „Törökvilág Magyarországon” c. regénye	50.
34. Dr. Temesváry János: Hét erdélyi püspök végrendelete	50.
35. Dr. Bíró Vencel: A kolozsmonostori belső jezsuita rendház és iskola Bethlen és a Rákóczy fejedelmek idejében	50.
36. Szabó T. Attila: Az Erdélyi Múzeum Vadadi Hegedüs-kódexe	50.
37. Dr. Kántor Lajos: Hidvégi gróf Mikó Imre szózata 1856-ban az Erdélyi Múzeum és az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakítása érdekében	50.
38. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1930. év	50.
39. Dr. Balogh Arthur: A székely vallási és iskolai önkormányzat	80.
40. Dr. György Lajos: Eulenspiegel magyar nyomai	50.
41. Dr. Dömötör Sándor: A cigányok temploma	80.
42. Dr. Kristóf György: Bárány József utazásai Erdélyben	50.
43. Dr. Hofbauer László: Az Erdélyi Híradó története	50.
44. Dr. Kristóf György: Kazinczy és Erdély	50.
45. Dr. Asztalos Miklós: A székelyek őstörténete letelepülésükig	50.
46. Dr. Varga Béla: Az individualitás kérdése	80.
47. Kemény Katalin: Erdélyi emlékiratok	50.
48. Dr. Dömötör Sándor: Vida György faceliái	80.
49. Dr. Oberding József György: A mezőgazdasági hitelkérdés rendezésére irányuló törekvések a román törvényhozásban	50.
50. Szabó T. Attila: Közép-szamos-vidéki határnevek	30.
51. Dr. Balogh Jolán: Olasz falfestmények Gyulafehérvárról	50.
52. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1931. év	50.
53. Dr. Kántor Lajos: Magyarok a román népköltészetben	50.
54. Dr. György Lajos: Magyar anekdotáink Naszreddin-kapcsolatai	50.
55. Dr. Veress Endre: Gróf Kemény József (1795–1855)	120.
56. Dr. Kántor Lajos: Kölcsönhatás a magyar és román népköltészetben	30.
57. Dr. Tavassy Sándor: A lét és valóság	60.
58. Szabó T. Attila: Adatok Nagyenyed XVI–XX. századi helyneveinek ismeretéhez	60.
59. Dr. Imre Lajos: A falunévelés irányelvei	60.
60. Dr. Veress Endre: A történetíró Báthory István király	80.
61. Dr. Boros György: Carlyle	40.
62. Dr. Juhász Kálmán: Két kolozsmonostori püspököt a XVI. században	50.
63. Dr. Bíró József: A kolozsvári Bánffy-palota és tervező mestere, Johann Eberhard Blaumann	60.
64. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1932. év	50.
65. Dr. Jancsó Elemér: Az irodalomtörténetírás legújabb irányai	50.
66. Dr. Kántor Lajos: Erdély a világháborút túlközö román irodalomban	50.
67. Dr. Veress Endre: A moldvai csángók származása és neve	60.
68. Dr. Oberding József György: A Kolozsvári Gondoskodó Társaság	60.
69. Papp Ferenc: Gyulai Pál a kolozsvári ref. kollégiumban	60.
70. Dr. Ferenczi Miklós–Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1933. év	60.
71. Dr. Balogh Jolán: Márton és György kolozsvári szobrászok	150.
72. Dr. Kristóf György: Szabolcska Mihály Erdélyben	30.
73. Lakatos István: Magyaros elemek Brahms zenéjében	40.
74. Dr. Kristóf György: Eminescu Mihály költeményei	50.
75. Dr. Bíró József: A benczvidéki Bánffy-kastély	80.
76. Dr. Juhász Kálmán: Műveltségi állapotok a Temesközben a török világban	40.
77. Dr. Rajka László: Jókai román tárgyú novellái	40.
78. Venczel József: A falumunka és az erdélyi falumunka-mozgalom	60.
79. Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1934. év	60.
80. Dr. Bíró József: Magyar művészet és erdélyi művészet	60.
81. Dr. György Lajos: Anyanyelvünk védelme	40.
82. Grandpierre Edít: A kolozsvári Szent Mihály-templom története	80.
83. Dr. Balogh Ernő: Dr. Szádeczky-Kardoss Gyula	40.
84. Dr. Kozocsa Sándor: Históriai ének Bocskay Istvánról	40.
85. Dr. Révész Imre: Méliusz és Kálvin	80.
86. Dr. Szabó T. Attila: Zilah helynévtörténeti adatai	80.